

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

**YEREL YÖNETİMLERDE YER ALAN KADINLARA
TOPLUMSAL CİNSİYETİN YANSIMASI: KONYA İLİ
ÖRNEĞİ**

Betül AKYILDIZ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KOCAOĞLU

KONYA- 2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Betül AKYILDIZ
	Numarası	17810401058
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi/ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KOCAOĞLU
	Tezin Adı	Yerel Yönetimlerde Yer Alan Kadınlara Toplumsal Cinsiyetin Yansıması: Konya İli Örneği

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Yerel Yönetimlerde Yer Alan Kadınlara Toplumsal Cinsiyetin Yansıması: Konya İli Örneği başlıklı bu çalışma 03/01/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Dr. Öğr. Üyesi	Mehmet KOCAOĞLU	
2	Prof. Dr.	Önder KUTLU	
3	Prof. Dr.	Hacer Tuğba EROĞLU	

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Betül AKYILDIZ		
	Numarası	17810401058		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı/ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	*	
		Doktora		
Tezin Adı	Yerel Yönetimlerde Yer Alan Kadınlara Toplumsal Cinsiyetin Yansıması: Konya İli Örneği			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Betül AKYILDIZ

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Betül AKYILDIZ		
	Numarası	17810401058		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı/ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	*	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KOCAOĞLU		
Tezin Adı	Yerel Yönetimlerde Yer Alan Kadınlara Toplumsal Cinsiyetin Yansıması: Konya İli Örneği			

Toplumsal cinsiyet nedeniyle kadınlar hayatın her alanında adil olmayan durumlarla karşılaşmaktadırlar. Siyasal arena bu alanlardan bir tanesidir. Kadınlar siyasal alanda toplumsal cinsiyet sebebiyle çeşitli engellere muhatap olmaktadır. Kadınlar toplumsal cinsiyet yüzünden hem ulusal hem de yerel siyasal hayata katılma noktasında zorlanmaktadırlar. Bu tezin temel amacı, kadınların yerel siyasete katılımında toplumsal cinsiyetin etkilerini incelemektir. Tezin ilk bölümünde toplumsal cinsiyet ve siyasal katılmaya ilişkin teorik çerçeve sunulmaktadır. İkinci bölümde toplumsal cinsiyet bağlamında ulusal ve yerel düzeyde kadınların siyasal hayata katılımı değerlendirilmektedir. Tezin son bölümünde ise toplumsal cinsiyet ve siyasal katılım arasındaki ilişki Konya ili merkez ilçelerde yapılan alan araştırmasından elde edilen veriler ışığında analiz edilmektedir. Bu çalışmada kadınların yerel siyasete katılımında toplumsal cinsiyetten kaynaklanan engellerin azalarak devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Siyasal Katılım, Yerel Yönetimler, Konya

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Betül AKYILDIZ		
	Student Number	17810401058		
	Department	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı/ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bilim Dalı		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	*	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KOCAOĞLU		
Title of the Thesis/Dissertation	The Impact of Gender on Women in the Local Government: the Case of Konya Province			

Women have been facing many unjust circumstances in every aspect of life due to their gender. The political arena is one of these aspects. Women have to deal with several obstacles in the political life because of gender. Women are having difficulties participating in political life at both the national and local level due to gender. The purpose of this thesis is to examine the impact of gender on women in local political life. The first chapter of the thesis provides a theoretical framework regarding gender and women's political participation. The second chapter deals with the women's political participation at the national and the local level by taking into consideration the impact of gender. The last chapter analyzes the relationship between gender and women's political participation in light of the data collected in the field study that was conducted in the three central sub-provinces that are located in Konya province. The study finds that the obstacles to women's political participation in the local political life due to gender are continuing at a declining pace.

Keywords: Gender, Political Participation, Local Governments, Konya

TABLolar LİSTESİ

Tablo-1: Türkiye’de kadın milletvekili oranları.....	43
Tablo-2: 1999-2014 yerel seçim sonuçları kadın temsil oranları.....	75
Tablo-3: Kadın meclis üyelerinin yer aldığı ilçe belediyesine göre dağılımı.....	86
Tablo-4: Kadın meclis üyelerinin yaşlarına göre dağılımı.....	87
Tablo-5: Kadın meclis üyelerinin doğum yerlerine göre dağılımı.....	87
Tablo-6: Kadın meclis üyelerinin eğitim düzeylerine göre dağılımı.....	88
Tablo-7: Kadın meclis üyelerinin mesleklere göre dağılımı.....	88
Tablo-8: Kadın meclis üyelerinin medeni durumlarına göre dağılımı.....	89
Tablo-9: Kadın meclis üyelerinin sahip oldukları çocuk sayısına göre dağılımı.....	89
Tablo-10: Kadın meclis üyelerinin harflendirilmesi.....	90

KISALTMALAR LİSTESİ

CEDAW(Convention on elimination of all kinds of dicrimination against women):
Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi

MİGM: Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü

KA-DER: Kadın Adayları Destekleme Derneği

KADEM: Kadın ve Demokrasi Derneği

KSGM: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

TUİK: Türkiye İstatistik Kurumu

YSK: Yüksek Seçim Kurulu

TEŞEKKÜR

Kadınların siyasal alandaki eksik temsilinin sebepleri üzerine öncelikle kişisel bilgi edinimi sağlamak için yapmaya karar verdiğim bu çalışmada benden zamanını, emeğini, güler yüzünü ve bilgisini esirgemeyen tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KOCAOĞLU'na katkılarından dolayı sonsuz teşekkür ediyorum. Çalışmak istediğim alana ve yapmak istediğim çalışmaya en az benim kadar ilgi ve heyecan gösteren, tez savunma jürimde de yer alarak bana ve çalışmama katkı sağlayan, güler yüzlü, çözüm odaklı ve anlayışlı hocam Prof. Dr. Önder KUTLU'ya içtenlikle teşekkür ediyorum. Lisans hayatımdan itibaren benden hoş sohbetini, zihin açıcı önerilerini ve olumlu eleştirilerini esirgemeyen bunun yanı sıra tez savunma jürimde yer almayı kabul ederek çalışmamın son halini almasına katkı sağlayan Prof. Dr. Hacer Tuğba EROĞLU'na özel olarak teşekkür ediyorum. Yine lisans hayatımdan bu yana bağımın hiç kopmadığı, bir hocadan daha ziyade özverili bir arkadaş gibi davranan ve bana karşı güveni, saygısı ve içtenliği ile beni her konuda cesaretlendiren Dr. Öğr. Üyesi Hayriye SAĞIR'a teşekkürü bir borç biliyorum. Çalışma boyunca olumlu katkılarını, desteğini ve değerli zamanını bana ayırarak, akademik olarak bana yol gösteren, inancımın kırıldığı zamanlarda beni cesaretlendiren, dünya tatlısı hocam Araştırma Görevlisi Zarf Songül GÖKSU'ya bütün kalbimle teşekkür ediyorum.

Benim ektiğim umut tohumlarını sulayan kıymetli aileme başta babam Salim AKYILDIZ olmak üzere, fedakar annem Mevlüde AKYILDIZ'a, benden maddi manevi desteğini hiç esirgemeyen kardeşim Kübra AKYILDIZ'a ve pek kıymetli ablam Bilge AKYILDIZ'a canı gönülden teşekkür ediyorum.

Bana benden çok inanan ve güvenen, anlayışlarını ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, hayatımda buldukları için büyük sevinç ve gurur duyduğum, beni ben yapan arkadaşlarım Gamze KÖKSAL'a, Umut KAPTAN'a, Aslıhan YAYLA YILDIRIM'a, Ayşe DAŞDEMİR'e ve Muhammed AŞIKOĞLU'na tek tek ve sonsuz teşekkür ediyorum.

Yolunda giden ve gitmeyen her şey için minnettarım...

Betül AKYILDIZ

2019, KONYA

İÇİNDEKİLER

Tablolar Listesi	i
Kısaltmalar Listesi.....	ii
Teşekkür.....	iii
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	3
1.1.Toplumsal Cinsiyet	3
1.1.1.Cinsiyet, Feminizm ve Toplumsal Cinsiyet	3
1.1.2.Toplumsal Cinsiyet Roller ve Gelişimini Etkileyen Faktörler	9
1.1.3.Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık ve İş bölümü.....	12
1.1.4.Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Erkekler.....	16
1.2.Siyasal Katılım ve Toplumsal Cinsiyet İlişkisi.....	20
1.2.1.Siyasal Katılım	20
1.2.2.Siyasal Katılımı Etkileyen Faktörler	24
1.2.3. Siyasal Temsilin Cinsiyetler Arası Bölüşümü-Dağılımı	31
1.2.4. Siyasette Kadın Temsilinin Gerekliliği	34
1.3. Ulusal ve Yerel Siyasal Hayata Katılım.....	36
1.3.1. Demokrasilerde Yerel Siyasetin Yeri ve Önemi	39
1.3.2. Ulusal ve Yerel Siyasete Cinsiyet Bazında Katılım	41
2. BÖLÜM: TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA KADININ YEREL SİYASETE KATILIMI.....	47
2.1. Kadının Siyasal Katılımı	47
2.1.1. Kadınlara Yönelik Mekan Algısı: Kamusal Alan- Özel Alan.....	47
2.1.2.Kadınların Siyasal Katılımı ve Bu Katılımı Engelleyen Faktörler.....	50
2.1.3.Kadınların Siyasette Temsili ve Kota Uygulaması	55
2.2. Kadınların Yerel Siyasete Katılımı	62
2.2.1. Kadınların Yerel Yönetimlere Katılımı.....	62
2.2.2. Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili	65
2.2.3. Yerel Yönetimlerin Kadın Yoksunluğu.....	68
2.3.Türkiye’de Yerel Siyasette Kadın Temsiline Genel Bir Bakış	70
2.3.1.Türkiye’de Kadın Temsilinin Kısa Bir Tarihçesi.....	70

2.3.2. Türkiye’de Kadınların Yerel Yönetimlerdeki Yeri ve Önemi.....	74
--	----

3.BÖLÜM: YEREL YÖNETİMLERDE YER ALAN KADINLARA TOPLUMSAL CİNSİYETİN YANSIMALARI ÜZERİNE BİR ALAN DEĞERLENDİRMESİ: KONYA İLİ BELEDİYE MECLİSLERİ ÖRNEĞİ.. 80

3.1. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri	80
3.1.1. Araştırmanın Önemi	80
3.1.2. Araştırmanın Amacı	81
3.1.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	81
3.1.4. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği	81
3.1.5. Araştırmanın Görüşme Formunda Yer Alan Soruların Özellikleri ve Uygulanması.....	82
3.1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	83
3.1.7. Verilerin Analizi ve Değerlendirmesi	84
3.2. Bulgular.....	84
3.2.1. Konya İlçe Belediye Meclislerinin Özellikleri.....	85
3.2.1.1. İlçe Belediye Meclislerinin Üye Sayısı	85
3.2.1.2. İlçe Belediye Meclislerinin Üyelerinin Cinsiyet Dağılımı	85
3.2.1.3. İlçe Belediye Meclislerinin Üyelerinden Büyükşehir Belediye Meclisinde Yer Alanlar ve Bu Üyelerin Cinsiyet Dağılımı.....	86
3.2.2. Katılımcıların Demografik Özellikleri	86
3.2.2.1. Yer Alınan İlçe Belediye Meclisi	87
3.2.2.2. Yaş	87
3.2.2.3. Doğum Yeri	88
3.2.2.4. Eğitim Durumu	88
3.2.2.5. Meslek.....	89
3.2.2.6. Medeni Durum.....	89
3.2.2.7. Sahip Olunan Çocuk Sayısı	90
3.2.3. Katılımcıların Yerel Siyasete ve Belediye Meclislerine Nasıl Dahil Olduklarına İlişkin Bulgular.....	90
3.2.3.1. Aktif Siyasete Girişe İlişkin Değerlendirmeler	91
3.2.3.2. Yerel Siyasete-Belediye Meclis Üyeliğine Katılıma İlişkin Değerlendirmeler	92
3.2.3.3. Yakın Çevreden Alınan Tepkilere İlişkin Değerlendirmeler.....	94

3.2.3.4. Siyaseti Algılama ve Kendilerini Siyasetin Neresinde Gördüklerine İlişkin Değerlendirmeler	96
3.2.3.5. Belediye Meclislerinin Yapısına ve Bulundurdıkları Kadın Üye Sayısına İlişkin Değerlendirmeler	97
3.2.3.6. Siyasi Partilerin Yerel Siyasete Katılım Konusundaki Cinsiyetçi Yaklaşımlarına İlişkin Değerlendirmeler.....	97
3.2.3.7. Kadınların Siyasette Sayıca Az Temsil Edilmesine İlişkin Değerlendirmeler	98
3.2.3.8. Kadınların Yerel Siyasete Katılımını Arttırmaya Yönelik Değerlendirmeler	99
3.2.3.9. Yerel Siyasete Katılımda Kadınlar İçin Partilerin Kota Uygulaması Konusundaki Değerlendirmeler	102
3.2.4. Katılımcıların Yerel Siyasette Yer Alırken Toplumsal Cinsiyetin Yansımalarını Nasıl Yaşadıklarına İlişkin Bulgular.....	103
3.2.4.1. Kadınların Cinsiyet Sebebiyle Toplumsal Yaşam Alanlarında (Ev, Okul, İş, Siyaset vb.) Karşılaştıkları Adil Olmayan Muamelelere İlişkin Değerlendirmeler	103
3.2.4.2. Ulusal Parlamentaoya Oranla Yerel Yönetimlerde Kadın Temsilinin Çok Daha Düşük Olmasının Nedenlerine İlişkin Değerlendirmeler	105
3.2.4.3. Yerel Düzeyde Kadın Temsilinin Arttırılmasının Önemine İlişkin Değerlendirmeler	107
3.2.4.4. Kadınların Yerel Siyasete Egemen Değerleri Nasıl Değiştireceklerine İlişkin Değerlendirmeler	108
3.2.4.5. Belediye Meclisine Üye Olduktan Sonra Özgüvenlerinde veya Çevreden Gördükleri Saygıda Bir Artış Olup Olmadığına İlişkin Değerlendirmeler	109
3.2.4.6. Kadınların Yerel Siyasette Karşılaştıkları Fırsat Eşitsizliklerine- Önyargılara- İkinci Plana Atılma Durumuna İlişkin Değerlendirmeler	110
3.2.4.7. Belediye Meclisinde Yer Alan Kadınların Kadın Bakış Açısını Benimseyip Benimsemediklerine İlişkin Değerlendirmeler	112
3.2.4.8. Yerel Siyasette ve Belediye Meclis Üyeliğinde Karşılaşmış Oldukları En Önemli Güçlüklere İlişkin Değerlendirmeler	112
3.2.4.9. Kadınların Siyasetten Uzak Durmalarının Ana Sebebi Olarak Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Onlara Yüklediği Sorumlulukları Görüp Görmediklerine İlişkin Değerlendirmeler.....	115

3.2.4.10. Yerel Siyasete Dahil Olmuş Bir kadın Olarak Hemcinslerine Yerel Siyasete ve Karar Alma Mekanizmalarına Katılmaları İçin Sunabilecekleri Sebeplere İlişkin Değerlendirmeler	116
SONUÇ	118
KAYNAKÇA.....	123
EKLER.....	130

GİRİŞ

Yerel yönetimler halka en yakından ve en verimli şekilde hizmet sundukları ve daha yoğun şekilde halkın katılımına imkan verdikleri için yönetim birimleri arasında en demokratik yapılar olarak görülmektedir. Yerel halkın siyasete katılımını kolaylaştırması açısından da özel bir öneme sahip olan yerel yönetim birimlerinde temsil eşitliği hayati önem taşımaktadır. Toplumda siyasi bilincin oluşmasında ve demokratik yönetimin sağlıklı bir işleyiş kazanmasında ilk basamak olarak görülen bu yapılarda toplumun bütün çıkar gruplarının yer alması hizmet sunumu kalitesi ve vatandaş memnuniyeti için şarttır. Yerel yönetimlerin yerine getirdiği hizmetlerin birçoğunun doğrudan kullanıcısı durumunda olan kadınlar bu birimlerin yönetim organlarında erkekler kadar temsil edilmemektedir. Temsildeki bu eşitsizlik toplumun yarısını oluşturan kadınları görmezden gelmektedir.

Siyasetin erkek uğraşı olduğu düşüncesinin etkisi altındaki ataerkil özellikler taşıyan toplumlarda gerek ulusal siyasette gerekse yerel siyasetteki kadınların sayıca azlığı göze çarpmaktadır. Bir toplumdaki bütün kesimlere hitap etmesi gereken yerel yönetim birimlerinin erkek egemen bir yapıya sahip olması demokrasi ile ters düşmektedir. Çünkü demokrasi kadın erkek bütün bireylerin kendileri ile ilgili karar alma mekanizmalarında eşit şekilde yer almalarına bağlıdır.

Siyasi alandaki kadın erkek eşitsizliğinin en temel sebeplerinden biri toplumsal cinsiyettir. Toplumsal cinsiyet, toplumların kadın ve erkek için belirlediği rollere göre yaşamının dayatılmasıdır. Buna göre insanların kadın veya erkek oldukları için sergilemeleri gereken davranışları, görüntüleri, kişisel özellikleri, meslekleri, siyasi görüşleri vb. daha birçok şey onlar doğmadan çok önce toplumları tarafından hazırlanmaktadır. Bir birey hangi cinsiyete ait ise ona göre davranmak, toplumun çizdiği çizgilerle yaşamak zorundadır. Bu durumun dezavantajlısı ise kadınlardır.

Yurttaşların siyasal alanlara dahil olabileceği en yakın birimler yerel yönetimlerdir. Belediyelerin karar organı belediye meclisleridir ve bu organlar yerel halkın oyları ile seçilmektedir. Seçimle iş başına gelen bu üyelere bakıldığında kadın sayısının ciddi oranda yetersiz olduğu görülmektedir. Yerel demokrasi için kadın

temsili büyük önem taşımaktadır. Başka bir ifade ile yerel demokrasinin işlerlik kazanması kadın temsil oranlarının erkeklerinki ile paralellik göstermesine bağlıdır.

Her geçen gün farklılaşan dünya koşullarında insan ihtiyaçları da bu ihtiyaçlara cevap veren hizmet birimleri de artmakta ve farklılaşmaktadır. Bu bağlamda Dünya'da ve Türkiye'de birer yerel yönetim örgütü olan belediyelerin sunduğu hizmetler de giderek artmakta ve çeşitlenmektedir. Belediyeler vatandaşa en yakın hizmet birimleri olarak, toplumdaki farklı grupların çıkarlarını, toplumsal çıkarlar adına kollamakla yükümlüdür. Bu anlamda toplumda cinsiyet farklılığını gözetilen bir yerel yönetim, kadınların toplumda birey olarak var olmalarına katkıda bulunarak, kadınların verilen hizmetlerden maksimum derecede faydalanmasına hizmet edecektir. Kentsel planlamada, hizmette cinsiyet farklılığının dikkate alınması kadınlar için kenti daha yaşanabilir kılacaktır.

Ülkemizde kadının yerel siyasal hayata katılımının ve temsilinin yetersizliği sorunundan yola çıkan bu tezde; kadınların yerel yönetimlere yeterli düzeyde katılamamalarının nedenleri ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişki Konya ili merkez belediye meclisleri üzerinden incelenmektedir. Bu tez çalışma üç bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde; toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet rolleri, cinsiyet ayrımcılığı ve bu ayrımcılığa bağlı iş bölümü, cinsiyet eşitliği ve bu eşitlikte erkeklerin oynadığı rol, siyasal katılım ve etkilendiği faktörler, siyasetin cinsler arası bölüşümü, siyasette kadın aktörünün gerekliliği ve de son olarak demokrasilerde yerel siyasetin yeri- önemi konularının kavramsal çerçevesi çizilmektedir. İkinci bölümde ise; toplumsal cinsiyet bağlamında kadının yerel siyasete katılımı mekânsal ayrımlar, katılımı engelleyici faktörler ve temsilde kota gibi konularla birlikte analiz edilmektedir. Ayrıca yerel siyasette kadın katılımı ve temsili Türkiye bazında ele alınarak kısa bir tarihçe verildikten sonra mevcut durum sayısal veriler ve daha önce yapılan çalışmalar ışığında açıklanmaya çalışılmaktadır. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise yerel siyasal hayata katılım ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişki Konya iline bağlı üç merkez ilçe belediye meclisinin kadın üyeleriyle yapılan alan araştırmasının sonuçları üzerinden değerlendirilmektedir.

1.BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Toplumsal Cinsiyet

1.1.1.Cinsiyet, Feminizm ve Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet; en geniş anlamıyla dünyaya gelen bütün canlıların dişi ya da erkek olarak ayrılması, yani cinsel organların türü, baskın hormonlar, üreme ve benzeri fizyolojik özellikler bakımından bir cinse ait olmaları demektir. Cinsiyet bitki, hayvan ve insan için tek bir çeşidine sahip olunarak hayata gelinen biyolojik bir olgudur. Yani; bazı bitkiler, hayvanlar ve insanlar ya dişi ya da erkek olarak doğuştan kazanılan bu zorunlulukla hayatlarını sürdürürler. Her tür tek bir cinsiyetle yaşamaktadır (Bozdemir ve Özcan, 2011: 38).

Cinsiyet bireylerin kadın ya da erkek olarak sahip oldukları özellikler bütünüdür. Doğuştan kazanılan fizyolojik, biyolojik ve genetik özellikler bütünü olan cinsiyet bireyin sergilediği davranışlarına kadar her şeyi etkilemektedir. Bir birey kadın ya da erkek olarak dünyaya geldiği andan itibaren öteki cinsten farklı özellikler taşımakta ve hatta bu doğuştan kazanılan farkla insanlar birbirlerinden ayrılmaktadır. Hiçbir şey yapmadan kazandığımız bu cinsiyet özellikleri her bireyin kişisel özelliklerini de nitelendirmektedir (Özcan, 2012: 5). Cinsiyetimiz aile içinde, okulda, sosyal hayatta, sporda, sanatta ve akla gelebilecek her alanda toplumun bireye karşı davranışlarına yön vermektedir.

Cinsel kimlik, bireyin biyolojik olarak bir cinsiyet türüne ait olduğunu anlamasını ve de diğer insanlarında cinsiyet ayrımlarını gözetebilmesini ifade etmektedir. Yani bir birey kendisinin erkek ya da kadın cinsinden hangisine ait olduğunu farkında ve çevresindeki insanlarında bu farklı cinsiyetlerden hangisine mensup olduğunu bilincinde ise, cinsel kimliği ayırt edebiliyor, bu yetiye sahip demektir. Cinsel kimliği ayırt edebilme çok küçük yaşlarda başlayan hangi cinsiyete ait olduğunu kavrama ile başlamakta, ilerleyen yaşlarda cinsiyetin değişmez bir biyolojik özellik olduğunu anlamakla devam etmektedir. Bu süregelen anlama

serüvenini cinsiyete göre davranma, cinsiyet rollerini görme ve onlara göre hareket etme tamamlamaktadır (Vatandaş, 2011: 32).

Cinsiyet kavramından toplumsal cinsiyet kavramına geçiş feminizm hareketinin başlaması, dalgaları ve akademik alanda bir araştırma konusu haline gelmesi ile açıklanabilir. Bir başka deyişle, biyolojik cinsiyet kavramının toplumsal cinsiyet gibi sonradan oluşturulan sosyolojik bir kavrama dönüşmesi tüm dünyada farklı şekillerde vuku bulmuş olsa da feminizm hareketi ile anlamını bulmuştur diyebiliriz Feminizm, en temel ele alınış şekliyle kadına dair özellikler taşımaktır (Slattery, 2008: 137). Günümüzde kadınların sosyal statüleri için gerçekleştirdiği bütün çabaları kapsayan kavram 1960'lardan bu yana günlük rutinin bir parçası olmuş, 20. yüzyıldaki ilerleyişi ile de siyasi bir terim özelliği kazanmıştır (Heywood, 2013: 331) Kadınların eşitliğe dair hareketlerinin ve hak mücadelelerinin de genel ifadesi olarak kullanılmaktadır. Feminizm kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olabilmeye mücadelesinin dünyayı ve sistemi değiştirme çabası olarak görülmektedir. Kadınların hemcinsleri arasında dayanışma yaratarak, erkeğin egemen olduğu bu toplum ve dünya düzenlerinde var olmaya çalışmalarını anlatan kavram, cinsiyetçi politikalara karşı koymak için ortaya çıkmıştır. Feminizm kadınların uğradıkları haksızlıklara, aşağılanmalara, şiddete, dışlanmaya ve bunun gibi birçok olumsuz harekete karşı bir toplumsal tepki niteliğindedir (Alptekin, 2011: 35). Feminizm genel itibariyle toplumun kadınlara ve erkeklere roller biçmesine ve bunun sonucunda kadınların çok büyük oranda ikinci sınıf insan muamelesi görmesine yönelik genel bir tepkidir.

Feminizm genel ve sabit bir tanımlama yerine, kadına dair olumsuzlukların karşısında duran her türlü yapıcı ve ilerleyici tutumlardır. Bu yüzden ki tek bir tanım ve herkesçe kabul gören tek bir kavranışı yoktur. Tanım konusundaki çeşitliliğin ve farklı bakış açılarının birleştiği payda ise; kadınların yine kendileri için, kendi aralarında örgütlenerek ataerkil toplum yapısına karşı var olma ve varlıklarını sürdürme mücadeleleri bütünü olmasıdır. Feminizm bir hareket olarak ele alındığında toplumdan topluma değişiklik gösteren bir olgudur. Dünya toplumlarının feminizme bakışı ve onu benimseyişi toplumun gelenek-görenek, eğitim, gelişmişlik, yaş ortalaması, din vb. birçok faktöre göre değişmektedir. Ataerkil toplumlarda kavranması neredeyse imkansız olan bu kavram, vatandaşlarına kadın-erkek farkı

gözetmeden eşit muamele gösteren toplumlarda ise herkes tarafından kabul gören, olması gereken durumlar olarak ele alınmaktadır.

Feminizmin ortaya çıkışında birçok süreç ve olay etkili olmuştur. Bunları kısaca üç neden olarak açıklamak gerekirse: birincisi Avrupa'da kadına yapılan zulümlerdir. Tarih boyunca Avrupa'da kadınların aşırı derecede ezilmesi ve hor görülmesi ile birlikte kadınlar dayanamaz hale gelmiş ve insan olduklarını yüksek sesle haykırmak zorunda kalmışlardır. Kadınların birçok hak ve özgürlükten mahrum bırakılarak adeta evde yer alması gereken bir nesne muamelesi görmesi feminizmi başlatan sebeplerin ilkinin oluşturmuştur. Bu sebeplerin ikincisi ise; Aydınlanma Çağı felsefesinin gelişmesi ve yayılması ile birlikte bütün dünyada insana ve doğal haklara aşırı bir ilgi alaka gösterilirken kadınların göz ardı edilmesidir. Öyle ki bu dönemdeki eserlerde dahi kadınlara yer verilmemiştir. Fakat gelişen düşünce yapısı ile birlikte kadınlar kendi haklarını savunmaya ve bunun için çeşitli şekillerde örgütlenmeye başlamışlardır. Feminizmi ortaya çıkaran nedenlerin sonuncusu Sanayi Devrimi'dir. Aydınlanma Çağı, Rönesans ve Reform Hareketleri ile insanlar çok fazla okumaya ve araştırmaya başlamıştır. Bununla birlikte de akıl ve bilim hiç olmadığı kadar kıymet görmeye ve ilerlemeye başlamıştır. Sanayideki büyük devrimler sonucunda da kadınlar iş gücüne katılır hale gelmiş ve bunun devamında kadınların kamusal alandaki bu varlıkları hak ve özgürlüklerini savunma adına feminizmi ortaya çıkarmıştır (Coşkun ve Öztürk, 2009: 115).

Bütün dünyayı etkileyen bu büyük dönüm noktalarından sonra 18. yüzyıldan başlayarak kadın hareketleri dünya genelindeki kadınların bir araya gelme çabasıyla birlikte ivme kazanmıştır. Feminizm hareketinin bu ilerleyişi bir anda olmamış dalgalar halinde 19. yüzyıl ve 21. yüzyıl arasında gerçekleşmiştir. Literatürde feminizm kavramının tam ve sabit bir tanımı olmadığı gibi ortaya çıkış süreçleri hakkında da fikir ayrılıkları vardır. Bazı yazarlar iki dalga olarak ele alırken, bazıları ise feminizmi dört dalga olarak değerlendirmektedir (Alptekin, 2011: 36). Bu çalışmada ise hemfikir olunan üç dalga hakkında kısa ve pratik bir anlatım tercih edilmektedir. 19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başlarında Mary Wollstonecraft'ın Kadın Haklarının Savunusu adlı eserinde kadınların temel insan haklarına sahip olması şeklindeki talepleri üzerine meydana gelen hak arayış serüveni birinci dalga feminizm

olarak adlandırılmaktadır. Bu haklar insanın var olabilmesi için gerekli olan en temel haklardan yaşam hakkı, oy verme hakkı, eğitim hakkı vb. şeklindeki haklardır. Bahsi geçen dönemde dünyanın birçok yerinde kadınlar bu temel haklardan mahrum şekilde toplumda yer almaya çalışıyorlardı. Kadınlar artık hem bu haklara sahip olmak hem de ırkçılık, cinsiyetçilik gibi haksızlığa uğradıkları alanlarda çözümler istiyorlardı. Birinci dalga feministler genel itibari ile ataerkil yapının sürdürdüğü iktidara karşı çıkmış ve toplumdaki rol ve statülerini kazanmak, erkeklerle eşit şartlarda yaşamak için cinsiyetçiliğin olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak adına etkili adımlar atmışlardır (Taş, 2016: 167-169). İkinci dalga feminizm ise birinci dalganın devamı ama geliştirilmiş hali olarak 1960'larda ortaya çıkmıştır. İkinci dalgada kadınlar daha eğitilmiş ve donanımlı halde idiler fakat doğal hakların elde edilmesine rağmen ayrımcılık yok olmuş eşitlik yakalanmış değildi. Bununla birlikte kadınlar tıbbi teknolojilerden faydalanmak, kendi bedenleri hakkında karar verici kendileri olmak ve özel alan kamusal alan ayrımıyla özel alana tıkalı kalmak istemiyorlardı. İkinci dönemde genel olarak bunların savaşları verilmiştir. Ataerkil yapının toplumun bütün mecralarından silinmesini isteyen kadınlar toplumdaki cinsiyetler arasındaki güçler dengesi hakkında analizler yapmışlardır. Tüm bunların yanı sıra ikinci dalga feministler bu hareketin kurumsallaşması içinde büyük çaba harcamışlardır. Eğitilmiş kadınlar feminizmi akademilere araştırılması gereken bir konu olarak eklemeyi başarmışlardır. Bu dönemde dünya genelinde daha fazla takipçisi olan feministler çeşitlenen kadın üyelerinin farklı görüş ayrılıkları sergilemesiyle de bazı problemler yaşamış, aralarında tartışmalara düşmüşlerdir (Alptekin, 2011: 36-38; Taş, 2016: 169-171). Üçüncü dalga feminizm hareketi ikinci dalga feministlerin tek tip kadın algısı gibi birçok yanlış görülen fikre karşı 1990'lı yılların başında bir tepki olarak meydana gelmiştir. Bu dalga ile birlikte kadına dair konu çeşitliliği bir hayli artmıştır. Bütün dünya kadınlarının sorunu olan, şiddet, cinsiyetçi yaklaşımlar, yok sayılma, hor görülme gibi konular üzerinde durulmuş kadınlar ırkçılıktan arındırılarak adeta tek renk ve bedende bir kadın olarak ele alınmıştır. Özellikle kadınların erkek egemen baskı altında tutuldukları siyaset, iktidar, ekonomi gibi konularda kadınların özgürleşmesi için uğraşlar verilmiştir. Üçüncü dalga feministler kadınların sorunlarının ayrı ayrı ele alınmasını, ayrıntılı şekilde çözülmesini istemişlerdir (Özveri, 2009: 210-212). Feminizmin bütün dalgalarında esas olan unsur kadının

ataerkil yapı içinde yok sayılmasını engellemek ve toplumun yarısını oluşturan kadınlara yaşamın bütün alanlarında mikrofon tutmaktı. Düşünce olarak uzun dönemlerde çeşitlilik ve varlık gösterilmesine rağmen bugünüme bakıldığında hareketin çok da bir başarı sağladığını söylemek zordur. Pek tabii eskiye göre büyük bir fark yaratmayı başarmış fakat ne yazık ki tam anlamıyla bir eşitlik sağlanamamıştır.

Feministler, kadınlarla erkekler arasındaki cinsiyete ilişkin farklılıkların biyolojik sebeplerden değil toplumsal ve kültürel sebeplerden kaynaklandığını öne sürmektedirler. Simone de Beauvoir'ın '*Kadın doğulmaz, olunur.*' ifadesiyle ünlenen kadın bireylerin üzerindeki baskıya yönelik sentezi, feminizm düşüncesi savunucularının ana fikrini oluşturmaktadır. Bu sözle birlikte feminizmde çığır aşılmıştır. Yani bu iki cins arasındaki fark kültürel olarak öğretilmekte ve kazanılmaktadır. Feministler yaptıkları birçok çalışmada kadınlık ve erkekliğin aslında toplumsal birer kurgu olduğunu ortaya koymuşlardır. Bir başka deyişle, onlara göre kadınlık ve erkeklik doğuştan kazanılmakla birlikte, bireylerin cinsiyet özelliklerini nasıl sergileyeceklerini parçası olunan toplum biçimlendirmektedir, bu durumun kavranabilmesi için toplumsal cinsiyet kavramı ve buna bağlı tanımlar meydana getirilmiştir (Sayer, 2011: 9-14).

Bir insanın ait olduğu toplumdaki yerini belirleyip, sosyal hayatına şekil veren cinsiyet ve buna bağlı olarak o toplum tarafından önceden basma kalıp yargılarla belirlenmiş olan toplumsal cinsiyet kavramları insanların hayatları boyunca nasıl davranacaklarını biçimlendirmektedir (Kalav, 2012: 150). Toplumsal cinsiyet, doğuştan kazanılan fizyolojik cinsiyet ve cinsiyete dayalı ayrımcılığın-iş bölümünün arasındaki ilişkileri açıklamak için, toplumda yalnız kadınların değil erkeklerinde pozisyonlarını belirlemede kullanılan bir kavramdır. Geçmişte birçok mecrada cinsiyet kavramıyla eş anlamlı olarak kullanılmasına karşın bu iki kavram birbirlerinden çok farklıdır. Cinsiyet üzerinden yapılan bu ayırmda ana ölçüt, bu iki cins arasındaki farklılaştırmanın doğuştan gelen ve değiştirilemeyen fizyolojik özelliklere mi bağlı olduğu; yoksa toplumlar tarafından sosyo-kültürel özelliklere göre belirlenen kıstaslara ve bunların bireylere uygulanmasına göre mi şekillendirildiğidir (Savcı, 1999: 130). Toplumsal cinsiyet kavramının gelişimiyle birlikte son yıllarda bu ikinci seçenek genel olarak kabul görmeye tanımlamalarda kullanılmaya başlanmıştır.

Toplumsal cinsiyet kavramının içeriği toplum tarafından kurgulanan normlarla belirlenmektedir (Özkazanç, 2010: 45). Toplumsal cinsiyet başlangıçta iki cinsiyet arasındaki farkın sadece biyolojik olduğu görüşünü eleştirmek için kullanılmış ve bu ayrımcılığın sosyal-kültürel etkilerle olduğunu savunmuştur. Yani erkeklik ve kadınlık adına belirlenen davranışlar, özellikler, roller vb. biyolojik farklılıklardan daha ziyade toplum tarafından oluşturulmaktaydı ve toplumun ilerleyişine göre değişmekteydi. Belirli bir tarihsel ve sosyal çerçeve içerisinde kadın-erkek arasındaki ilişkiler ve farklılıklar analiz edilmiştir. Kavramın son zamanlardaki kullanımı daha çok post modernidir. Bu alandaki farklılığa, ötekileştirmeye yapılan vurgularla toplumsal cinsiyet kavramı önemli bir analiz alanı olmuştur. Toplumsal cinsiyet kavramı, bireyler arasındaki kadın ve erkek cinsine ait olmaktan kaynaklanan farklılıklara ve biyolojik farklılıklara dikkat çekmekte bunların sebebiyet verdiği ayrımcılığı eleştirmektedir (Dedeoğlu, 2000: 139-142). Toplumsal cinsiyetin farklı kavramsallaştırılması, feminizme, aile yapısına, topluma, gelire, eğitime vb birçok etkene göre yapılmaktadır, bu da dünyanın her yerinde bu kavramın aynı anlamı taşımadığının en açık göstergesidir.

Toplumsal cinsiyet bir toplumun yapısını anlamada sınıfsal, etnik, bölgesel, dinsel özelliklerin açıklanması için temel kavramdır. Bu kavram kadınlık ve erkeklik dediğimiz olguların toplum tarafından kurulmuş birer parametre olduğuna dikkat çektiğinden dolayı feminizme ve kadın çalışmalarına yol gösterici bir konumdadır. Şu da unutulmamalıdır ki toplumsal cinsiyet kadına değil, kadın ve erkek arasındaki toplum tarafından kurgulanan farklılaştırma çabasına tepki göstermektedir (Alptekin, 2011: 35).

Toplumsal cinsiyet kavramı ile ilgili olarak varılması gereken noktaları kısaca özetlemek gerekirse; toplumsal cinsiyet, cinsiyet kavramından farklı bir kavramdır, doğuştan değil toplum tarafından empoze edilen baskı ile oluşmuştur, toplum yapısına ya da zaman ögesine göre farklılıklar göstermektedir, Feministlerin çalışmaları sonucunda sosyal bilimler tarafından değer gören bir analiz aracı olmuştur ve de sadece kadını değil erkekleri de ilgilendiren bir kavramdır.

1.1.2.Toplumsal Cinsiyet Roller ve Gelişimini Etkileyen Faktörler

Cinsiyet bireyleri kadın erkek diye biyolojik olarak ayırırken, kimlik ise bireyi diğer üyelerden ayıran özellikleri göstermektedir. Bir diğer unsur olan rol, belirli bir toplumsal ilişki içindeki bireyde, cinsiyetinden dolayı beklenen ve süreklilik arz etmesi gereken davranış ve tutumlar bütünüdür. Cinsel kimlik bir cinsten ya da öbüründen olmanın farkında olmaya dayanır, bir insanın erkek ya da kadın olmasına ilişkin iç yaşantıdır. Cinsel rol ise, toplumun cinsiyetler için önceden belirlediği davranışlar ve rollerdir (Özcan, 2012: 6). Her şeyden önce birbiriyle ilintili bu kavramlar doğru kavranmalıdır. Cinsiyet doğuştan kazanılan bir biyolojik olgu iken, toplumsal cinsiyet gibi cinsiyet rolleri de sonradan insanların oluşturduğu olgulardır. İnsan soyunun devam ettirilmesi sürecinde kadın ve erkek bireylerin yüklenmesi gerektiği varsayılan rollerin bir bütünü olarak şekillenen cinsiyet rolleri, bu iki cins arasındaki farklılıkları ve bağları, onların fizyolojilerinin değil toplumların bir çıktısı şeklinde gören bakış açısı ile kavramsallaştırılmıştır (Marshall, 1998: 163).

Toplumsal cinsiyet rolleri literatürde ve gerçek hayatta ikiye ayrılmış durumdadır. Biri feminen (dişil) cinsiyet rolü yani kadınlara biçilmiş davranış şekilleri iken, bir diğeri maskülen (eril) cinsiyet rolüdür ve erkeklere atfedilmiş davranış şekillerini belirtmektedir. Feminen cinsiyet rolüne sahip bireyler ağır başlı, ciddi, boyun egen, anlayışlı, hassas, kadınsı gibi özelliklere daha baskın bir şekilde sahiptir. Maskülen cinsiyet rolüne sahip bireyler ise sorumluluk sahibi, duygularını gizleyen, özgüven sahibi, adaletli, cömert, erkeksi, sert, girişken gibi niteliklere sahiptir (Özcan, 2012: 12).

Zamana ve mekana olduğu gibi toplumdan topluma göre de değişiklik gösterebilen toplumsal cinsiyet rolleri, toplumların gelenek görenek ve yaşam tarzlarına göre şekillenmektedir (Ökten, 2009: 303). Yani toplumsal cinsiyet rolleri dünyanın her yerinde aynı algılanmamaktadır. Çünkü doğal yollarla meydana gelen olgular olmadıkları için insanlar toplumlarının yaşam kurallarına göre cinsiyet rollerini belirler ve de daha sonra kız ya da erkek olarak doğan bireylere bu rolleri üstlenmeleri konusunda baskı yaparlar. Bu baskı gözle görülür ya da hissedilebilir bir baskı değil, aksine bütün toplum tarafından kabul görmüş olması gereken bir durumlar bütünü

olarak algılanmaktadır. Bir bireyin kadın olduğu için narin ve hassas olması ya da erkek olduğu için sert ve korumacı olması gibi durumlardır.

Toplumsal cinsiyet rolleri toplumlarda cinsiyet kalıp yargıları ile hayat bulmaktadır. Bu kalıp yargılar, toplumun inançlarından, geleneklerinden, göreneklerinden kaynaklanmaktadır. Cinsiyet kalıp yargıları toplumun geneli tarafından kabul görmektedir. Bu kalıplar içinde hareket etmek zorunda kalan bireyler erkek olsun kadın olsun bunun olumsuz sonuçlarıyla yüzleşmektedir. Cinsiyete yönelik kalıp yargılar çocukluktan başlayarak bireyin bütün hayatı boyunca etkin şekilde varlığını sürdürmektedir. Özellikle ataerkil toplumlarda cinsiyet kalıpları daha keskin ve kadınların aleyhinedir. Yani cinsiyet kalıplarının olumsuz etkilerini kadınlar hisseder. Çocukluktan itibaren kadınlar toplumun onlar için biçtiği narin, güçsüz, kırılğan, duygusal ve ılım gibi birçok özelliği mecburen sergilemek zorunda bırakılmışlardır (Özcan, 2012: 10).

Bir başka deyişle, toplumsal cinsiyet rolleri; toplumsal kimlik kazanmanın ve bir topluma ait olma duygusunun en önemli parçasıdır. Bireylerin günlük hayatta ve yaşamları boyunca neyi, nasıl ve hangi koşullarda yapmaları gerektiğini belirleyen bu roller, kişinin toplumda benimsenmesine yardımcı olmaktadır. Bu roller cinsiyetten cinsiyete değişiklik gösterdiği gibi aynı cinsiyete mensup bireyler arasında da eğitim, sağlık, gelir vb. etkenler sebebiyle farklılık gösterebilmektedir. Bu farklılıklar gerek kadın-erkek gerekse cinsler arasında rollerin aktifleştirilmesi düzeyinde cinsiyet temelli iş bölümüne sebep olur. İnsanlar kendilerine biçilen ve gönüllülükle kabul ettikleri bu rollerin gerekliliklerini gerçekleştirmekle hayatlarını geçirirler. Böylece toplumdaki bütün işler paylaşılmış olur. Bu cinsiyet rollerinin kaçınılmaz sonucudur. Günlük işler ve hayatımızı ikame etmek için edinilen meslekler kadın işi ya da erkek işi olarak sınıflandırılmıştır. Kadınlar ve erkekler farklı toplumsal cinsiyet rollerini yerine getirdikleri için bu rollere bağlı olarak da farklı ihtiyaçlara sahiptirler. Bunun gözetilmemesinin genel olumsuz sonuçları ise kadınlar tarafından göğüslenmek zorunda kalınmaktadır (Aksoy, 2006: 76).

Geleneksel bakış açısına sahip erkeklerin tutum ve davranışları kadınların toplumdaki sosyal statüsünü toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden negatif yönlü olarak şekillendirmektedir. Temel sebebin bu olmasıyla da kadınlar hala toplumlarında arzu

ettikleri statüye gelememiş ve erkeklere göre bir hayli dezavantajlı durumda kalmıştır. Fakat adaletli ve huzurlu bir dünya için kadınların erkekler ile her alanda eşit muamele ve haklara sahip olması gerekmektedir. Gelişen dünya düzeni ve sürdürülebilir barış-huzur-kalkınma ortamı için bu temel şartlardan biridir. Sosyo-ekonomik ve kültürel olarak gelişmenin daha başında olan birçok ülkede bu temel şart sağlanamamakta ve kadınlar erkeklerin gerisinde kalmaktadır. Bunun en önemli sebebi ise bu gelişmekte olan ülkelerde geleneksel yapının ataerkil kurullarla devam etmesi ve bireylere farklı cinsiyet rolleri biçmesidir (Vefikuluçay vd., 2007: 27-28). Bunlar toplumsal cinsiyet rollerinin toplumu, ilerleyişi, kalkınmayı ve geleceği nasıl etkilediğinin en önemli yansımalarıdır, özellikle bizim gibi uzun süredir gelişmekte olan ülke statüsünde kalmış ülkeler için bu durum geçerliliğini korumaktadır.

Özcan (2012; 12- 14) toplumsal cinsiyet rollerinin gelişimini etkileyen faktörler olarak; aile, okul ve öğretmenler, ders kitapları, televizyon programları, arkadaş grupları, oyun ve oyuncaklar vb. etkenleri saymaktadır. Taktir edileceği gibi bunların yanı sıra herkesin sayabileceği bir sürü sebep ileri sürülebilir. Toplumun gelenek görenekleri, toplum yapısı, yaşanılan coğrafya, medeniyetin ilerleme seviyesi, ekonomik durum ve uğraş gösterilen sektörler gibi daha birçok etkende bir toplumdaki cinsiyet rollerini şekillendirmede söz sahibi olmaktadır. Bireyler doğduğu andan itibaren cinsiyet rolleri onlara dayatılmaya başlanır. Bir insan, çocuk yaşta kız çocuğu ve erkek çocuğu olmasına bağlı olarak bir rol üstlenmektedir. Aileden başlayan bu cinsiyet rolünü öğretme daha doğrusu direktme davranışı okul ve öğretmenler de, hatta ders kitaplarında, oynatılan oyun ve oyuncaklarda, televizyondaki program ve dizilerde, arkadaş gruplarının özelliklerinde artarak devam eder. Bir kız çocuğu olarak hayata geldiyseniz narin ve kırılgan olmanız konusunda aileniz size gereken özeni gösterir. Anasınıfından itibaren okul ve öğretmenlerinizde buna göre davranmaya devam eder, ders kitaplarında hep kibar ve etekli olarak gösterilirsiniz, oyunlarınız naif ve durağan, oyuncaklarınız ise bebekler ve süslü nesnelere olur. Televizyondaki dizilerde sevilip, sahip çıkılması gereken hatta kolay kandırılabilir insanlar olarak yansıtılırsınız. Arkadaş çevreniz az ve seviyeli olmak zorundadır, onlarla aşırıya kaçabilecek herhangi bir hareketle hele ki toplum içinde asla bulunamazsınız. Eğitim hayatında başarılı olmanız ve bir kadına yakışan masa başı bir işe girmeniz, daha sonra

da evlenip çocuk doğurmanız sizden beklenen yaşam şeklinin özellikleridir. Erkek cinsiyeti için bütün bunlar tersi bir istikamette yol alır. Onlar ailenin kıymetli ve değerli üyeleri olarak doğarken, okulda da bu davranış şekli devam eder. Ders kitaplarında sorun çözen bireyler olarak yansıtılırlar. Oyun ve oyuncakları daha serttir, arabalar, kamyonlar, uçaklar onlara sıklıkla edinilen oyuncaklardır. Televizyon programlarında güçlü, duygularını belli etmeyen, cesaretli insanlar olarak gösterilirler. Arkadaş çevreleri çok geniş olabilir ve grup olarak her yerde her zaman istedikleri hal ve hareketi sergilemekte özgürdürler. Bunların devamında eğitim hayatı çok parlak olmasa da çok prestijli bir işte olmaları, iyi kazanmaları ve karşısındaki kadına ve çocuklarına bakabilmeleri beklenmektedir. Bu roller kim ne derse desin kadınlar için olduğu gibi erkekler içinde oldukça zordur ve çoğu zaman bu zincirlerden sıkılan insanları olumsuzluğa ve mutsuzluğa itmektir. Bu olumsuzluk ve mutsuzluk ise toplumun genel yapısını bozmakta, ilerleyişi kötü yönde etkilemektedir.

1.1.3.Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık ve İş bölümü

Kadın ve erkek medeniyetler kurulduğundan itibaren ayrı iki kutup olarak görülmüş ve buna istinaden rollerinin farklı biçimlendirilmesi yapılmıştır. Cinsiyete bağlı rollerinin farklı olmasının yanı sıra toplumsal cinsiyet bağlamında genel olarak kadınlar olumsuz ayrımcılığa maruz kalmışlardır. Ayrımcılıkla işlerin bölüşülmesi de kendiliğinden ortaya çıkmıştır. Erkeklerle göre değersiz görülen kadınlar, iş bölümü konusunda da erkeklerle göre daha düşük düzeylerde işlere layık görülmüştür. Toplumun ana işleyişini yürütmek erkeklerle atfedilirken, alanı kısıtlanan kadınlar daha fonksiyonsuz ve sıradan işleri gören bireyler olarak algılanmıştır.

Ayrımcılık kelime anlamı olarak bir toplulukta bireylerin bazılarının, ötekilere göre belirli haklardan doğrudan ve dolaylı olarak mahrum edilmesidir. Bu yoksun bırakma kişilerin bazı haklarında kısıtlanması ya da belirli haklarını kullanmada dışlanması şeklinde gerçekleşebilir. Sonuç itibariyle bir bireyin herhangi bir hakkından faydalanmasının engellenmesi ayrımcılıktır. Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ise, kadınların cinsiyetleri sebebiyle uğradıkları ayrımcılıktır. Kadınlara karşı bir ayrımcılığın söz konusu olduğu gerçeği bütün dünya tarafından kabul görmektedir. Öyle ki Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1979'da Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (CEDAW) kabul

edilmiş ve bu sözleşme 1981 yılında yürürlüğe koyulmuştur. Türkiye'nin de 1985 yılında kabul ettiği sözleşme, 30 maddesiyle kadınların sırf kadın oldukları için erkeklerden hiçbir konuda ve hiçbir şart da ayrı tutulmaması gerektiğini ve dezavantajlı durumdan kurtulmaları için sözleşmeyi imzalayan bütün ülke yönetimlerinin ellerinden geleni yapacağını garantisini vermek amacıyla ortaya çıkmıştır (Bora, 2012: 3-5). Sözleşmenin en temel gayesi kadınların uğradıkları haksızlıkları ortadan kaldırmak ve toplumu cinsiyet bazında bölmenin önüne geçmektir.

Ayrımcılık özellikle de toplumun cinsiyete göre yaptığı ayrımcılık kadınlar için hayatlarının her parçasında yer alan bir dezavantajdır. Öyle ki yeteneklerinden, arzularına ve hayat şartlarına kadar her konuda kadınlar, erkekler ve yerleşmiş düşünce geleneği yüzünden, mahrum bırakılan ve ilerlemesi engellenen bireyler olarak hayatlarını sürdürmek zorunda kalmaktadırlar. Eğitim, ekonomi, siyaset vb. birçok konuda kadınların aktif ve verimli olabileceğini düşünmeyen toplumlar da yani toplumsal cinsiyetçiliğin ön planda olduğu yerlerde kadınlar ayrımcılığın en acı yüzüyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Çalışma hayatı da bu acımasız ayrımcılıkların kol gezdiği alanlardan biridir. Buna bağlı olarak ikinci plana atılan ve tercih edilmeyen kadınlar ekonomik bağımsızlıklarını kazanamamakta ve erkek hegemonyasında ömürlerini tüketmektedir. Bizim toplumumuzda da dünyanın birçok yerinde de açıkça ya da örtülü şekilde toplumsal cinsiyet ayrımcılığı yapılmaktadır.

Cinsiyete dayalı ayrımcılık, mevcut iki cinsi ayrıştırmasının yanı sıra haklardan ve kaynaklardan faydalanmaları noktalarında da bir eşitsizlik meydana getirir. Cinsiyetten kaynaklanan bu eşitsizlik ayrımcılığın gözetilmesiyle ve haklara erişimin engellenmesiyle güçlenir, bunun sonucu olarak da bir tek kadınlar değil toplumun tümü sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasal gibi birçok alanda ilerleyişin bir hayli gerisinde kalır. Türkiye cinsiyete dayalı eşitsizliği günlük yaşamın her alanında ciddi boyutlarıyla yaşandığı ülkelerden biri olarak görülmektedir. Öyle ki eğitimde, sağlıkta, çalışma hayatında, siyasal katılmada ve daha birçok alanda toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ona bağlı ayrımcılık varlığını güçlü şekilde hissettirir. Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkedeki bu eşitsizlik demokratikleşme ve kalkınma boyutunda ciddi bir engel teşkil ederken, bu bireyler arasındaki eşitsizlik sadece kadınları değil

toplumun her kesiminden herkesi ve bir bütün olarak toplumu olumsuz yönde etkilemektedir (Özaydınlık, 2014: 94-95).

Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık toplum üyeleri ve yönetimleri tarafından oldukça açık şekilde görülmesine rağmen bu konuda ki düzenleme ve düzeltme çabaları hep yetersiz ve gerçek dışı çalışmalar olarak kalmıştır. Erkekler bu ayrımcılığın kazançlı tarafı durumunda kaldıkları için bununla ilgili herhangi bir rahatsızlık duymazken, toplumu yönetenler ise işe alımdan toplumun refahını belirlemeye kadar akla gelebilecek her konuda kadınları ikinci plana atmakta veyahut ikinci plana atılmalarına izin vermektedir. Günlük hayatta birçok örneğine her an rastladığımız bu ayrımcılık toplumun geneli için artık olması gereken durum olarak görülmekte ve yadırganmamaktadır. Yani bir bireyin kadın diye hak edişini sağladığı işe girememesi, siyasi alanda yetersiz olur diye siyaset yapamaması, toplumla ilgili söz söyleyecek mevki de görülmemesi başta bizim ülkemiz olmakla birlikte neredeyse bütün dünyada kabul gören bir ritüel haline gelmiştir. Bu ayrımcılığa maruz kalan kadınlar ve kız çocukları ise durumu kabullenmeyi seçmek zorunda kalmışlardır. Düzeltmek için herhangi bir çabanın bulunmadığı ama toplumun ilerleyişini engelleyen bu ayrımcılık nereden bakılırsa bakılsın insanların önünde duran bir engel ve göz ardı edildikçe büyüyen bir dezavantajdır. Bir insanın bir insana üstünlüğünün cinsiyet ile olamayacağını ve hatta bir insanın bir insana hiçbir şart ve koşulda üstünlük sağlayamayacağı gerçeği bir an önce benimsenmesi gereken hayati bir olgudur.

Bora (2012: 5)'ya göre toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünü, zaman da temel alınarak şu şekilde belirtilmiştir: kadın ve erkek bütünüyle birbirinden farklı birer insan cinsi olarak ele alındığından dolayı, onların her konuda ayrıştığına ve buna bağlı olarak da; alakadar oldukları uğraşların ve eğilim gösterdikleri yönlerin de çok büyük farklılıklar gösterdiğine olan inançtır. İnsanların yaptıkları işler modern zaman öncesinde mekansal olarak ayrışmamaktaydı, bireylerin kadın ve erkek olarak iş bölümünü tabi tutulması modern topluma geçişle gerçekleşmiştir. Bunun sonucunda kadın özel alanda evi bekleyen konumuna düşerken, erkekler ise kamusal alanda geçimi sağlayan bireyler olarak hayatlarını sürdürmeye başlamıştır. Toplamların modernleşmesi özel alan ve kamusal alan adı altında evin ve işin ayrışmasına da

sebebiyet vermiştir. Bu durumun kadınları her şeyin dışında pasif olarak eve kapatırken, erkekleri aktif olarak kamusal alana yerleştirmiştir (Habermas, 2010: 103). Böylece iş bölümü sağlanmış erkek dışarıda geçimi sağlayan kahraman olmuşken, kadın sadece ev işlerini yapabilen ve çocuk bakmakla yükümlü ikincil insan durumuna düşmüştür. Nihayetinde ayrımcılığa dayalı iş bölümü giderek yükselen bir trend haline gelmiş toplumdaki herkes tarafından da kabul görür olmuştur.

Geleneksel anlayışa göre annelik ve eş olmanın birincil görev olarak yüklendiği kadın çalışma hayatından dışlanmaktadır. Bu dışlanma birçok fırsat eşitsizliğini de beraberinde getirerek kadının iş bölümündeki çizgilerini netleştirmiştir. Eğitim ve meslek edinmede, gelir dağılımında ve yoksullukta, işe kabul edilmede ve de ücret farklılıklarında, cinsel ve duygusal tacizde, kayıt dışı istihdamda, sosyal güvenlikten yoksunlukta, sivil toplumdaki ve siyasetten dışlanma vb. birçok konuda kadınlar ayrımcılığa uğramaktadır. Bunun sonu olarak da çalışma hayatından dışlanmaları fırsatlara ve koşullara eşit ulaşımında kadınları erkeklerin bir hayli gerisine itmektedir (Çakır, 2008: 43-45).

Toplumsal cinsiyete dayandırılan ayrımcılık ve buna bağlı olarak gerçekleşen iş bölümü modern zamanla birlikte kadının hareket alanını sadece eviyle sınırlandırmıştır. Bunun üzerine kadınlar sadece eşlerine hizmet eden, çocuklarına bakan, evi çekip çeviren bireyler olarak görülmeye başlanmıştır. Öyle ki bir kadın dışarıda çalışıyorsa bu toplum tarafından olumsuz bir gidişat olarak görülmektedir. Yani bir kadın evi dışında bir işle uğraşmak zorunda ise onun hayatında aksaklıklar olduğu varsayımı yaygınlaşmaktadır. Hayatı yolunda giden ve mutlu kadınlar toplumsal cinsiyetin onlara çizdiği sınırlar içerisinde sadece evlerinde olmalıydılar, bunun aksi oluyorsa bir bozukluk mevcuttur.

Ayrımcılığın kadınlar üzerinde birçok manevi sonucu olmasıyla birlikte toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın ve iş bölümünün maddi sonuçları da vardır. Konuyla ilgili çalışmasında Bora (2012: 7- 10) bunları eğitim, gelir, istihdam, siyasal katılım ve şiddet olarak bölümlendirmiştir. Kadınlar toplumsal cinsiyete dayandırılarak eğitim alma konusunda sınırlandırılmakta ve hatta ikinci plana atılmaktadırlar. Gelişen dünya koşulları ve zorunlu eğitim süresi uygulamalarıyla bu sorun aşılmış gibi görünse de günümüzde hala birçok kız çocuğu sırf cinsiyetlerinden

dolayı okula gönderilmemektedir. İşe alma ve işçi seçme koşullarının da cinsiyete göre ayrımcılık yapıldığından dolayı kadınlar iş hayatında aktif olamadıkları gibi gelir sağlamada da başarısız kalmaktadırlar. İstihdam konusunda işçi alım ilanlarından itibaren kadınlara yapılan ikinci sınıf muamele sonucunda hak ettikleri işlere istihdamları sağlanamamaktadır. Kadının yetersiz ve temelsiz görüldüğü alanların başında siyaset düşünülür, buna bağlı olarak da siyasi partilerde ya da yönetimde kadınlar görülmek istenmez ve siyasetten dışlanırlar. Tüm bunların sonucunda her alanda maddi kayıplara uğratılan kadın, karşı cins neyi olursa olsun ona bağlı kılındığı için şiddetin her türüsüne maruz kalmaktadır.

Cinsiyete bağlı iş bölümü kadını kapatıp, engellerken bir yandan da erkekleri olumsuz etkilemektedir. Erkeklere atfedilen ailesini geçindirme rolü, bunun altında ezilen erkekler için bir süre sonra psikolojik travmalara neden olmaktadır. Bu durumun devamında da kendini yetersiz ve güçsüz hisseden erkek, kadına şiddetin her türüsünü göstermeye başlamaktadır. Yani bu toplumsal cinsiyet yoluyla oluşturulan ayrımcılık ve iş bölümü bireylere teker teker zarar verdiği gibi toplumun temel yapı taşı olan aileye de oldukça zarar vermektedir. Gerek aile içi anne-baba ilişkilerini gerekse kız-erkek çocuk davranışlarını olumsuz etkileyen ayrımcılık ve iş bölümü sağlıklı bireyler ve aileler için ortadan kaldırılması gereken temel problemlerden biridir hatta en başta gelenidir.

Toplum el ele vererek bu cinsiyete bağlı ayrımcılığı ve iş bölümünü yok etme çabası içine girmelidir. Yalnız bu çabalar gözle görülür sonuçlar verene kadar uğraşılmalı, ayrımcılığı yapan taraf olunmayacağı gibi, bu ayrımcılığa göz de yumulmamalıdır. Unutulmamalıdır ki toplumsal cinsiyet ayrımcılığı kadına verdiği kadar erkeğe de zarar vermektedir.

1.1.4. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Erkekler

Toplumsal cinsiyet için eşitlik kavramı erkek ve kadın cinsleri arasında herhangi bir ayrıştırmanın yapılmamasını söyleyerek, bu iki cinsin yaşamın her alanında eşit muamele görmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Eşitliğin bu şekilde tanımlanması cinsiyetler arasındaki bu durumu tam olarak açıklayamamakla birlikte yaradılış itibariyle erkek ve kadının farklı olduğu gerçeğine vurgu yapmamaktadır.

Kadın ve erkek biyolojik farklılıkları dışında, hayatı anlama ve yaşama biçimleri bakımından farklılık gösteren iki türdür. Fakat bu farklılık hiçbir suretle bir eşitsizlik gerekçesi değildir (Aydın Yılmaz, 2015: 86). Yani bu eşitliğin topluma kazandırması gereken şey sadece ve sadece insan olduğu için bireylerin birbirlerine eşit-denik olduğu gerçeğidir.

Toplumun yönetiminde bir devletin kalkınmasında ve ilerlemesinde bireyler bir bütün olarak ele alınmaktadır ve buna bağlı olarak da kalkınma gibi ülkeyi derinden etkileyecek konularda toplumsal cinsiyet eşitliği gözetilmelidir. Bir ülkeyle ilgili politika veya plan üretirken kadınların ve erkeklerin beklenti ve ihtiyaçlarının farklılık gösterebileceği göz önünde tutulmalıdır. Bu farklılığa dikkat çekerken bireylerin eşitliği temel hedef olmalıdır. Bu sebeple Birleşmiş Milletler toplumsal cinsiyet ihtiyaçlarını pratik ihtiyaçlar ve stratejik ihtiyaçlar olarak ikiye ayırmaktadır. Pratik ihtiyaçlar; mevcut durumlarda cinsiyet eşitliğine dair herhangi bir düzenleme yapmaktan ziyade kadının hayatını kolaylaştırmayı hedeflerken, stratejik ihtiyaçlar bu eşitsizliği gidermeye yönelik yapılması gereken faaliyetleri belirtmektedir (Sancar vd., 2006: 180).

Toplumsal cinsiyet eşitliği hem sayı (nicelik) hem de içerik (nitelik) anlamlar taşıyan bir olgudur. Bir toplumda kadınlarında erkekler kadar temsil edilmesine sayısal veriler üzerinde dikkat çeken niceliksel özelliklerin yanı sıra; bu eşit temsilin ve toplumsal hayata katılımın içerik ve özellikler bakımından da sağlanmasına yönelik niteliksel özellikler üzerinden dikkat çekilmektedir (Sayer, 2011: 23).

Toplumsal cinsiyet eşitliğini yakalamak ve sürdürmek hedefinde olan toplum yönetimlerinde bununla ilgili alınan ilk önlem kalkınma planlarına kadınların aktif şekilde katılması olmaktadır. Kalkınma planları çerçevesinde kadının ekonomik, sosyal ve siyasal bütün alanlarda erkekler kadar aktif hale getirilme düşüncesi özellikle bizim ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde büyük önem taşımaktadır. Yumuş (2011: 40- 43)' de genişçe yer verdiği kadınların kalkınma planlarında toplumsal cinsiyet eşitliği açısından aktifleştirilmesi konusundaki çalışmalar, yol gösterici fakat üzerinde daha çok çalışılması gereken oluşumlardır. Öyle ki kadının istihdamı, toplumsal cinsiyet eşitliğinin ekonomik boyutunu oluşturmaktadır. Bir eşitlikten bahsedeceksek öncelikle kadınlarında erkekler gibi şartlarını sağladığı işlere, başka bir ayırım

gözetilmeksizin alınması gerekmektedir. Yani iş ilanlarında kilo-boy vb. birçok açık ya da üstü kapalı şartlarla kadın istihdamı engellenmemelidir. Böylece kadınlar da ekonomik özgürlüklerini ellerinde tutan toplum bireyleri olurlar ve de toplumsal cinsiyet eşitliği ekonomik olarak sağlanmış olur. Bir başka alan olarak sosyal ve siyasal hayata katılma da cinsiyet eşitliğinin sağlanması gereken ana halterlerdendir. Kadınlar sosyal yaşam alanı dediğimiz her alanda sağlık, eğitim vb. erkeklerle eşit fırsatlara ulaşabilmelidir. Eğitim nasıl ki erkek çocuklarına hak sayılıyorsa, kız çocukları da bu haktan mahrum bırakılmamalıdır. Sağlık kurum ve kuruluşlarında yer alma erkekler kadar kadınların da hakkıdır ve bu hizmetlerden faydalanmada da eşit muamele yapılmalıdır. Bunların yanı sıra sırf daha narin yapısı yüzünden kadınlar şiddete maruz kalmamalıdır. Çağın en büyük sorunlarından biri olan kadına şiddet ve kadın cinayetleri de aslında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin görülebilecek en açık yüzüdür. Bütün bu alanlar da toplumsal cinsiyet eşitliği açısından kalkınma planlarından yasal uygulamalara kadar atılan birçok adım olmasına, toplum tarafından durumun içselleştirilmesi ve de sorunu halletmeye yönelik samimi adımların atılmaması sebebiyle ekonomik, sosyal ve siyasal hayatta Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliği geçer not alamamaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitliğini ile ilgili konular genellikle toplumlarda kadınlar tarafından yüksek sesle söylenmektedir. Bunun temel nedeni ise bu eşitsizlikten muzdarip olan tarafın büyük ölçüde kadınlar olmasıdır. Pek tabii bu eşitsizliğin ortadan kalkması için elinden geleni yapanlarda onlardır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir diğer tarafı olan erkekler ise kadınlar kadar dezavantajlı olmasalar da bu eşitsizlikten paylarını alan bireyler olarak yaşamaktadır (Sayer, 2011: 77). Toplumsal cinsiyet eşitliği kadını ilgilendirdiği kadar erkeği de ilgilendiren bir kavramdır. Durağan bir olgu olmak yerine daha çok süreç ifade eden toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumsal cinsiyet tarafsızlığını sadece kadınlar açısından değil erkek perspektifini de katarak yorumlamaktadır. Zaten toplumsal cinsiyet eşitliğinin bir sorun olarak ele alınması yani sorunsallaştırılması kadın bakış açısına erkek bakış açısının da katılması anlamını taşımaktadır. Çünkü toplumsal cinsiyet açısından bir eşitsizlik ortada varsa bunu kadınlar kadar erkeklerinde görmesi, benimsemesi ve algılaması gerekmektedir. Cinsiyet eşitliği sadece kadının peşine düşmesi gereken bir kazanım değildir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sadece kadınları değil erkekleri de ilgilendiren bir konu olduğu kanaatine vardıldıktan sonra bakmamız gereken şey erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliğine katılıp katılmadığıdır. Daha açık şekilde söylenecek olursa; ortada bir eşitsizlik ve yakalanmak istenen bir cinsiyet eşitliği var, bu erkekleri de olumsuz etkileyen bir durum peki ama erkekler bu oluşumu tersine çevirmeye nasıl müdahil olabilirler? Sorulması gereken bu asıl soruya Sayer (2011)'de kapsamlı şekilde ışık tutmuştur. Sayer (2011), toplumsal cinsiyet eşitliğine ulusal ve uluslararası alanda yapılan çalışmalarla erkeklerin katılımının arttırılmaya çalışıldığına dikkat çekmektedir. Sağlıktan eğitime kadar birçok alanda yapılan çalışmalar kadınların erkekler karşısında nasılda ikinci plana atıldığı gerçeğini gözler önüne sererken erkeklerin de bu duruma dur deme oranlarının azda olsa giderek arttığını göstermiştir. Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği gibi Dünya çapındaki birçok bağımsız kuruluş tarafından yapılan görüşmeler, komisyonlar ve konferanslarla toplumsal cinsiyet eşitliği sorunsallaştırılmış ve yasal düzenlemelere ve uygulamalara dayandırılmaya çalışılmıştır (Sayer, 2011: 46-61).

Tüm bunlara ek olarak ve sonuç itibariyle, toplumsal cinsiyet eşitliği bir terazi gibidir ve bir tarafında kadınların yer aldığı gibi diğer tarafında da erkekler yer almaktadır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet ve buna bağlı rollerden kaynaklanan kazanç hayatın her alanında erkeklerin hanesine yazılmaktadır.

Bu tezin ana konusu olan kadınların siyasal hayata katılımı ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkisi incelendiğinde de bu alanda da erkek egemen bir tabloyla karşılaşılmaktadır. Kadınlar siyaset arenasında yetersiz ve vasıfsız görüldüklerinden dolayı toplum yönetiminde gerek merkezi yönetim olsun gerekse yerel yönetimlerde pek yer almazlar. Hatta oransal olarak bakıldığında kadının siyasete katılımı ülkemizde çok düşüktür. Bunun ana sebebi ise güdülen cinsiyet ayrımıdır, birçok konuda olduğu gibi bu konuda da kadınlara eşitsiz davranılmaktadır. Kadınların siyasal hayatta karşılaştığı pek çok engelin temelinde aslında toplumsal cinsiyet ve bunun sebep olduğu sorunlar vardır.

1.2.Siyasal Katılım ve Toplumsal Cinsiyet İlişkisi

1.2.1.Siyasal Katılım

Toplumda bireylerin ortak kaynaklara ve onlarla ilgili hareketlere dahil olması da katılım kelimesinde karşılık bulmaktadır. Bu dahil olma, müdahale etme hareketi siyaset bağlamında, bireylerin kendilerini ve toplumlarını ilgilendiren konularda fikir beyan etmeleri ve pratik olarak siyasi hareketlerde bulunmaları anlamı taşımaktadır. Katılımın insanlar tarafından gerçekleştirilmesine genelde katılımcılık denir. Sosyal bilimlerde ve siyaset biliminde çokça yer verilen katılım kavramı vatandaşların siyasi karar alma süreçlerine katılmaları anlamına gelmektedir (Oruç, 2013: 24). Toplumlarda vatandaşların siyasi alanlarda aktif olarak yer alması o toplumun ilerleyişinin temel şartı olarak görülmektedir. Nitekim bireylerin birbiriyle ve siyasetle sosyalleşmesi de katılımcı bir vatandaş olmaları demektir. Siyasi sistemlere göre küçük farklar göstermekte olsa da katılım çok büyük önem arz etmektedir. Vatandaşların istekleri ve amaçları doğrultusunda nasıl ve ne yönde hareket ettikleri katılımlarına bakarak analiz edilebilmektedir.

Katılım, yönetimler-iktidarlar sürecinde toplumun çıkarlarının gözetilmesi ve uygunsuzlukların giderilmesi bakımından önemli bir araçtır. Yani bir vatandaş, siyasete yerel olsun, merkezi olsun katılım sağladığı sürece ondan haberdar olmaktadır. Karar verme süreçlerine katılan bireylerin siyasete, toplum sorunlarına ve demokrasiye olan ilgisi artmaktadır. Bununla birlikte, ortak yönetim anlayışı artmakta, katılım yönetim kavramında belirtildiği gibi yönetimde paydaşların söz sahibi olması durumunu gerçekleştirmektedir (Kaypak, 2011: 33).

Ersin Kalaycıoğlu'na göre siyasi katılım; siyasi sistemin içerisindeki bireylerin siyasi kararları etkileyebilmek adına gerçekleştirdikleri faaliyetlerdir (Kalaycıoğlu, 1984: 199). İlder Turan'ın 1986'de yaptığı siyasi katılım tanımı ise; sosyal hayatı etkileyen dinamiklerin altının çizildiği, sanayileşme, ticaret, göç, şehirleşme, iletişim, okuryazarlık vb. etkileriyle oluşan toplumdaki sosyal sınıfların kendileriyle ilgili karar alma sürecine katılmadaki ilgi, bilgi ve tutumlarının bütünü olarak verilmiştir (Turan, 1986: 67). Siyasi katılımın tanımlarında birçok benzerlikler ve ayrılık noktaları vardır. Genel olarak kabul gören noktası ise bireylerin kendileri ile

ilgili karar alma süreçlerine ve yöneticilerin seçimlerine müdahale eder bir tavırla dahil olmalarıdır.

Siyasal katılım da olduğu gibi siyasal katılımın düzeyleri konusunda da farklı görüşler vardır. Öyle ki birbirinden birçok konuda farklı olan vatandaşlar siyasal katılım konusunda da aynı davranışları sergilememektedir. Kimisi siyasete hiç yanaşmazken, kimisi siyasetin göbeğinde olmaktan keyif almakta, bunu vatandaşlık görevi saymaktadır. Siyasete katılım insandan insana farklılık gösterdiği gibi bu katılımın düzeyi de farklılık arz etmektedir. Siyasal katılımın düzeyleri buna bağlı olarak çeşitli parametrelerle sınıflandırılmaktadır. Genel olarak kabul gören sınıflandırma ise Amerikalı Robert A. Dahl siyasal katılım boyutlarını sınıflandırmasıdır. Ona göre siyasal katılım boyutları; 1. ilgi, 2. merak (önemseme), 3. bilgi ve 4. eylem olarak sınıflandırmıştır. Sınıflandırma eylemlerin yoğunluğuna göre şekillenmiştir. Bu sınıflandırmada ilgi; siyasal olayları izlemeyi içermektedir. Merak; siyasal olaylara verilen önem derecesini göstermektedir. Bilgi; siyasi olaylardan haberdar olmayı kapsamaktadır. Son olarak eylem ise; siyasi kararları ve süreçleri etkilemek için yapılan faaliyetler demektir (Dahl, 2010: 57). Dahl aynı zamanda toplumu da siyasal katılım açısından tabakalara göre sınıflandırmıştır; siyasi olmayan tabaka, siyasi tabaka, iktidar peşinde koşanlar ve iktidar olanlar olmak üzere; Deniz Baykal bu sınıflandırmanın yetersiz olduğunu savunmuş ve bu evrelerin birbirlerinden büsbütün kopuk düzeyler olmadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte o, siyasal katılım düzeyleri sınıflandırmasını: 1. siyasal olayları izleme, 2. siyasal olaylar hakkında tutum geliştirme ve 3. siyasal olayların içine karışma olarak yapmıştır. Siyasal olayları izleme; kitle iletişim araçları vasıtasıyla siyasi olaylar hakkında bilgi sahibi olunmasını, parti mitinglerine dinleyici olarak katılmayı kapsamakta ve bu kişiler siyasal faaliyetleri siyasi görüşlerini ya da tercihlerini yaymak için değil, sadece siyasi olaylardan haberdar olmak için kullanılmaktadırlar. Siyasi olaylar hakkında tavır takınmak; izleyici faaliyetlerinden sonra bireylerin siyasi katılma düzeylerini daha yoğunlaştırdığını gösteren bu düzeyde bireyler artık siyasi görüşleriyle çevrelerindeki de etkilemeye çalışmaktadırlar, bunun yanı sıra siyasal seçeneklerin ya yanında ya da karşısında bir davranış sergilemektedirler. Sonuncu düzey olan siyasal olayların içine karışma ise; en yüksek katılım düzeyini ifade eder, bu düzeyde

insanlar siyasi olayları izler takip eder, onlara karşı tavır alır ve olumlu veya olumsuz tavır takınan bireyler siyasal derneklere, partilere üye olarak, bir siyasi partiden aday olarak, siyasal kampanyaların yürütülmesinde aktif olarak çalışarak, gösteri, miting ve yürüyüşlere katılarak siyasal olayların içine karışmış olurlar (Dahl, 2010: 56; Baykal, 1970: 31-34).

Siyasal katılma düzeylerini sınıflandırmada en kolay ölçütün eylemin kolaylığı veya zorluğu olduğunu ve siyasal katılmanın temelindeki çeşitli siyasal eylemlerin farklı zorluk derecesine göre sınıflandırıldığında siyasal katılma olayını incelemenin çok daha kolay olacağını belirten Lester W. Milbrath'a göre ise en kolay eylemler izleyici faaliyetleri, daha zor eylemler geçiş faaliyetleri ve en zor eylemler ise gladyatör faaliyetleri olarak sınıflandırılmıştır. Milbrath (1977)'de, izleyici faaliyetlerini; vatandaşların siyasetten sadece haberdar olması, süreçleri takip etmesi ve siyasal sahnede oyuncu olarak değil seyirci olarak bulunmaları olarak açıklamıştır. Geçiş faaliyetlerini; siyasi olaylar karşısında bir tutuma sahip olarak harekete geçmek, siyasal oluşumların ucundan kıyısından içine girmek olarak belirtmiştir. Gladyatör faaliyetlerini ise; en zor katılım biçimi olarak görmüş; siyasi bir partide yer almak, siyasal makama aday olmak, siyasal yardımlar için çaba sağlamak, bir siyasi partinin aktif üyesi olmak ve seçim kampanyası faaliyetlerinde bulunmak şeklinde ifade etmiştir (Aktaran: Afacan, 1994: 14).

Siyasal katılım konusunda değinilmesi gereken bir diğer konu siyasal katılımı bireyler adına tetikleyen nedenlerdir. Genellikle insanların siyasal alana katılımını sağlayan nedenler dört başlık altında toplanmaktadır. Bu nedenler insanların kişisel bağılılıkları, birbiriyle dayanışma içinde olmaları, siyasal alanda bir çıkar sağlayacaklarını düşünmeleri ve son olarak da bireylerin siyasal katılımı bir yurttaşlık görevi olarak görmeleri şeklindedir. Kişisel bağımlılık; vatandaşların siyasi liderlerine olan bağımlılıkları sonucunda siyasal alana katılmaları anlamına gelmektedir. Genel itibariyle az gelişmiş ülkelerin yine az gelişmiş bölgelerindeki vatandaşların siyasete katılmalarının ana nedeni siyasi iktidardaki insanlara ya da siyasi iktidara gelmesini istedikleri insanlara olan inançları ve destekleridir. Dayanışma; bireyin dahil olduğu sosyal grupla birlikte hareket ederek sağladığı siyasal katılımı anlatmaktadır. Vatandaşlar üyesi oldukları grupların çizdikleri yol ve koydukları hedefler

doğrultusunda siyasete katılmaktadırlar. Çıkar; çeşitli bireysel çıkarların gözetilmesi ve özendirilmesiyle insanların siyasete katılması anlamına gelmektedir. Kendilerine özel olarak yapılacak muamelelerin varlığı sebebiyle insanlar siyasal katılımlarını şekillendirmektedirler. Vatandaşlık duygusu; insanların ahlaki hükümlülükleri ve görev algılarıyla birlikte oluşan siyasal alana katılmayı ödev sayan siyasal katılım nedenidir. Burada vatandaşlar siyasal alana katılıp sahip çıkmayı, görüş ve şikayetlerini bildirmeyi, siyasi karar alma süreçlerine dahil olmayı ve bu süreçleri takip etmeyi içinde buldukları topluma bir borç olarak görmektedirler. Her birey için siyasal katılımı söz konusu olduğunda bu nedenlerden biri veya birkaçı öne çıkıyor ve bunlara bağlı olarak bireyler siyasal alanda yer alıyor olabilmektedirler. Daha önce belirttiğimiz gibi bu bireyden bireye ve katılım düzeyinden düzeyine de farklılık göstermektedir (Çadır, 2011: 10).

Siyasal katılımı olumlu yönde etkileyen bu nedenler olduğu gibi; siyasal katılımı olumsuz yönde etkileyen sebepler vardır. Siyasete karşı gösterilen ilgi, katılım düzeyinin yoğunluğu gibi yurttaşı parçası olduğu toplumla bir arada tutan göstergeler yükseldikçe siyasal katılım artmakta, bu göstergelerde düşüş yaşandıkça da azalmaktadır. Seçimlere katılmama, katılım düzeyinin düşüklüğü kişinin toplumla bütünleşmesinin zayıflığı ile ilişkilidir. Yani insanlar içinde buldukları topluma karşı aitiklik duygusu beslemez ise onun herhangi bir siyasal olayında da yer almak istememektedirler. Bunun yanı sıra katılımı olumsuz etkileyen bir diğer sebepte insanların ilgisizliğidir. Şöyle ki vatandaşlar siyasetin işleri olmadığını düşünür ve hiçbir sürecinde yer almak istemezler. Siyasal alana katılmama nedenleri arasında; geçim sıkıntısı, ekonomik gelir seviyesinin düşüklüğü, eğitim seviyesinin düşüklüğü, gelenek, din gibi toplumdaki birçok yapısal etmenler de yer almaktadır (Çam, 2005: 171-172).

Sonuç olarak yukarıdaki bahsi geçen konuları bütünleyici bir analiz yapacak olursak; toplum bireylerinin siyasal katılımı tetikleyen sebepleri olduğu gibi engelleyen sebepleri de vardır. İnsanlar toplumda kıymet gördüklerini ve görüşlerinin umursandığını hissederlerse; siyasal katılımın her düzeyinde aktif olmaya çalışırlar, bunu tersine şikayet ve görüşleri umursanmazsa; siyasete ve bütün uzantılarına karşı

yabancılaşmalar ve nasıl olsa etki etmeyeceklerini düşündükleri için siyasal karar alma süreçlerinin her türlüünden uzak dururlar. . .

1.2.2.Siyasal Katılımı Etkileyen Faktörler

Toplumun temelini oluşturan bireyler siyasal hayata yukarı da genişçe yer verildiği üzere farklı şekillerde ve düzeylerde katılmaktadırlar. Bireyin siyasal katılımını tetikleyen nedenler olduğu gibi bu siyasal katılımı etkileyen faktörlerde vardır. Genellikle sosyo-ekonomik, psikolojik ve siyasal olarak üç grupta incelenen bu faktörler bireyin siyasal arenada yer almasını ve katılımın hangi boyutta olduğu bilgisini vermektedir. Daha açık şekilde ifade edildiğinde vatandaşlar kendileri ile ilgili siyasal karar alma süreçlerine bazı faktörlere göre katılım sağlamaktadırlar. Yani bireyin katılımı cinsiyetine, yaşına, mesleğine vb. birçok faktöre göre farklılık gösterdiği gibi etkinlik, vatandaşlık duygusu, sosyal girişkenlik gibi psikolojik etkenlere göre de şekillenmektedir. Bunların yanı sıra bireylerin siyasete katılmasında ülkelerindeki siyasal sistem, siyasal partiler ve seçim sistemleri gibi siyasi faktörler de belirleyiciliği rol oynamaktadır. Bu tez kapsamında, bu faktörlerin açıklanması ve siyasal katılımı nasıl etkilediklerinin ortaya konulması temel önem taşımaktadır. Bireyin katılımını çözümlemenin en iyi yolu onun siyasal katılımını etkileyen gerek kendisiyle ilgili; gerekse toplumla ilgili olan faktörleri kavramaktan geçmektedir. Bir toplumla ilgili siyasal katılım analizi yapılmak isteniyorsa öncelikle o toplumun bireylerinin neye göre siyasal alanda yer aldığını ya da yer almaktan kaçındığını açıklanmak gerekmektedir.

Sosyo- ekonomik Faktörler; bunlar tamamen bireyin kendisinden kaynaklanan ve siyasal katılımını en belirgin şekilde etkileyen faktörlerdir. Başlıca sosyo- ekonomik faktörler; gelir, eğitim, meslek ve statü, yaş, yerleşim yeri ve kentleşme, aile, din ve belki de en önemlisi cinsiyettir.

Gelir; Siyasal katılım ile gelir düzeyi arasında bir bağlantı olduğu birçok siyaset bilimci tarafından kabul gören bir yargıdır. Bireylerin yaşam kalitesini gösteren gelir arttıkça bireylerin yaşam kalitesi de doğru oranda artmaktadır. Bu gelir seviyesi yükselen bireyler siyasal hayata katılmaya daha elverişli bir ortamda bulduklarından dolayı katılımlarında da bir artış söz konusu olmaktadır (Eser ve Sarışahin, 2016: 44).

Bir başka deyişle gelir düzeyi bakımından üst seviyelere ulaşan bireylerin gelir düzeyi düşük olanlara göre siyasal alanda daha aktif ve bu alanda özgüveni yüksek, kendinden emin vatandaşlar olmaları muhtemeldir (Çadır, 2011: 13). İyi bir gelire sahip insanlar daha katılımcı hareketler sergilemektedirler (Şahin, 2011: 14). Yalnız bilinmesi gereken bir husus daha vardır ki, ekonomik gelir siyasi katılımı arttırabileceği gibi azaltıcı bir etkide de bulunabilmektedir. Genel olarak şöyle ki; gelir düzeyi yüksek bireyler siyasal katılıma farklı düzeylerden dahil olabilmektedirler, siyasi parti üyeliği, siyasi parti veya derneklere adaylık gibi maliyet gerektiren katılım düzeyleri için gelir siyasal katılımı arttırıcı bir etki yapmaktadır. Fakat oy verme gibi daha basit siyasal katılım düzeylerine bakıldığında bu durum şöyle değişmektedir; köylere göre geliri daha fazla olan şehirlerde oy vermeye katılım daha düşüktür, bu pencereden bakıldığında gelir siyasal katılımı azaltıcı rol oynamaktadır (Kalaycıoğlu, 1983: 49). Bundan dolayı gelir ve siyasal katılım arasında ilişki kabul edilmekle birlikte kesin yargılar içeren ifadeler kullanmayı zorlaştırmaktadır (Afacan, 1994: 51). Gelir seviyesi yüksek insanlar geçim derdi gibi olumsuzluklarla uğraşmak zorunda olmadıklarından siyasal alanda aktif olarak hareket etmeye daha uygundurlar, gelir seviyesi düşük insanların ise geçim gibi büyük bir sıkıntısı olduğundan dolayı siyaseti ve siyasal alanı pek umursamazlar ve hatta Türkiye’de hiç ilgilenmez bir tavır sergilemektedirler.

Eğitim; bireylerin küçük yaştan itibaren, kendilerini sosyal, psikolojik ve siyasal olarak yetiştirdiği, değişime ve öğrenmeye açık olduğu sonu olmayan bir serüvendir (Eser ve Sarışahin, 2016: 43). Burada eğitim denilince akla gelmesi gereken okuryazar olmak ya da olmamanın daha ilerisinde, eğitim görülen okul düzeyinin yüksek olmasıdır. Eğitim bireylerin sosyal hayatında etki sahibi olduğu gibi siyasal katılım konusunda da etkili olan sosyo-ekonomik faktörlerden biridir. Eğitim bireyin kendisini ve çevresini algılayıp yorumlamadaki en önemli kıstasıdır şöyle ki, eğitim düzeyini yükselten insanların diğerlerine göre sosyal hayatı ya da siyaseti algılamaları daha üst seviyede olmaktadır, yani bu insanlar siyasete katılmaya aktif olarak siyasetin içinde olmaya daha meyillidirler. Bireylerin yurttaşlık duygusunu kazanmasında da önemli rol oynayan eğitim vatandaşlarda siyasal kararlarda etkili olma eğilimi kazandırmaktadır (Çadır, 2011: 16). Baykal’ın yaptığı açıklamalarda eğitim kişileri siyaseti anlamada ve onun ön koşullarını sağlamada önemli oranda etkilemekte fakat

siyasi karar verme de yön tayin etmemektedir, yani eğitim düzeyi bireylere siyasal katılımı sağlamaları konusunda büyük katkı sağlamaktadır fakat en son aşama da kararlarını yine kendi kişisel yakınlıkları ile vermektedirler (Baykal, 1970: 37-42). Sonuç olarak eğitim düzeyi artan bireylerin siyasal katılımlarının da artması beklenen bir durum olarak ele alınmaktadır. Bunun nedeni bireylerin eğitimleri esnasında edindikleri zengin ve donanımlı bilgilerin bireyler üzerinde alternatif düşüncelere yol açabilmesi ve onları siyasal katılıma itici bir güç olmasıdır (Akıncı, 2014: 309).

Meslek ve Statü; Meslek olgusu toplumun sınıflandırılmasında büyük etkiye sahip bir faktördür. İnsanlar özellikle az gelişmiş ülkelerdeki insanlar, bireylere paha biçerken gelirlerine olduğu kadar hangi meslek grubunda yer aldıklarına da bakmaktadırlar. Bunun sonucunda ise iyi bir meslek grubunda yer alan insanların fikirleri büyük saygı görürken, orta gruptakiler ya da işçiler pek saygı görmemekte onların siyasi hareketleri çevreleri için belirleyici bir önem taşımamaktadır. Yüksek statülü mesleklerde çalışanlar genel olarak eğitimsiz, düşük gelirli ve düşük statülü işlerde çalışan insanlardan daha katılımcı ve aktif olarak görülmektedirler (Şahin, 2011: 14). Bireyler toplu halde çalışarak birbirleriyle etkileşimde bulunmaktadırlar. Bu da zamanla bireylerin siyasal yaşam ile ilgili bilgi edinme süreçleri içerisinde yer almalarına yol açmaktadır. Bunun sonucunda bireyler, içerisinde bulunmuş oldukları grupların menfaatlerini daha iyi gözetmekte, bu etkenler de siyasal katılımın artması yönünde etkili olabilmektedir (Altındal, 2007: 44). Yani bireyler yer aldıkları meslek gruplarına göre siyasi tavır takınmaktadırlar. Siyasi katılımın düzeylerine göre mesleğin etkisi de farklılık göstermektedir, basit düzeydeki oy verme hareketinde meslek çok belirleyici olmamakla birlikte, yüksek düzeylerdeki katılımda hangi meslek grubundan olunduğu en az gelir kadar önem taşımaktadır. Bazı mesleklerin bireylere siyasal alanda kullanabilecekleri yetenek ve beceriler kazanıldığı düşünülmekte ve bunun sonucunda da o meslekte yer alan insanların yoğun katılım düzeylerinde yer almaya daha istekli oldukları görülmektedir (Baykal, 1970: 60-63).

Yaş; Bireyin siyasal faaliyetlere katılımını ve siyasal faaliyetinin türünü belirlemede yaş önemli bir faktördür. Vatandaşlar genellikle yaş skalalarına göre hareket etmektedirler. Yani katılacakları siyasal faaliyetin yoğunluğunu büyük ölçüde yaş belirlemektedir. Bunun en güzel örneği; genç insanlar miting, kongre vb.

faaliyetler de yer alırken yani katılım düzeyi olarak yoğun düzeylerde, yaşlı insanlar ise oy kullanma gibi yoğunluğu daha az olan katılım faaliyetlerinde bulunmayı tercih etmektedirler (Altındal, 2007: 50-51). Bir başka bakış açısına göre ise ilerleyen yaşla birlikte bilgi düzeyi ve edinilen tecrübeler artmakta buna bağlı olarak da yaşça olgun insanlar siyasal katılımı daha fazla önemsemekte gençler ise henüz tecrübe etmedikleri hayat sebebiyle siyasal katılımı pek fazla umursamamaktadırlar (Çadır, 2011: 14-15). İki türlü düşünüldüğünde de yaşın siyasal katılım üzerindeki etkisi azımsanamayacak kadar çoktur. Ayrıca genç yaşlarda bireylerin yoğun ve radikal katılım düzeylerini benimsedikleri ilerleyen yaşla birlikte daha muhafazakar bir tavır takındıkları da kabul gören bir yargı olarak karşımıza çıkmaktadır (Baykal, 1970: 81-82).

Yerleşim yeri ve kentleşme; Kalaycıoğlu(1983: 25)'e göre yerleşim birimleri siyasal katılımı hem olumlu hem olumsuz yönde etkilemektedir, kentte yaşamanın ortaya çıkardığı karmaşık ve bireyi ikinci plana atan ilişkilerin, bireyi siyasal katılımdan uzak tuttuğuna değinilmekte, bir başka bakış açısıyla kırdan kente göçen insanların eğitim olanakları ve yeni kitle iletişim araçları ile birlikte siyaset ilgisinin ve bilgisinin bununla doğru orantılı olarak da katılımlarının arttığını vurgulamaktadır. Baykal (1970: 66) ise kır ve şehir ayrımının basit bir yerleşim yeri ayrımı değil önemli bir kültür farklılığı durumu olduğunu belirtmiş, imkanlar dahilinde sağlanan katılımın farklılık gösterdiğini kabul etmiştir. Ayrıca kırsaldaki bireylerin siyasal katılımlarını gerçekleştirirken çeşitli olgulara bağlılıkları ile karar verdiklerini, şehirdeki insanların ise onlara göre herhangi bir bağlılık gözetmeden katılımlarını sergilediklerini belirtmiştir.

Aile; Bireyler doğduğu andan itibaren zorunlu olarak içinde buldukları toplumun en küçük yapı taşı olan aile kurumundan sosyal ve siyasal yaşam adına çok şey öğrenmektedirler. Öyle ki aile bireyin öğrenme sürecinin ilk basamağıdır. Doğru ya da yanlış ibarelerini kullanmadan ailede verilen bilgiler erken yaştan itibaren özümsemektedir. Buna paralel olarak da insanların siyasal hayata karşı tutumlarının ailelerinin tutumlarıyla benzeşmesi gayet olağan bir durumdur. Bireyler içinde buldukları ailelerin ve aile bireylerinin siyasal tercihlerini benimsemeye yatkınlık göstermektedirler. İlerleyen yaşlarda edinilen bilgi ve eğitim düzeyine göre farklılık göstermeye başlasa da ilk etapta bireyler gönül bağı ile bağlı oldukları ailelerinin siyasi

alandaki davranışlarını sergilemektedirler. Seçimlerini onların seçimlerine göre belirlemektedirler (Akıncı, 2014: 306). Sonuç olarak siyasal katılımı etkileyen sosyo-ekonomik faktörler arasında aile aslında en temel ve en önemli yeri tutmaktadır.

Din; bireylerin siyasal katılımını etkileyen faktörlerden birisi de mensup oldukları dindir. İnsanların içinde bulunduğu dini ve etnik grupların siyasal davranışlarından etkilendikleri çok kapsamlı şekilde araştırılmış olmasa da kabul görmektedir (Afacan, 1994: 59). Bireyler siyasal alanda bir faaliyete katılırken içinde buldukları dini oluşumun bu duruma karşı çizdiği sınırlara ve takındığı tutuma uygun olarak hareket etmeye özen göstermektedirler. Dinlerine veyahut azınlık gruplarına ters düşen siyasal seçimlerden ve siyasal faaliyetlerden uzak durmaktadırlar. Ve hatta sırf dini sorumluluklar sebebiyle siyaseti hayatlarından tamamen dışlayan bireyler bulunmaktadır. Özellikle bireyleri arasında farklı dinlere mensup birçok grubun oluşturduğu toplumlarda din ve onun getirdiği sorumlulukların yanı sıra dinlerinin siyasal alandaki yatkınlıkları da siyasal katılımı etkileyen unsurlar arasında yerini almaktadır.

Son olarak, bu tezin de ana konusu olan ve siyasal katılımı etkileyen sosyo-ekonomik faktörlerden belki de en önemlisi (göreceli olarak); Cinsiyet; toplumların kadınları ve erkekleri birbirinden çok farklı insanlar olarak görmeleri, bireylerin siyasal katılımına artı yönlü yada eksi yönlü olarak yansımaktadır. Bunun sonucu olarak da siyasal katılımın bütün düzeylerinde kadınların düşük katılımı söz konusu olmaktadır. Cinsiyete bağlı toplumsal roller aracılığıyla birçok toplumda kadınlar siyasetten uzak tutulmakta ikinci plana itilmektedir. Öyle ki dünyanın birçok yerinde kadınlara seçme ve seçilme hakkı erkeklerden çok sonra verilmiştir (Çadır, 2011: 18-19). Baykal (1970: 63- 66), bu cinsiyet faktörünün belirleyiciliğinin eğitim, siyasete ilgi, kaynak edinimi gibi konularla tam olarak açıklanamayacağını belirtmiş ve cinsiyetin siyasal katılım üzerindeki etkisinin fizyolojik de olmadığını sadece toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklandığını belirtmiştir. Bireyler erken yaşlarından itibaren toplumsal cinsiyet rollerinin onlara aktarılmasına şahit olurlar. Bu zorla kabul gördürülen roller kız çocuklarına yumuşak, nazik, itaat eden ve uyumlu şeklinde kodlanırken; erkek çocuklarına baskın, sert, katı ve karar verici şeklinde aktarılmaktadır. Yıllar süren bu aktarımın sonucu olarak da erkekler kendilerini siyasal

alanı ve politikanın göbeğinde bulurken, kadınlar kendilerini siyasete en uzak noktalarda bulmaktadırlar. Tüm bunların sonucunda da kadınlar yaşam alanlarını ve uğraşlarını özel alan olarak kabul gören ev ile sınırlandırmaktadır. Öyle ki evi çekip çevirmeyi, çocuk bakmayı, evlerinde eşlerini beklemeyi kendilerine görev edinirler. Kadının edindiği bu geleneksel rol ise onu siyaseten iyice uzaklaştırmakta, katılımını ya da temsilde bulunmasını iyice olumsuz olarak etkilemektedir (Kızılloluk, 1999: 223). Kalaycıoğlu (1983: 16- 20)'de cinsiyet ve katılım arasındaki ilişkiyi kadınların düşük statüde bulunmasına, kadınların kitle iletişim araçlarına daha az sahip olmasına buna bağlı olarak da kullanamadıkları kitle iletişim araçlarının sağladığı siyaset algısını kazanamamalarına ve toplumsal cinsiyet rollerinin biçtiği mekana göre yaşam alanlarının ev ve ev işleri olarak sınırlandırılmasına bağlamıştır. Siyasal katılımı olumsuz etkileyen cinsiyet ve cinsiyetçilik genelde oy verme gibi yoğunluğu az olan siyasal katılım düzeyleri dışında kendini göstermektedir.

Kadınların aslında hiçbir eksiği olmamasına rağmen toplum onları ikinci plana atmaya özellikle de siyasette yok saymaya devam etmektedir. Siyasetin erkek işi olarak görülüp kadınların bu konuda beceriksiz ilan edilmesi tamamen toplumun bu iki cinsiyet için belirlediği rollerin sonucudur. Yoksa erkeklere tanınan imkanlar kadınlara da tanındığında kadınlar da gayet siyasete ilgi duyan, toplumu yönetebilecek kapasiteye sahip bireylerdir.

Psikolojik Faktörler; bu faktörler birlikte yaşayan bireylerin birbirini etkilediği ve birbirinden etkilendiği için ortaya çıkan kişisel psikolojik düşünce yapısıyla ilgili faktörlerdir. İnsanlar içinde buldukları toplumdan etkilenmektedirler, bunun sonucunda da sosyal hayata olduğu gibi siyasal hayata karşı da bir tutum sergilemektedirler. Bireylerin siyasal katılımını etkileyen bu psikolojik faktörler olumlu ve olumsuz olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

1.Olumlu psikolojik faktörler; bunlar insanların siyasal katılımını arttıran faktörlerdir. Siyasal ilgi, etkinlik duygusu, sosyal girişkenlik ve vatandaşlık görevi duygusu olmak üzere dört faktör olarak ele alınmaktadırlar. Siyasal ilgi; bireyin içinde bulunduğu toplumun siyasal hayatına karşı sergilediği tutumlarını ifade etmektedir (Çadır, 2011: 19-20). İnsanların siyasal ilgileri arttıkça siyasal katılımları da artmaktadır. Yani ülkesindeki siyasal süreçler hakkında bilgi sahibi olmak isteyen

onları izleyen ve takip eden bireyler siyasal katılıma daha yatkındır. Bu ilgi süreci aktif katılım için bir hazırlık aşaması olarak görülmekte, siyasete ilgisi olan bireyin siyaseti takip ederken edindiği bilgiyle birlikte kendine olan güveni artar ve katılımıyla birlikte siyasal süreçlerde söz sahibi olabileceğine olan inancıyla da siyasal katılımını artırır (Altındal, 2007: 51-53). Tüm bunların sonucunda bireylerin siyasal katılımı olumlu yönde artmaktadır. Siyasal etkinlik duygusu; vatandaşların siyasal düzeni ve karar alma süreçlerini etkileyebileceklerine olan inançları siyasal katılımı arttıran psikolojik faktörlerden biridir (Akıncı, 2014: 313). Öyle ki bireyler verecekleri kararlar sonucunda siyasal alanda bir etkileri olacağına inandıklarında siyasal katılımlarını arttırmakta ve siyasetin içinde bulunmaya özen göstermektedirler. Baykal (1970: 97-98)'e göre bireylerin etkinlik duygusuna kapılmaları için iyi bir gelir, statü, meslek, eğitim vb. birçok değişkene ihtiyaçları vardır. Çünkü bireyler çevrelerini etkileyebilmek için toplumda saygı gören bir konumda olmaları gerektiğinin farkındadırlar ve ancak o konumda olabilirlerse siyasal olarak da etkin olabileceklerini düşünmektedirler. Sosyal girişkenlik; sosyal hayatında insan ilişkileri iyi olan ve olaylara girişken bir tavırla dahil olan bireyler bunu siyasal alanda da yapmaktadırlar. Çekingen olmayan, kendine ve bilgisine güvenen, insanlarla iletişim kurabilen ve onları etkileyebileceğine inanan insanlar siyasal hayatın yoğun düzeylerinde katılım sağlamaktadırlar (Çadır, 2011: 19). Çukurçayır (2000: 68- 70)'de, sosyal ilişkilerinde rahatlık duygusuna ve gerekli beceriye sahip olan bireylerin sosyal ve siyasal yaşamda daha etkin oldukları gibi aktif siyasal katılım için gerekli nitelikleri de taşıdıklarını söylemektedir. Vatandaşlık görevi duygusu; etkili olup olmayacağını düşünmeden insanların siyasal süreçlere katılmayı görev ve hatta ödev sayması siyasal katılımı olumlu yönde etkileyen psikolojik faktörlerin belki de en önemlisidir (Baykal, 1970: 100). Buna göre bireyler siyasal katılımlarını etkin olmak için ya da insanları etkilemek için değil demokratik yaşamın bir şartı olarak gerçekleştirmektedirler. İçinde buldukları topluma bir borç olarak gördükleri katılımı sonucunu düşünmeden adeta görev edinmektedirler. Eğitim düzeyi yüksek bireyler bu bilince daha çok sahiptirler. Onlar edindikleri bilgiler ve eğitim sonucunda demokratik yaşamın en büyük koşulunun kendileri olduğunun farkındadırlar ve buna göre de koşullar ne olursa olsun siyasal katılımı her zaman sağlamaktadırlar.

2.Olumsuz psikolojik faktörler; bu durumlar ise kişileri siyasetten ve siyasal katılım düzeylerinden uzak tutan faktörlerdir. Siyasal yabancılaşma; bireyin siyasal sisteme ve onun öğelerine güvensizlik duyması ve sisteme karşı olumsuz duygularla dolu olup ona siyasal destek sunmamasıdır (Altındal, 2007: 54). Kuralsızlık-kuraldışılık; bireyin olaylara ve süreçlere etkin şekilde müdahil olabilme umudunu yitirmesi sonucunda kendini güçsüz hissetmesi ve kuralları tanımaması durumlarının meydana gelmesiyle inancın yok olması durumudur (Akıncı, 2014: 315). Siyaset dışılık; Siyaseti, toplumun sorunlarını çözmek için var olan bir olgu değil, egemen kesimlerin toplumu kendi doğrularına göre yönetmekte ve devletin kaynaklarını yandaşlarına aktarmakta kullandıkları bir mekanizma, siyasetçi ve bürokratları da bu mekanizmayı egemenler adına çalıştıran bireyler olarak görülmesi durumudur (Altındal, 2007: 54). Bütün bu bahsi geçen durumlar insanların siyasal katılımlarını olumsuz yönde etkilemekte ve bireylere siyasetten el etek çektirmektedir.

Siyasal Faktörler; sonuncu faktör ise siyasal faktörlerdir. Bu faktörler toplumun bireyleri ile ilgisi olmayan siyasal yapıyı oluşturan mekanizmalarla ilgili faktörlerdir. Bunları kapsamlı şekilde açıklamak başka çalışmaların temel amacını oluşturduğundan burada kısaca belirtmek yeterli olacaktır. Siyasal katılım ortamı, siyasal sistemin yapısı, mevcut parti ve seçim sistemleri bunlara ek olarak örgütlenme, toplu gösteri ve yürüyüş, ifade özgürlüğü ve benzeri temel hakların kullanılmasıyla ilgili düzenlemeler siyasal katılmayı etkileyen siyasal faktörler olarak ele alınmaktadır. Siyasal faktörler daha çok katılımı cinsiyet bazında etkilemektedir. Yani siyasal partiler, bu partilerin ideolojileri, seçim yapısı, erkek egemen parti teşkilatlanmaları, siyasal kültürün erkeği tek katılımcısı gibi sayması, siyasal bilincin erkeklerde daha çok oluşmuş veyahut oluşturulmuş olması ve siyasal alana ilgi yoğunluğu bakımından siyasal faktörler katılımı cinsiyet üzerinden bir hayli şekillendirmektedir (Çadır, 2011: 20-22).

1.2.3. Siyasal Temsilin Cinsiyetler Arası Bölüşümü-Dağılımı

Kadınların siyasal hayata erkekler kadar katılamaması tüm dünya adına kabul gören bir düşüncedir. Bu su götürmez gerçeğin çeşitli sebepleri olduğu gibi, toplumdan topluma da çeşitlilik göstermektedir. Şöyle ki kadınlar siyasal alanda gerek katılım açısından gerekse temsil açısından hep erkeklerin gerisinde bırakılmışlardır (Aydemir

ve Aydemir, 2011: 7). Bu geriye çekiş kadın bireylerin tercihi olmaktan çok egemen erkek bireylerin kasıtlı davranışları ile gerçekleşmiştir. Ataerkil toplum yapısı, mekansal sınırlandırmalar, cinsiyete dayalı iş bölümü, siyasetin erkek işi olarak görülmesi ve daha bir sürü sebeple, kadınlar teoride erkeklerle eşit gibi görünse de hiçbir zaman pratikte bu eşitliği yakalayamamaktadır.

19. yüzyılın liberal düşüncesi ile birlikte mekanlar net çizgilerle ayrılmış kadınlar özel hayatı ve aileyi temsil eden özel alanda, erkekler ise aile dışı her türlü faaliyet ve toplum yönetimini temsil eden kamusal alanda görevli ilan edilmiştir. Bu iki alanın ayrımının taban tabana zıt şekilde kurgulanmasıyla birlikte, toplum bireylerinden erkekler özgürlük adına ilerleyiş sağlarken, kadınlar eve tıkılmış, hakları ve yönetimleri erkeklere bırakılmış bireyler haline gelmiştir. Cinsiyete dayalı iş bölümüyle birlikte şekillenmeye devam eden toplum yapısı iki cins arasındaki çizgileri daha netleştirmiştir. Bunun devamında çok uzun süre vatandaşlık haklarından mahrum bırakılan kadınlar kamusal alandan dışlanmış ve milletlerin yurttaşlık tanımlarının dışında kalmışlardır. Bu yüzdendir ki yurttaş kelimesiyle birlikte akla gelen erkek bireylerdir. Bu eril nitelikli kodlamalar kadını siyasal katılımın ve temsilin bir halkası olmaktan uzak tutmuş ve siyasal alanı neredeyse tümüyle erkeklere bırakmıştır (Berktaş, 2006: 38).

20. yüzyıla gelindiğinde geleneksel yaşamın yerini modern hayata bırakması ile birlikte kadınlar için yapılan yasal düzenlemeler ivme kazanmıştır. Özellikle seçme ve seçilme konusunda yapılan eşitlikçi düzenlemeler sayesinde kadınlara siyasal katılımın yolları açılmıştır. Fakat yüzyıl değişmesine rağmen bugün hala kadınlar erkeklerle eşit düzeyde değildir. Kadınlar bireysel katılım biçimi olarak görülen seçme hakkını kullanırken sıkıntı yaşamamakta; ama toplumsal katılım biçimi olarak adlandırılan seçilme hakkını kullanmada ve onun bir sonucu olarak siyasal karar alma mekanizmalarında temsilci olma konusunda hala büyük problemler yaşamakta ve erkeklerin çokça gerisine itilmektedir (Örtlek ve Tekelioğlu, 2013: 279). Bu durumunun sonucu olarak da neredeyse bütün toplumlarda siyasal temsilin çoğunluğu erkeklerin elinde bulunmaktadır.

Kadınların siyasal katılımında ve temsilde aktif şekilde yer alması sosyal ve ekonomik koşullarla şekillenmektedir. Öyle ki eğitim düzeyi ve geliri yüksek

kadınların, kendilerine olan güvenleri de yüksek olmakta ve buna bağlı olarak da siyasal alanı hem katılımcı olarak hem de temsilci olarak kullanıp, siyaseti erkek işi diye adlandırmamakta karar alma mekanizmalarında bulunmayı bir yurttaşlık görevi olarak görmektedirler (Aydemir ve Aydemir, 2011: 19). Başka bir deyişle siyasetin ve bu alanın erkeklere atfedilmesi kadınları siyasal alanda katılım olarak ve temsil oranı olarak çok geriye düşürmektedir. Siyasetin bir yurttaşlık alanı olduğu ve erkek-kadın olarak bölüşülmesinin büyük haksızlıklara yol açtığı gerçeği kavranmalı ve temsilin eşitlikle birlikte daha iyi toplum standartlarını sağlayacağı gerçeği herkes tarafından benimsenmelidir.

Ataerkil toplumların ana özelliği olan siyaseti erkek işi olarak görme ve kadınları siyasal alanın dışında eve hapsetme, kadınların siyasal temsilin dışında kalmasına ve siyasal temsilin bütünüyle erkeklere kalmasının en önemli sebebidir. Bu şekilde kadınların siyasal temsildeki payları erkeklerle kıyaslandığında çok az olmaktadır (Gökulu, 2013: 351). Kadınların siyasal alana eşit katılımı sadece demokrasi ve eşitlik adına değil aynı zamanda onların toplumdaki statülerini kurma ve sürdürme adına da büyük önem taşımaktadır. Karar alma mekanizmalarına ve süreçlerine eşit katılım çağdaş ve kalkınan bir toplumun temelini oluşturmaktadır. Çünkü kadınların temsilci olarak yer almadığı karar alma mekanizmalarında toplumun yarısını-ya da daha fazlasını oluşturan bireyler görmezden gelinmekte, onların sorunlarından haberdar olunmamakta dolayısıyla da bu sorunlar çözüm üretilmediğinden toplumsal yaşamda aksaklıklar yaşanmaktadır (KSGM, 2012: 30).

Sonuç olarak bir toplumun demokratikliğinin en temel ölçütü olan kadın-erkek eşitliği, kadınların nüfusun yarısını oluşturduğu da göz önünde bulundurularak siyasal temsil de her zaman korunması gereken temel ilkedir. Demokrasiye inanan toplumlar için kadınlarında erkekler gibi oy kullanması ve siyasal karar alma mekanizmalarına temsilci olarak katılması hayati önem arz etmektedir (Yaylı ve Eroğlu, 2015: 510-511). Özellikle temsilde eşitlik yurttaşlar için temeldir. Siyasal temsilin eşitsiz şekilde bölüşümü toplumu demokrasiden uzaklaştırmaktadır. Bir toplumun siyasal alandaki temsiline tamamen erkeklerden oluşması o toplumda kadın yaşamadığı anlamına gelmektedir. Dünyamızda bu mümkün olmadığına göre siyasal karar alma mekanizmalarında kadınların erkeklerle eşit derecede temsil edilmesi, karar alma

süreçlerinde söz sahibi olması, toplum bireylerinin adaletli bir yönetimle yönetildiklerini hissetmeleri için en temel paradigmayı oluşturmaktadır. Yönetimlerdeki adalet yurttaşı yurttaşa ve topluma bağlamakta, toplumsal kalkınmadan tutunda bütün ortak paydalara hizmet etmektedir.

1.2.4. Siyasette Kadın Temsilinin Gerekliliği

Ulusal ve yerel siyasi hayatta, karar alma mekanizmalarında kadınların da erkekler kadar söz ve koltuk sahibi olması demokrasilerin kilit noktasıdır. Başka bir deyişle, kadının olmadığı ya da erkeklere oranla çok az olduğu yapılarda eşitlikten ve adaletten bahsetmek doğru olmayacaktır. Öyle ki kadınlar toplumun çoğunu oluşturan bireylerdir ve temsil edilmesi gereken toplum grupları içinde başı çekerler, onların olmadığı yapılar ise eksik kalmaya mahkumdur. Demokratik toplumlarda karar alma mekanizmaları tek renk olmamalı kadınıyla erkeği ile gerçek bir alacaya sahip olmalıdır. Ancak o zaman eşit ve adaletli bir toplumdan bahsedilebilir. Yani siyasette kadın temsili bir lütuf değil gerekliliktir.

Kadının siyasetteki temsil gerekliliğine geçmeden önce nasıl bir temsilden bahsettiğimizi açıklamak konuyu anlamak bakımından verimli olacaktır. Siyasal alandaki temsil özellikleri bakımından niteliksel ve niceliksel olarak ele alınmaktadır. Niceliksel temsil parlamentoda, belediye meclislerinde, siyasi partilerde vb. bütün siyasi oluşumlarda kadınların sayısal olarak oranlarından bahsetmektedir. Temsilde eşitlik için öncelikli şart niceliksel temsildir. Siyasal temsilde eşitlikten bahsetmek için sayısal veriler analiz edilmektedir. Niteliksel temsil ise kadınların sayısından çok aktif siyasal davranışlarının içeriğine yöneliktir. Yani siyasal temsilci olarak siyasal oluşumlarda yer alan kadınların kadın bakış açısını ne kadar yansıttıklarına ve kadınlarla ilgili sorunlara ne derece çözüm bulduklarına yönelik analizlerdir. Kadınların siyasete neden yer alması gerektiği sorusunun cevabı da tam olarak burada ortaya çıkmaktadır. Siyasal temsilin bütün topluma hitap etmesi açısından kadınların temsilde hem nicelik yani sayı bakımından hem de nitelik yani özellikleri bakımından eşit şekilde var olması gerekmektedir. Toplumun kamusal alanında olduğu gibi siyasal alanında da kadın ve erkek farklı beklentiler içindedir ve farklı çıkarları sağlamak adına hareket ederler. Yani erkeklerin siyasal alandaki varlığı ile kadınlarınki tam anlamıyla aynı değildir. Temsil için seçilmiş kadınların öncelikle kadınlar için

çalışmaları, onlar adına hareket etmeleri şarttır. Siyasal temsilde nitelik bakımından bir eşitlik yakalanmak isteniyorsa kadınların dayanışma içinde olmaları ve niceliksel varlıklarını arttırmanın yollarını aramaları bir gereklilik olarak görülmektedir (Aydın Yılmaz, 2015: 14-15).

Siyasal alan kadınların ikinci plana atıldığı en belirgin alanlardan biridir. Siyasetin erkek işi olduğu ön yargısı ise erkekler tarafından sürekli yinelenmektedir. Bu şekilde siyasal alanın cinsiyetlendirilmesi ile birlikte özne bir tek erkekler sayılmakta ve kadınlara yönelik politika üretimleri, karar alma ve süreç yönetimleri erkeklerin tek elinde bulunmaktadır. Bu durum toplumun yarısından fazlasını oluşturan kadınlar için büyük haksızlık demektir (Terkan, 2010: 121). Siyasal alanda kadınlar da erkekler gibi kendilerini temsil edebilmeli, sorunlarını ve çözüm önerilerini birinci ağızdan dile getirebilmelidirler. Her ne olursa olsun bir erkek bir kadını tam anlamıyla ifade edebilecek fitrata sahip değildir.

Kadınların erkeklerde eşit haklara sahip olabilmesi ancak toplumsal hayatın her alanında kadınların erkeklerle eşit tutulması ile gerçekleştirilebilir. Eşit siyasal katılım, eşit temsil hakkı ve eşit söz sahipliği seçilmiş veyahut atanmış bütün siyasal görevler için kadınların ve erkeklerin eşit tutulması, kadını toplumsal cinsiyet rollerinden sıyrarak ve onu özel alanın dışında var olabilen bir yurttaş haline getirecektir. Kadınların siyasal alanın her kolunda aktif şekilde yer alması ile birlikte kadınların sorunları daha iyi dile getirilecek ve çözüm üretme safhası daha verimli gerçekleşecektir. Fakat mevcut cinsiyetçi yapı devam ederse sayıca kadınlardan çok fazla olan erkekler kadınların sorunlarını görme imkanı bulamayacakları gibi çözümde üretmeyeceklerdir. Bunun yanı sıra meclislerde az sayıda da olsa var olmayı başaramış kadınlar ise hakim erkeksi gündem içinde söz sahibi olamadıkları gibi kaybolup gideceklerdir (Aydemir ve Aydemir, 2011: 7-9).

Geçmişten günümüze kadar eril bir yapı halinde biçimlenmiş olan siyaset erkeklerin yarışmacı, rekabetçi şekilde hareket ettiği ve sadece kazanmayı hedefledikleri bir alandır. Fakat kadınlar fitrat gereği daha ılımlı, fedakar, hoşgörülü ve özverilidirler. Kendilerinden önce başkalarını düşünen kadınlar siyasette yer aldıklarında da önce toplumları için çaba harcayacaklardır. Yetişme tarzı olarak da hep bir şeyleri öğrenmeye ve öğretmeye programlı olan kadınlar bu özellikleri ile siyasete

yeni değerler katacaklardır (Kılıç, 2000: 10). Unutulmaması gereken bir başka konu ise toplumu yansıttığı düşünülen yerel olsun genel olsun bütün meclislerde cinsiyet bakımından adil ve eşit bir yapının olması gerekliliğidir. Temsilin sadece erkeklere ait olması yok saymak demektir. Daha demokratik bir toplum yapısı için çağdaş dünya düzeninde de siyasal temsilin kadın ve erkek arasında eşit şekilde paylaşılması bireyleri, toplumu, siyasal yapıyı bir bütün halinde kalkındıracak mutlu ve üreten bireylerin yer aldığı toplumların temellerini atacaktır.

1.3. Ulusal ve Yerel Siyasal Hayata Katılım

Bir toprak parçası üzerinde birlikte yaşayan yurttaşların yönetim ve organizasyonu devletlerin temel yürütme görevi olarak bilinmektedir. Yani; bütün vatandaşların ortak amaçları uğruna ve yine belirli ortak beklentiler doğrultusunda sistemli ve kurallı bir şekilde hareket ettirilmesi sürecine yönetim denilmektedir (Celebi, 2003: 12). Bir ülkenin idari olarak yönetiminin düzenlenmesi ve işlevsel şekilde sürdürülmesi o ülkenin kamu yönetiminin teşkilatlanmasına, yönetim-siyaset anlayışına, siyasal kültürüne ve geçmiş tecrübelerine bağlı olarak şekillenmektedir (Çevik, 2001: 77). Bu kamu yönetimi anlayışı ve idari teşkilatlanma bütün ülkelerde anayasa ya da kanunlarla güvence altına alınmaktadır. Bu durum ülkelerin yönetim idarelerinin korunması ve etkinlik içinde sürdürülmesi için hayati önem taşımaktadır. Türkiye'nin yönetim yapısı halen kullanılmakta olan 1982 Anayasası'nın 123. maddesindeki '*İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.*' şeklindeki ifade ile birbirini tamamlayan unsurlar olarak ikiye ayrılmıştır (Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası,123/2).

Merkezi yönetim; devlet idaresinin vatandaşlarına sunmakla görevli olduğu hizmetlerin ülkenin merkezinden ve tek yetkili bu merkez sayılacak şekilde sunulması olarak tanımlanmaktadır. İdari hizmet sunumunda planlama, düzenleme ve yürütme işlemleri için sadece merkez personelinin görevli olduğu ya da merkeze bağlı taşra teşkilatlarını görevlendirdikleri bu yönetim şeklinde esas olan şey yürütmenin tek elde toplanmasıdır (Günday, 1996: 53). Türk kamu yönetimi teşkilatlanmasının ayrılmaz bütünlerinden bir diğeri olan yerinden yönetim (yerel yönetimler); eski adı ile adem-i merkeziyet, '*yerel halkın kendi eliyle seçmiş olduğu organlarca yönetilmesi anlamına gelmektedir.*' (Keleş, 2000, 20). Daha açık anlamı ile bir idarenin kendi işlerinin

yönetilmesini bizzat kendisinin üstlenmesi olarak bilinen yerel yönetimler, kuruluş amacı olarak yerel hizmetleri karşılamayı güden, idarecilerinin yine o halk tarafından seçilerek iş başına getirildiği, merkezi yönetim hiyerarşisi içinde yer almayan, kendi gelir ve giderleri ile ayrı bir bütçeye sahip olan ve tüzel kişiliğe haiz yönetim birimleridir (Tortop, 1996, 1-2).

Ortak paydaları vatandaşlara etkin ve verimli hizmet sunumu olması gereken merkezi yönetim ve yerel yönetim dünya genelinde birçok ülke tarafından birlikte iç içe geçmiş şekilde kullanılmaktadır, aynı zamanda da ülkelerin bu yönetim felsefelerinin hangisine daha ağırlık vererek yönetimlerini şekillendirdikleri elbette farklılıklar göstermektedir. Bu tamamen birbirine zıt gibi görünen iki yönetim biçimi aslında adeta birbirini tamamlayan yapboz parçaları gibidir. Şöyle ki ne merkezi yönetim tek başına çok demokratik bir yönetim şeklidir, ne de yerel yönetimin tek başına varlık göstermesi demokrasinin tam olarak yaşandığı anlamına gelir. Bu iki yönetim şekli birbirinin eksik yanlarını tamamlamayı hedeflemektedir. Her iki yönetimin de daha önce değinildiği üzere eksi ve artı tarafları vardır. Ve birinin eksi tarafı, ötekinin artı tarafı ile birlikte güçsüzlükleri yok etmeye yardımcı olmaktadır. Ülkelerde kendi tarihlerine, yönetim geleneklerine ve demokrasi düzeylerine göre bu iki yönetim şeklini aynı anda, fakat birine daha fazla ağırlık vererek hayata geçirmektedir. Yani bir başka deyişle, merkezi yönetim geleneği veyahut yerinden yönetim geleneği kullanıldığı ülkeye göre şekillenmektedir. Aynı yönetim geleneğine ağırlık verilmiş olsa bile işleyiş ülke özeline göre farklılık göstermektedir. Bu sebeptendir ki neredeyse bütün ülkeler bu iki yönetim şeklini birlikte kullanmaktadır (Keleş, 2000: 24). Merkezi yönetim ve yerel yönetimler olarak anılan mahalli idarelerin ayrıldıkları bazı noktalar dışında amaçları yurttaş hizmetidir. Ayrıldıkları noktaların başında merkezi yönetimin yetki ve görevlerinin anayasalar tarafından belirlenmesi, mahalli idarelerin ise yasalarla düzenlenmesidir. Devlet ulusal düzeyde politika üretmekle ve yürütmekle sorumlu iken, yerel yönetimler sınırlı ve belirli hizmetler sunmakla yükümlüdürler. Devletler ülke genelinde tam ve mutlak güç sahibi iken, yerel yönetimler belirli ölçüde merkez denetimine tabidir (Tortop, 1996: 4-5). Türkiye için bu iki yönetim şeklinin vazgeçilmez unsur olması sebebiyle; yöneticilerden ikisi arasındaki dengeyi en makul şekilde kurmaları, demokratik şartlar

bakımından merkezde olsun yerelde olsun halkın verimli ve etkin hizmet sunumuna ulaşmasını sağlamaları, haksız uygulamaları gidermeleri ve vatandaşa açık yönetimler şeklinde örgütlenmelerin kurulmasını sağlamaları beklenmektedir.

Ülkelerde merkezi yönetim ve yerel yönetim ilişkileri, baskın yönetim tarzı, yönetim teşkilatlanmasının temel özellikleri, yürütmenin işleyişi, görev paylaşımı vb. birçok değişkene göre çeşitli olarak şekillenmektedir. Başka bir deyişle merkezi yönetim ve yerel yönetim ilişkileri bu farklı değişkenlerin fonksiyonlarına göre okunmalıdır. Bir devletteki siyasi rejimin yanı sıra siyaset geleneği, algısı ve eğitimiyle birlikte; anayasalar ve yasalarla çizilmiş yönetim kademeleri sınırları ve bu kademeler arasındaki görev, yetki ve sorumluluk paylaşımı o ülke adına yönetim şekillerinden hangisine ağırlık verdiği konusunda fikir sahibi olunmasını sağlamakla birlikte, temel kurum ve kuruluşlarının işleyişi de bu yönde şekillendirmektedir. Yani bir ülke merkezi yönetimi aşırı sıkı tutuyor ve yetki ve görev paylaşımına yaklaşıyorsa merkeziyetçiliği, yerel yönetimlerle yetki ve sorumluluklarını paylaşarak hizmet sunumunu gerçekleştiriyorsa adem-i merkeziyetçi yönetim tarzını uyguluyor demektir. Türkiye, Fransa, İtalya gibi ülkeler merkezi yönetimin güçlü olduğu ülkelere örnekken; ABD, Japonya, İngiltere ve Almanya gibi ülkeler ise adem-i merkeziyetçi, yani yerel yönetimlerin daha güçlü olduğu ülkelere örnek olarak gösterilmektedir (Parlak, 2014: 11).

Türk kamu yönetimi adına yerel yönetimler ve merkezi yönetimin görev ve yetki paylaşımına, hizmette yerelliğin benimsenmesine, yerel yönetimlerin özerkliğine ve idari vesayet denetimine bir bütün olarak bakacak olursak merkeziyetçi yapının ağırlığını kaybetmediği yönetim anlayışımızda hala yerel yönetimlere gerektiği gibi önem verilmemektedir. Öyle ki tüzel kişiliğe sahip yerel yönetim kuruluşları aşırı merkeziyetçi yapı sebebiyle merkezi yönetimin taşra teşkilatı durumuna düşmektedir. Merkezi yönetim görevi de, geliri de, sorumluluğu da, hizmeti de tek başına kendi elinde bulundurmamak istemekte, yerel yönetimlere yer açmamaktadır. Yerel yönetimlerin özerklikleri ve yönetsel özellikleri her ne kadar yasalarla güvence altına alınmış olsa da bu pratikte hayata geçmemektedir. Özellikle mali yetersizlikler ve aşırı vesayet denetimi sebebiyle yerel yönetimler tam anlamıyla çalışmamaktadır. Yapılan kamu yönetimi reformları ile bu durum aşılmaya çalışılsa da merkez kontrolü yerel

yönetimlere bırakmayı bir türlü kabul etmemektedir. Bakış açısına göre farklılık göstermekle birlikte bu konuda bazı olumlu eleştiriler bu durumun böyle olması gerektiğini, aksi takdirde Türkiye gibi din, etnik köken, dil, ırk vb. birçok konuda farklılık gösteren bir ülkenin yerel yönetimlerinin aşırı bağımsız kuruluşlar olmasının bölünmeye sebebiyet vereceğini belirtmektedir. Yalnız gözden kaçırılmaması gereken şey yerel yönetimlerin demokrasinin ilk basamakları olduğu gerçeğidir. Yerel halkın yönetime en kolay ve pratik yoldan katılım sağlayabileceği kademe olan yerel yönetimler yapıları, işlevleri ve hizmet sunumlarıyla halkın katılımını ve güvenini yüksek tutması gereken birimler olarak anılmaktadır. Bunun içinde özellikle idari vesayetın ağırlığı azaltılmalı ve yerel yönetimlerin seçilmiş organlarına işlerini yapma fırsatı sunulmalıdır (Keleş, 2000; Tortop, 1996; Eryılmaz, 2015; Görmez, 2000).

1.3.1. Demokrasilerde Yerel Siyasetin Yeri ve Önemi

Ülke yönetimleri adına demokrasi, demokrasi adına ise yerel yönetim elzemdir. Demokrasinin hakim olduğu, temelinin demokratik ilkelere göre atıldığı yönetim yapılarıyla yönetilmek ve bu yönetim kademelerine dahil olmak bütün vatandaşların en temel haklarından biridir. Demokrasiler için yerel siyaset ve onun unsurları hayati önem taşımaktadır. Bu önemi doğru şekilde kavrayabilmek için burada yerel siyasete, yerel katılıma ve temsile, yerel demokrasinin ne anlama geldiğine kısaca bir göz atılacaktır.

Yerel siyaset denildiğinde akla gelen ilk şey yerel düzeydeki iktidar mücadelesidir. Yerel toplumun yönetilmesi için yine bu yerel halk tarafından kişi ve kuruluşlara yetki verilmesine ve bu yetkiye talip olunmasına yerel siyaset denilmektedir. Ulusal düzeydeki gibi yerel siyasette de vatandaşa hizmet sunmak, yörenin problemlerini çözmek, adaletli bir yönetim sağlamak temel amaçtır (Akdoğan, 2008: 10). Yerel halkın kendi oluşturduğu bu yerel yönetim iktidarları üzerinde bire bir denetimi söz konusudur. Yerelde her şey daha ulaşılabilir düzeyde olduğu için yönetenle yönetilenler arasındaki ilişkilerde şeffaflık açısından daha nettir.

Yerel siyasetin işlerlik kazanmasını sağlayan unsurlar katılım ve temsildir. Katılım demokrasinin yönetilenler için en önemli faktörüdür. Yerel halkın aktif şekilde yerel siyasete katılımı, kendilerini yönetecek organları seçmeleri ve bu yürütme

sürecine müdahil olmaları anlamına gelmektedir. Halk yöreleri ile ilgili karar alma mekanizmalarından ve kaynak kullanımından haberdar olarak verimliliğin ve adaletin sağlanmasına ön ayak olmaktadır. Böylece sadece seçimlerde değil yönetimlerde de söz sahibi olunmaktadır (Çevikbaş, 2008: 72). Vatandaşların yerel yönetimlere olan bu ilgi ve yakınlığı devamında temsili de yerel siyasetin üzerinde durulması gereken bir unsur haline getirmektedir. Zaten yerel yönetimleri daha demokratik yapılar olarak gösteren de ulusal siyasetin aksine yerel siyasetteki temsilci ve temsil edilen arasındaki yakınlıktır. Burada halk kendi temsilcisini önceden tanıma ve karar verme yani onu temsilci olarak seçme konusunda çok daha şanslıdır. Temsilcilerinde halkla bağları kuvvetli olduğu için onlara karşı sorumluluk duyguları daha ağır basmaktadır. Yerel temsilde halkın özellikleri temsilcinin özelliklerini de belirlemektedir. Halk kendisine en yakın özellikleri taşıyan adayı temsilci olarak seçmektedir. Böylece yerel siyaset adete günlük hayatın bir parçası haline gelmektedir (Çitci, 1996: 6).

Bir ülkede yerel yönetimlerin varlığı o ülkede yerel bir demokrasi olduğu anlamını taşımamaktadır. Şöyle ki demokrasinin temelleri olan katılım, temsil, şeffaflık, hesap verilebilirlik gibi demokratik değerlerin yerel yönetimlerde işlerlik kazanması ile yerel demokrasi ortaya çıkmaktadır. Halkının yönetime tam olarak katıldığı ve bu yönetimde söz sahibi olduğu yerel alanlarda demokrasi var demektir. Bir yerel yönetim sisteminde demokrasiden bahsedebilmemiz için bu kurum ya da kuruluşlar merkezi yönetimden bağımsız olmalıdır, karar alma mekanizmalarına yerel halk aktif olarak katılmalı ve söz sahibi olmalıdır, yerel yönetim kuruluşları ve işlemleri şeffaf olmalıdır, halk denetimine hesap verebiliyor olmalıdır ve kendi kurumları arasında ve merkezi yönetimle arasında başarılı bir ilişki olmalıdır (Yaylı ve Puslu, 2008: 134-138). Bütün bunların sağlıklı bir şekilde ilerlediği yerel yönetimlerle birlikte o yörede yerel demokrasi var ve demokratik değerlerle bir yönetim söz konusu demektir.

Demokratik yerel yönetimlerin doğmasının ve gelişmesinin birinci şartı demokratik toplumdur. Bunun yanı sıra demokrasi ile yönetilen toplumlar için ise demokratik yerel yönetimler ilk basamaktır. Yani demokrasilerin varlıklarını sürdürmesinin ve gelişen-değişen dünya şartlarına uyum sağlayarak ayakta kalmalarının yerel siyasetle, yerel yönetimlerle büyük ilgisi vardır. Halka en yakın

birimlerden demokrasinin öğrenilerek ve öğretilerek ilerlemesi ulusal demokrasiyi daha etkin ve güçlü bir konuma getirmektedir. Bu yüzden demokrasinin en önemli kurumları bu ağın kurulmasını sağlayan yerel yönetimlerdir (Çukurçayır, 2000: 109).

Türkiye’de yerel yönetimler üzerine yapılan çeşitli reform çalışmaları ile birlikte kanunlarda düzenlendikleri şekilde çalışmaları ve verimliliğin en yüksek seviyede olması için büyük uğraşlar söz konusudur. Daha önce pek çok defa değinildiği gibi Türkiye merkeziyetçi yapının ağır bastığı bir ülkedir. Buna rağmen gelişen demokrasiye ayak uydurabilmek için yerel yönetimleri daha demokratik yapma çabası içindedir. Yine de bu çabalar günümüzde hala yetersiz kalmakta, yerel yönetimler merkezi idarenin bir şekilde üzerlerinde kurmuş olduğu baskıdan tam anlamıyla kurtulamamaktadır. Buna bağlı olarak da yerel siyaset her demokraside olması gereken şart ve koşullarda hayata geçmemektedir (Eryılmaz, 2015: 77-78). Aslında olması gereken şey; yerel yönetimlerin (daha çok belediyelerin) ve yöre halkının kendi yönetimlerini sürdürmeleri adına desteklenmesi ve bu süreçte özgür karar alma ve uygulamalarının önün kesilmemesidir.

1.3.2. Ulusal ve Yerel Siyasete Cinsiyet Bazında Katılım

Siyasal hayata katılımı cinsiyet bazında incelemek için kadınların ulusal ve yerel siyasal hayata katılım verilerine göz atmak gerekmektedir. Dünya genelinde ve bizim ülkemizde siyaset erkeklerle başlamış ve bu alana kadınların dahil olması oldukça zaman almıştır. Daha önce değinildiği üzere demokratik yaşamın da temeli olan siyasal hayata katılım, cinsiyetler arasında eşit şart ve koşullarda sağlandığı sürece demokrasi tam anlamıyla işlevsellik kazanmaktadır. Sadece erkeklerin yer aldığı siyasal karar alma mekanizmaları toplumun yarısını oluşturan kadınları ne yazık ki kapsamamaktadır. Daha açık bir ifade ile; siyasal hayata katılmak ve temsilde yer almak bütün yurttaşların hakkıdır. Bu hak ve özgürlük erkeklere tanındığı ölçüde kadınlara da tanındığı zaman eşitlikten bahsedilebilmektedir.

Kadınların seçme ve seçilme hakkının dünyanın birçok ülkesine göre daha önce yasal olarak güvence altına alındığı ülkemizde (1930-1934), bu hak ve özgürlük pratikte pek de hayata geçememiştir. Öyle ki birçok Batı ülkesi çok daha sonraları verdiği seçme ve seçilme hakkını daha demokratik şartlar altında kadınlara tanımış ve

onları karar alma mekanizmalarına bizden çok daha iyi oranlarda dahil edebilmiştir. 21.yüzyıl modernleşmesi ile birlikte bütün dünyada kadına ve kadının toplumdaki yerine özel bir önem verilmeye başlanmışsa da; siyasal hayatta tam anlamıyla kadın erkek eşitliğinin yakalandığı ülke sayısı yok denecek kadar azdır. Bunun yanı sıra kadınlar sosyal hayatın bütün alanlarında olduğu gibi siyasal hayata katılım evresinde de toplumsal cinsiyetin onlara yüklediği roller gereği geri plana itilmiş ve cinsiyet eşitsizliği sebebiyle erkek egemen siyasal mekanizmalarla alınan kararları uygulamak ve bu kararların alındığı toplumlarda yaşamak zorunda bırakılmışlardır (Çadır, 2011: 38).

Burada değinilecek temel husus, kadınların parlamentoda ve yerel meclislerde ne oranda var olabildikleridir. Yani toplumumuzun büyük çoğunluğunu oluşturan kadınların, siyasal alanın iki ayağı olan merkez ve yerel yönetim birimlerinde erkeklere oranla ne kadar varlık gösterebildiklerine sayısal veriler ışığında bakmak ulusal ve yerel siyasete cinsiyet bazında katılımı anlamak adına verimli olacaktır.

Kadına seçme ve seçilme hakkının verilmesinden bu yana yapılan genel ve yerel seçim sonuçlarına bakıldığında kadınların varlıklarının parlamentoda erkeklere göre bir hayli az olması ile birlikte asıl şaşırtıcı olan veri ise bu katılımın yerel meclislerde daha da aşağıya düşmesidir. Diğer bir deyişle kadınlara atfedilen toplumsal rollere daha uygun olmasına ve kadınların erişiminin daha kolay olmasına rağmen yerel siyasete katılım, ulusal siyasete katılımın daha altındadır. Gündelik hayata daha yakın olan ve kadınların daha kolay yer bulması gerektiği mantığı işleyen yerel meclislerdeki temsilci sayıları parlamentodaki temsilci sayılarına göre bir hayli azdır. Halkla ilişkilerde ve seçim çalışmalarında en önde yer alan kadınlar, yerel meclis listelerine sıra gelince hep arka sıralara itilmektedirler (Arıkboğa; 2009: 18).

Analiz edilmesi gereken iki temel unsur genel seçimlerde ve yerel seçimlerde kadınların yıllar bazında katılım oranlarıdır. Bu oranlara bakmak ülkemizdeki ulusal ve yerel siyasetin iki cinsiyet arasında nasıl bölüştüğünü gözler önüne serecektir. Sayıları ve oranları yıllara göre görebilmek ve daha iyi kavramak için Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün Türkiye'deki kadın milletvekili verilerini tablo halinde sunmak işimizi kolaylaştırabilir.

Tablo-1: Türkiye’de Kadın Milletvekili Oranları

Seçim Yılı	Toplam Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Sayısı	Toplam İçindeki Pay(%)
1935	395	18	4,6
1939	400	15	3,8
1943	435	16	3,7
1946	455	9	2,0
1950	487	3	0,6
1954	535	4	0,7
1957	610	7	1,1
1961	450	3	0,7
1965	450	8	1,8
1969	450	5	1,1
1973	450	6	1,3
1983	400	12	3,0
1987	450	6	1,3
1991	450	8	1,8
1995	550	13	2,4
1999	550	22	4,0
2002	550	24	4,4
2007	550	50	9,1
2011	550	79	14,4
2015(Haziran)	550	98	17,8
2015(Kasım)	550	81	14,73

2018	600	103	17,16
------	-----	-----	-------

Kaynak: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, <http://kadininstatusu.gov.tr/uygulamalar/turkiyede-kadin>, (E.T.: 07.03.2018).

Tablo-1’de de görüldüğü üzere Cumhuriyet tarihi boyunca parlamentomuz kadın erkek eşitliği bakımından sınıfta kalmış gibi görünmektedir. Öyle ki yüzlerce milletvekili arasında kadın milletvekili sayısı yıllarca tek basamaklı sayılarda kalmıştır. Kadınların ulusal siyasete katılma oranları eşitlik şöyle dursun %20’leri bile görememiştir. Özellikle 21. yüzyıl içinde gerçekleşen seçimler bazında bakıldığında ülkemizin siyasal alanda kadınlara gereken önemi vermediği çok açıktır. Her ne kadar 2002 yılı sonrasında sayısal verilerde ve bütün içindeki yüzde gözle görülür bir artış olduğu inkar edilemez bir gerçek olsa da demokratik bir parlamento adına oran düşüklüğünü korumaktadır. Yarısından fazlasının kadın olduğu bir toplumda kadınların karar alma mekanizmalarına bu oranlarda katılmış olması, yönetimimizde eşitlik ve adalet açısından eksiklikler olduğunu göstermektedir. Oranların bu derece düşük olması kadınların ve onların sorunlarının ulusal mecliste yer almadığının en büyük göstergesidir. Halbuki ulusal meclisler toplumun her kesimine eşit mesafede, bütün yurttaşlarına açık ve yönetimin paylaşıldığı yapılar olması gerekirken, bizim ülkemiz için bu durum pekte geçerli sayılamamaktadır. 24 Haziran 2018’de yapılan Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimi daha özel bir öneme sahip olmasına rağmen (sistem değişikliğine gidildiği için) kadın milletvekili oranındaki artış %3’lük gibi cüzi bir miktarda kalmıştır. Kadın milletvekili sayısının büyük artış gösterememesinin en büyük sebebi siyasi partilerin erkek egemen yapılarıdır. Siyasi partiler kadınlara belli oranda koltuklar ayırdığı sürece ve kadının asıl gücünü göstermesine fırsat vermediği sürece bu oranlarda gözle görülür bir artış sağlanması imkansızdır.

Ulusal siyasette durum böyle iken yerel siyasetteki kadın katılım verilerine kadınların yerel siyasete adım attığı 1930 yerel seçimlerinden itibaren kısaca değinmek ve 21. yüzyıl da yapılmış olan üç yerel seçimin sayısal verilerini incelemek bu çalışma açısından yeterli olacaktır. 1930 yılında kadınların yerel siyaset arenasına adım atmasının ardından 1934, 1938 ve 1942 yıllarında da yerel seçimlerde birçok

kadın aday boy göstermiştir. Adaylık süreçleri boyunca yerel siyasete katkı sağladıkları yurt genelinde kabul gören eğitilmiş ve birçok meslek grubuna üye kadınlar güçlü duruşlarıyla belediye başkanlığı, meclis üyeliği ve muhtarlık gibi yerel yönetim birimlerinin yönetici kadrolarında yer almayı başarmışlardır. Devam eden süreçte çok partili hayata geçişle birlikte bu az sayıdaki kadın temsili varlığını biraz daha azaltarak sürdürmeye devam etmiştir. 1960 ve 1980 yılları arasında ise yerel siyasetteki kadınların azlığı ve karar alma mekanizmalarındaki düşük oranları daha dikkat çeker hale gelmiştir. 1990'larda da bu durum varlığını sürdürmüştür, kadınlar yerel siyasette erkeklerin bir hayli gerisinde kalmıştır. 21.yy'a gelindiğinde ise yerel seçimlerde cinsiyetler arası eşitsiz katılım devam etmektedir. Yerel siyaset iyiden iyiye erkek egemen bir yapı halini almaktadır (Üste, 2017: 102-103). Yerel seçimlerin cinsiyeti başlığı altında yerel seçimleri ve kadınların bu seçimlerdeki temsil oranlarını özellikle 21.yüzyıl içinde gerçekleşen yerel seçim verileri ile inceleyen Üste (2017: 123)'ye göre; 2004, 2009 ve 2014 yerel seçimlerinde kadınların temsil oranı erkeklerin bir hayli gerisindedir. 2004 yerel seçimlerinde Belediye Başkanı olan kadınların sayısı sadece 18 iken, toplam içindeki oranları ise yalnızca %0.55'dir. Yine aynı yıldaki Belediye Meclis Üyesi sayısı 817, oranı 2.37'dir. 2004'deki İl Genel Meclisi sayısı ise 57, toplam içindeki oranı 1.77'dir. 2009 yerel seçimlerindeki kadın temsilci sayı ve oranları ise aynı sıraya tabi olarak; 26-%0.88, 1340-%4.21, 110-%3.25 şeklindedir. 2014 yerel seçim sonuçlarına bakıldığında ise; 40-%2.86, 2198-%10.72, 60-%4.79 olarak görülmektedir. Bu verilere tezin ilerleyen bölümlerinde tablo şeklinde yer verilecektir.

Sonuç olarak görüldüğü üzere kadınların yerel siyasetteki varlıkları her kademe ve birimde erkeklerin çok gerisinde kalmaktadır. Kadınların oranına az demektense nerdeyse yok demek daha doğru bir tespit olacaktır. Böylece siyasetin ilk kademesi olarak sayılan yerel yönetimlerde kadınlar söz sahibi olamamaktadır. Bunun sonucunda da hizmet sunumları toplumun hepsini kapsayan kaliteli ve verimli şekilde gerçekleşmemektedir. Kadınların en yakın oldukları belediye yönetimlerinde böylesine düşük oranlarla temsil edilmeleri onların ulusal siyasete de uzak durmalarına neden olmaktadır. Siyaseti ve halka hizmeti öğrenebilecekleri en kolay yer olan yerel yönetimden soyutlanan kadınlar bir süre sonra bu alanları iyice erkeklere bırakmaya

ve bu işlerin ve siyasetin erkek işi olduğu önyargısına kapılmaya başlamaktadırlar. Ulusal ve yerel siyasetteki cinsiyet bazlı katılıma ve bu bölüşümün sonuçlarına tezin alan çalışmasında genişçe yer vermek adına burada bu şekilde noktalamak yeterli olacaktır.

2. BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA KADININ YEREL SİYASETE KATILIMI

2.1. Kadının Siyasal Katılımı

Kadınların siyasal katılımının hangi etkenlere göre şekillendiğinin anlatılacağı bu bölümde öncelikle kadınların mekansal olarak nasıl bir alana ait görüldüğüne değinilecek, daha sonra ise siyasal katılıma kadın cinsi üzerinden bakılacak ve bu perspektiften siyasal katılımın önündeki engeller incelenecektir. Katılım ardından temsil ile ilgili açıklamalar ışığında temsili kuvvetlendirmenin en etkin aracı olarak görülen ve çeşitliliğe sahip olan kota uygulamalarına değinilecektir.

2.1.1. Kadınlara Yönelik Mekan Algısı: Kamusal Alan- Özel Alan

Mekan olgusunun sınıflandırılması yani kamusal mekan ve özel mekan olarak ikiye ayrılması çok eski tarihlere dayanmaktadır. Antik Yunan'da özel alan- kamusal alan ayrımı şehir diye de adlandırılan polislerin (kamusal alan); erkeklere ait yönetim alanı olarak sınıflandırılması ve oikos (özel alan); yani evin ise kadınların ve çocukların hareket alanı olarak sınıflandırılmasıyla gerçekleştirilmiştir (Ersöz, 2015: 84). Habermas (2010: 172) kamusal alanın tarih içindeki değişimini ekonomik ve toplumsal koşullara bağlamıştır. Yani ona göre kamusal ancak ve ancak herkese eşit ekonomik ve toplumsal şartlar sağlandığında güvence altına alınmış olur. Buna bağlı olarak da kadınların kamusal alandan dışlanmasının en büyük sebebi olarak ekonomik güce sahip olmamaları görülmektedir.

20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren mekan algısı sadece coğrafi bir anlam ifade etmekten çıkmış, sosyal, psikolojik ve sosyolojik olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Dünya'da meydana gelen birçok gelişmeyle birlikte mekan algısı da değişmiş hatta gelişmiştir. Bu değişimin gelişmesinde feminist hareket başı çekmiştir. 1980'lerden sonra kadın üzerine yapılan çalışmaların her alanda ivme kazanmasıyla birlikte, kadın ve kadının mekan algısı da üzerinde durulan, analiz edilen alanlardan

biri olmuştur. Böylece yeni sayılabilecek bu analiz alanı, kadın araştırmacılar ve akademisyenler tarafından irdelenmiş ve kadının özel alanda kısılıp kalmaması gerektiği, kamusal alana katılması önündeki engellerin giderilmesi yolunda önemli adımlar atılmıştır (Akpınar ve Bakay, 2010: 11).

Mekanların cinsiyete göre şekillenmesiyle birlikte, tarih boyunca kamusal alan erkeklerin, özel alan ise kadınların hareket alanı olarak sınırlandırılmıştır. Bunun en ciddi sonucu olarak kadınların toplumsal yaşama katılmasının önüne ketler vurulmuştur (Ersöz, 2015: 89). Yaşam alanı olarak sadece evin belirlendiği kadınlar, içinde buldukları toplumların sosyal ve siyasal hayatlarında hep ikinci planda olmuş, bırakın karar almayı karar verme mekanizması içinde bile yer alamamışlardır. Böylece erkekler siyasal ve sosyo-ekonomik alanlarda karar alma ve uygulama tek eline sahip olmuşlardır. Toplum sanki bir tek erkeklerden oluşuyormuş gibi toplumsal hayat sadece erkeklere atfedilmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinin bir sonucu olan bu mekanın cinsiyete göre ayrılması toplumun bütünleşmesinin önündeki en büyük engellerden biri olarak tarih boyunca varlığını sürdürmüştür ve azalmakla birlikte hala günümüzde de varlığını korumaktadır.

Bütün mekanlar toplumsal ilişkilerin inşa edildiği ve sürekli bir hareketin olduğu alanlardır. Bu özel alan içinde böyledir, kamusal alan için de. Yalnız toplumsal alanların neye göre sınıflandırılmaya tabi tutulduğu tam olarak açıklanamayan konulardan biridir. Bir alan hangi özellikleri sebebiyle kamusal alan olarak seçilir ve erkeklere hitap eder ya da bir alan nasıl özel alan olur ve kadın ve çocuklar için uygun görülür bunu bir parametresi yoktur. Daha açıklayıcı şekilde özel alanların başı olarak görülen ev aslında erkeklerin de etkileşimde olduğu yine son kararı verdiği ve kuralları koyduğu bir alandır, o zaman bu alan aynı zamanda kamusal alan olarak algılanmalı mıdır konusu açıklığa kavuşmamış bir noktadır. Bu yüzden ki özel alan ve kamusal alanı keskin sınırlarla ayırmak ve onları cinsiyetlere atfetmek doğru bir hareket değildir (Barutçu, 2015: 45).

Toplumsal cinsiyet rolleri sonucunda kadınların kamusal alana ait olmadığı düşüncesi neredeyse bütün dünyada kabul görmektedir. Kadınlar özel alanlarda yani evlerinde çocuklarına ve eşlerine hizmet etmekle mükellef sayılmaktadırlar. Bu yanlış düşünceyi çeşitli argümanlar ile birlikte haklı çıkarmaya çalışan toplumlar, kadının

kamusal alana dair teknik beceriye sahip olmadığını ileri sürmektedir. Ataerkil toplumlarda teknik ve fiziksel-zihinsel becerinin tek sahibi olarak erkekler görülmekte ve bu yüzden toplumları geliştirecek olan alanlarda da bir tek erkeklerin yer alması gerektiği savunulmaktadır. Bu durum siyasal alan için de söz konusudur. Siyasetin zeka ve beceri işi olduğunu düşünen eril toplumlar bu alanın erkeklere ayrılmış olduğunu, kadınların ise bu alan için yetersiz ve vasıfsız olduğunu savunmaktadır. Kadınların politik ve teknik bütün alanlardan bu şekilde dışlanması onları özel alan diye adlandırılan eve hapsedmenin yanı sıra; meslek ediniminde de kısıtlayıcı rol oynamıştır. Kadınlar tarih boyunca kariyer mesleklerden ve onların saygınlıklarından uzak tutulmuş, kadın doğasına daha uygun diye kadınsı olarak adlandırılan hizmetçilik, sekreterlik, hosteslik vb. mesleklere yönlendirilmişlerdir (Şimşek, 2012: 54-55).

Kadınların mekansal sınıflandırılmalarıyla birlikte toplum düzeyinde ikinci plana atılması tarih boyunca ve günümüzde süregelen bir durumdur. Gelişen dünya ve ilerlemelerle birlikte bu durum azaltılmaya çalışılsa da hala hatırı sayılır ağırlıkta devam etmektedir. Kadınlar toplumun en alt tabakası olarak görülmekte ve sadece erkeklerin ilgilenecek vakit kaybetmemesi gereken işlerde bulunmaları gerektiği düşüncesiyle hareket edilmektedir. Toplumlar bu yanlış düşünce sonucunda bütünleşememekte ve cinsiyet rollerinin çizdiği sınırlar içinde ilerlemek yerine gerilemektedirler (Berktaş, 2006: 109). Öyle ki bir meslek bireyin zekasına ve becerisine göre kazanılan bir iş olması gerekirken, cinsiyete göre verilen bir iş olmaktadır. Bir meslek grubuna dahil olmada kadınlar cinsiyetleri yüzünden rekabete hiç giremezken erkekler kendi aralarında rekabet etmektedirler. Belki de onlardan çok daha fazla o meslek için yeti sahibi olan kadınlar ise toplumların bu tutumları yüzünden evlerinde oturmak zorunda kalmaktadırlar.

Kadınların siyasal katılımı konusunda en belirleyici etkenlerden biri mekanların özel ve kamusal alan olarak ayrılmasıdır. Kadınlar sosyo-ekonomik alanda olduğu gibi siyasal alanda da geri planda tutulmaya çalışılmakta ve daha önce de belirtildiği gibi bunun sonucunda özel alana hapsedilmeye çalışılmaktadırlar. Öyle ki toplumsal cinsiyet rollerinin aktif olduğu toplumlarda kadınlar siyasi alandan kamusal alan diye dışlandıkları için siyasette de dışarıda kalmaktadırlar. Kadınların siyasal

karar alma süreçlerine katılma da ya da siyasal yönetici olarak yer almada önlerindeki engelleri aşmaları gerekmektedir ve bu ataerkil toplumlarda çok zor başarılabilen bir şeydir. Türkiye’de de bu durum söz konusudur. Toplum kadınları eve sabitlemenin peşindedir. Feminist düşünce ile yine kadınlar bunu kendi çabaları ile aşmaya çalışsalar da bu durum büyük bir sorun olarak varlığını korumaktadır (Ersöz, 2015: 91).

Sonuç olarak mekanlar belki coğrafi olarak sınıflandırılacak olgular olabilir, fakat onları özel ve kamusal olarak sınıflandırmak ve bunun üzerine de kamusal alanı erkeğe, özel alanı kadına tahsis etmek büyük bir yanlıştır. Bunun tarih boyunca böyle olması böyle devam edeceği anlamına gelmemektedir. Modernleşme ile birlikte meydana gelen mekan ayrıştırması sonucunda toplumsal cinsiyet rollerinin olumsuz etkileri iyice güç kazanmıştır ve bu durum kadınlara zarar verdiği kadar erkeklere de zarar vermektedir. Herhangi bir sebepten dolayı evinde olan erkeklerin toplumdan dışlanmasına ve kendilerine olan güvenlerinin sarsılmasına sebep olmaktadır. Aile yapısı içinde de birçok olumsuzluğa sebep olan bu mekan ayrımı yüzünden kız çocuklarına ve erkek çocuklarına farklı davranılmakta onların kişisel gelişimleri kötü etkilenmektedir. Modern toplumlar olarak bu yanılığdan vazgeçilmeli ve her konuda olduğu gibi mekan konusunda da cinsiyete bağlı bir ayrım gözetilmemelidir. 21. yüzyıl ile birlikte bireyler cinsiyetlerinden daha ziyade özel yetenekleri, eğitimleri, yeterlilikleri, üretkenlikleri ve belirli konulardaki becerileri ile kendilerini ispatlamaktadır, bu yüzden hiçbir birey sadece ve sadece cinsiyeti sebebiyle yani kendisinin belirlemediği doğuştan kazanılan bir olgu sebebiyle diğerinden üstün veya diğerinden aşağı görülemez. Bu tutumda ısrarcı olan toplumlar parlak zihinleri ve gelişimin kapılarını açacak asıl anahtarları yastık altında bekleten, gelişip değişmek içinde mucizeler bekleyen, ileriye görüşte kör, görünen ufka yürümekte topal kalmış toplumlardır.

2.1.2.Kadınların Siyasal Katılımı ve Bu Katılımı Engelleyen Faktörler

Kadınların ikinci plana atıldığı toplumsal alanların başında siyaset gelmektedir. Öyle ki siyaset erkek hegemonyasında olan bir alan olarak tanımlanmakta ve kadınlara

bu alanda yer açılmak istenmemektedir (Terkan, 2010: 121). Bunun sonucunda da tarih boyunca kadınlar siyasetten uzak kalan hatta uzak tutulan bireyler olmuşlardır. Erkeklerin takındığı bu tavırla birlikte Dünya tarihi boyunca kadınların siyasal katılımı her toplumda gecikmeli olarak yaşanmıştır. Günümüzde de bu sorun eski keskinliğini yumuşatmakla beraber, hala varlığını devam ettirmektedir. Kadınların da toplumun bir üyesi olduğu gerçeğinin sırf oy kaygısı kaynaklı olarak ortaya çıkmasıyla birlikte, siyaset alanındaki egemen erkekler kadınların oylarını toplamak için harekete geçmişlerdir. Gelişen Dünya ve insan haklarının evrenselleşmesiyle birlikte kadınların siyasal hakları kazanmaları ve kullanmaları konusunda da adımlar atılmaya başlanmıştır (Bozatay ve Kutlu, 2014: 133-135).

Günümüzde kadınların siyasal alana katılma biçimi olarak kabul edilen seçme ve seçilme hakkının tanınması neredeyse bütün dünyada kabul edilmektedir. Fakat bu hakkın kadınlara tanınmış olması erkeklerle eşit şekilde katılımlarının sağlandığı anlamını taşımamaktadır. Bazı ülkelerin uyguladığı pozitif ayrımcılık ve kota gibi uygulamalara rağmen kadınlar hala erkekler kadar aktif siyaset yapamamaktadır (Çadır, 2011: 25).

Tarih boyunca süregelen oy vermenin gelir, toprak sahipliği, soyluluk, cinsiyet vb. birçok kıstasa bağlanması yüzünden toplumlar demokrasi kavramını yeterince yaşayamamış eşit muamele gören bireyler olarak hayat sürememişlerdir. Dünya genelinde kadınların siyasal katılımına bakarken Sanayi Devrimini iyi yorumlayabilmek gerekmektedir. Sanayi Devrimi öncesinde özel alan- kamusal alan ayrımı keskin şekilde değildi ve kadın ve erkek üretimi de tüketimi de aralarında eşit şekilde bölüşmekteydiler. Sanayi Devrimi ile birlikte üretim araçları gelişti ve insanlar arasındaki iş bölümü de boyut değiştirdi. Şöyle ki artık özel alan kadınların ev hayatı, kamusal alan ise erkeklerin ürettiği ve yönettiği ev dışındaki bütün alanlar olarak anlamlandırıldı. Bunun sonucunda ise eşitsizlik keskin bir hal almış ve ataerkil yapı güçlenmiştir (Şahin, 2011: 12-16). Aralarında cinsiyetten başka hiçbir fark olmayan bireyler toplumun belirlediği bu alan ve bu alanlara hizmet eden rollerin sınırları yüzünden farklılaşmak zorunda kalmıştır ve hatta bunun sonucunda kadınlar ikinci sınıf insan muamelesi gören, vasıfsız bireyler olarak kabul görmeye başlamıştır.

Modern toplumlarda kadınların siyasete erkekler ile eşit şekilde katılması kendiliğinden gelişmiş bir süreç değil, toplumsal cinsiyetin olumsuz yansımalarını azaltmak amacıyla hareket eden bir siyasi idarenin varlığı ve bu iradenin bu yolda kullandığı tutarlı ve sağlam politikalar sayesinde olmuştur (Sancar, 2008: 174). Başka bir deyişle bir toplumda bütün bireylerin eşit şekilde siyasal karar alma süreçlerine katılması o toplumun demokratiklik seviyesini göstermektedir. İnsanlar kendileri ile ilgili yönetim süreçlerinde aktif şekilde yer alıyorsa ve bu yolda herhangi bir ayrıma tabi tutulmuyorsa o toplum modern ve demokratik bir toplumdur. Bunu sağlayan ilk aktör tartışmasız şekilde o toplumun siyasi idaresidir. Siyasi idare vatandaşlarına eşit uzaklıkta ve eşit davranışta olduğu sürece siyasi katılımında kadınlar da erkekler kadar aktif şekilde ve özgürce siyasete katılım sağlayabilmektedirler. Bu durum kadınların siyasal katılımı açısından çok büyük önem arz etmektedir. Yüzyıllardır süren kadın-erkek eşitsizliği özellikle de siyaset alanında ancak siyasi idare ve özgür düşünce yapısı ile giderilebilmektedir.

Özetlenecek olursa; siyasal katılım vatandaşların toplumlarındaki siyasal sistemlerle kurmuş olduğu ilişkilerdir (Örtlek ve Tekelioğlu, 2013: 279). Bu ilişkiler daha önce değindiğimiz siyasal katılım düzeylerinin ve biçimlerinin tümünü kapsamaktadır. Değişen ve gelişen Dünya düzenleriyle birlikte kadınlar hayatlarının her alanında toplumlarının bütün bireyelerine sunması gereken eşit ve adil katılım imkanını yakalamanın peşine düşmüşlerdir. Özellikle 20.yüzyılda geleneksel yaşamın modern yaşamla değişmesi ile kadınlara başta seçme ve seçilme hakkı olmak üzere siyasal alanda birçok eşitlikçi düzenlemeler yapılmıştır (Gökçimen, 2008: 7). Fakat bugüne bakıldığında kadınların siyasal hayata katılımı ne düzeyde olursa olsun erkeklerle eşit olamamıştır. Siyasal katılımın aktif düzeylerinde özellikle seçilme hakkı ve karar alma mekanizmalarında söz sahibi olmak gibi yüksek düzeyde katılım biçimlerinde kadınlar cinsiyetleri sebebiyle çok fazla eşitsizliğe uğramaktadırlar (Örtlek ve Tekelioğlu, 2013: 279). Kadınların yönetime katılma konusunda uğradıkları bu eşitsizlik sebebiyle Dünya'nın birçok ülkesinde kadınların siyasal katılımı ve temsil sorunlarını çözmek adına cinsler arası eşitlik, pozitif ayrımcılık ve özel önlemler adı altında birçok düzenleme yapılmıştır ve hala uygulanmaya çalışılmaktadır (Gökçimen,

2008: 8). Çünkü kadının olmadığı bir karar alma mekanizmasının demokratik olgularla ve eşitlikle alakası olmadığı gerçeği inkar edilemeyecek şekilde ortadadır.

Kadınların siyasal katılımını engelleyen faktörlere bakıldığında kadının siyasal hayattaki ikinci planda olan durumu tamamen toplumun benimsediği ve onlara da benimsetilen siyasetin erkek işi olduğu düşüncesinin bir ürünüdür. Öyle ki kadınlar toplumsal cinsiyetin en büyük yansımalarını ve dezavantajlarını hissettikleri siyasi arenada toplum tarafından yetersiz, beceriksiz ve eğitimsiz olarak görülürler. Bunun yanı sıra yerleşmiş bu fikir yüzünden kadınlar da kendilerine çok güvenmez ve kendilerini hep bir eksik hep bir yarım hissederler. Bu durum demokrasi adına büyük bir eksi oluştururken toplumun bütünleşmesi ve demokratik yaşamasını da zorlaştırmaktadır. Yerleşmiş bu yanlış düşünceler sonucunda kadınlar siyasi hayattan ve mücadelelerinden vazgeçmiş bir tavır sergilerler ve siyasi alanın kendilerini ilgilendirmediği düşüncesine kapılarak siyasi katılımın en pasif düzeyi olan oy vermekten tutun da yüksek düzeyli katılım olarak adlandırılan siyasi partilere üye olmaya kadar bütün düzeylerde ilgi ve alakalarını en aza indirirler (Oruç, 2013: 75).

Geleneksel yaşam biçimleri ve yerleşmiş değer yargıları nedeniyle kadınlar fırsat ve imkanlara erkekler kadar rahat ve kolay ulaşamamaktadırlar. Bu nedenle de kadınlar içinde buldukları siyasal sistemlere yeterince dahil olamamakta, sorunlarını dile getirememekte ve çözememektedirler. Devam eden süreçte ise kadınlar gerek merkezi yönetimden gerekse yerel yönetimlerden uzak kalmakta bu alanlarda aktif katılım sağlayamamaktadırlar (Şahin, 2011: 18). Kadınlar toplumlarının sosyo-ekonomik, demografik vb. birçok koşuluna göre çeşitlilik gösteren bu siyasal alandan dışlanışlarını teorik olarak aşmaya çalışsalar da bu pratikte pek mümkün olmamaktadır. Toplum yapısı ve aile gibi etkenler ve bunlara bağlı toplumsal cinsiyet rolleri sebebiyle kadınlar tarih boyunca olduğu gibi günümüzde de siyasal hayattan toplum baskısıyla uzak tutulmakta ve bu durum yadırganmamaktadır. Oysaki kadının yer almadığı bir yönetim kadına ve onunla bağlantılı olan bütün süreçlere yetemez, yetişemez bir durumu ortaya çıkarmakta, demokratikleşme sürecinde toplumları kilometrelerce geriye itmektedir. Sebebi ve açıklaması ne olursa olsun kadınların siyasal katılımlarını engelleyen faktörler bütün toplum tarafından negatif olarak algılanmalı ve samimi politikalar edinilerek bu durumun önüne geçilmeye

çalışılmalıdır. Çünkü bu durum sadece kadınlara değil topluma ve çağdaşlaşma sürecine büyük zarar vermektedir. Bugüne kadar kadınlar siyasal yaşamdan uzak tutulmuş ve bu alana yabancılaştırılmış olabilir, fakat bugün modern toplumlara yakışan şey bu yargıyı değiştirmek ve toplumun hepsine kucak açan siyasi yönetimler olmaktır.

Kadının siyasal katılımını engelleyen birçok faktör olmasına rağmen literatür araştırmaları genel olarak bu faktörleri dört madde şeklinde özetlemektedir: cinsiyete dayalı iş bölümü, kadınların sosyo-ekonomik durumu, siyasal kültür-siyasal bilinç ve siyasal ilgi ve de siyasal sistemin yapısı ve işleyişi. Kadınların siyasal katılımının önündeki en büyük engel olarak cinsiyete dayalı iş bölümü görülmektedir. Toplumsal cinsiyetin kadınlararettiği rollere göre kadınlar, özel alanda kalması gereken, ev işleri ve çocuk-yaşlı bakımıyla ilgilenmesi gereken bireyler olarak görülmektedir. Bunun sonucunda da kamusal alandan haliyle siyasetten uzak tutulmaktadır. Kadınların sosyo-ekonomik durumları toplumun imkanlarından erkeklerle eşit düzeyde faydalanamadıkları için düşüktür. Bu yüzden de siyasal katılımlarında geriplanda kalmakta erkeklere güç yetirememektedirler. Eğitimden ve diğer bütün fırsatlardan eşit şekilde yararlanamayan kadınlar, siyasete ilgileri olsa dahi siyasal kültür ve bilinç edinmede zorluklar çekmekte sonrasında da erkeklerle kıyaslanarak siyasette yetersiz görülmektedirler. Kadınların siyasal katılımının bağlı olduğu en büyük faktörlerden birisi siyasal sistemlerin yapısı ve işleyiştir. Vatandaşlarına adalet ve fırsat eşitliği sunan siyasal sistemlerde kadınlar bir parça yer bulabilirler, yapısı ve işleyişi erkek hegemonyası üzerine kurulmuş olan siyasal sistemlerde kadınlar görmezden gelinmekte siyasal katılımları engellenmektedir (Çadır, 2011: 47-50).

Çadır (2011: 97- 100)'de kadınlara siyasal katılımlarının önündeki engellerle ilgili sorular sorulmuş ve kadınların siyasal katılımını olumsuz etkileyen faktörler kadınlar tarafından şu şekilde ifade edilmiştir; geleneksel-ataerkil bakış açısı, aile içindeki sorumluluklar, aile desteğinin olmaması, düşük eğitim seviyeleri, düşük sosyo-ekonomik durumlar ve en önemli engellerden biri olarak siyasi karar alma mekanizmalarında kadınlara yer açılmamasıdır. Başka bir açıdan ise; erkekler gibi siyasi bir görüşe ve siyasi duyarlılığa sahip olan kadınların temsil oranının düşüklüğü onların yetersizliklerinden değil, topluma yerleşmiş olan ve kadınlara da empoze

edilen bir takım düşünsel engellere de dayanmaktadır. Bu düşünsel engeller özellikle Türkiye için birebir geçerlidir. Bunlardan ilki siyasette başarı sağlamış erkeklerin bu başarısının kadınlar tarafından benimsenmesidir. Yani kültürün kodladığı verilere göre başarılı bir erkek siyasetçi var ise kadınların endişelenmesine veyahut siyaset sahnesine çıkmasına gerek yoktur. İkincisi ise; kadınların temsil işini kendi adlarına erkeklere bırakmış olmasıdır. Bu durum geleneksel ataerkil toplum yapısının doğumdan itibaren kadınlara yerleştirmiş olduğu algı ile ilgilidir, yani bir kadın için erkek tarafından temsil edilmek bir sorun teşkil etmemektedir, çünkü zaten hayatı boyunca evde veya dışarıda hep babası, abisi, eşi tarafından temsil edilmiştir ve olması gereken buymuş hissi ile yaşamıştır. Sonuncu engel kadınların örgütlenmesi ile ilgilidir. Kadınlar için düşüncelerini dile getirip, çözüm önerilerini tartışabilecekleri sivil örgütlenmeleri büyük oranda yetersizdir. Siyasi ve toplumsal bir geçerliliği olmayacağı düşüncesi ile kadınlar sivil toplum kuruluşlarına gereken önemi vermemekte ve problemlerin çözümü için sadece meclislerde yasa yapıcı olarak yer alınması gerektiğini düşünmektedirler. Bu durum ve düşünce de yine kadınları siyasetten alıkoymaktadır (Sözen, 2010: 319). Bütün bunların açıkça belirttiği gibi öyle ya da böyle kadınlar siyasetten uzak tutulmakta-uzak durmakta, siyasal katılımları belirli faktörlere bağlı olarak engellenmektedir. Çağdaş Dünya’da yapılması gereken şey ise durumu tersine çevirmek, bütün insanlara yaşamın her alanında olduğu gibi siyasal alanda da eşit hak ve hürriyetler sağlamak, bunca zaman dezavantajlı durumuna düşürülmüş olan kadınlara, yapıcı politikalarla bu haklarını gerçekten işlevsel şekilde sağlamaktır.

2.1.3.Kadınların Siyasette Temsili ve Kota Uygulaması

Temsil kavramı, Orta çağdan bu yana insan topluluklarının arasında, belirli bir zümrenin haklarını ve görevlerini ifade etme adına davranmak şeklinde tanımlanmıştır. Temsil, temsil edilen ve temsilci arasındaki mevcut çıkar anlaşmasının gözetilmesi anlamına gelmektedir. Temsil demokrasinin uygulanmasının temel şartlarından olan eşitliğe hizmet etmektedir. Temsilin siyasal sistemlerde işlerlik kazanması halkın düzenli aralıklarla ve hür şekilde kendilerini temsil edecek bireyleri

seçmesine ve bu bireylerinde ortak çıkar doğrultusunda temsilcileri oldukları topluluk adına hareket etmelerine bağlıdır (Oruç, 2013: 13).

Temsil kavramının en çok hayat bulduğu alan siyasettir ve bu yüzdendir ki siyasal temsil daha büyük önem taşımaktadır. Temsil hayatın her alanında gerçekleşebilen bir olgu olmakla birlikte siyasal temsil, karmaşık ve takip edilmesi gereken bir süreçtir. Temsil siyasal sistemlerde merkezi yönetimlerde olduğu kadar yerel yönetimlerde de önem arz eden bir kavramdır. Toplumun bütün bireyleri aynı anda yönetimde aktif olamayacakları için kendileri ve toplum çıkarı adına hareket etmek üzere temsilciler seçmektedirler. Böylece bu temsilciler yansıttıkları toplulukların isteklerini, şikayetlerini ve siyasal tavırlarını parlamentoda ifade etmektedirler. Bunun sonunca da milyonlarca insanın yönetime dahil olması sağlanmış olmaktadır. Bu yüzden temsil demokrasinin vazgeçilmez unsurudur ve içinde eşitliği ve katılımı barındırmaktadır (Belli, 2017: 72).

Kadınların siyasetteki temsili diğer bütün alanlarda olduğu gibi erkeklerden çok daha düşüktür. Kadının toplumsal yaşam içerisindeki ikincil rolü erkek egemen siyaset ile birlikte daha da ivme kazanmakta, kadınların siyasal alana katılması yönündeki politika ve uygulamalar erkekler eliyle yapılmaya çalışıldığından, siyasal alan daha fazla cinsiyetlendirilmektedir (Terkan, 2010: 123). Bunun sonucunda da kadınlar temsil edilen konumunda da temsil eden konumunda da erkeklerin açtığı yer kadar varlık gösterebilmektedirler. Toplumların yarısını oluşturan kadınlara karşı özellikle temsilci olma yolunda dezavantajlar sağlayan bu tutumlar sebebiyle kadın bireyler neredeyse bütün dünyada demokrasiyi hakkıyla yaşayamamaktadırlar. Toplumsal cinsiyet rollerinin çizmiş olduğu bu sınırlar içinde kadınlar ya bir erkek tarafından temsil edilen bireyler olarak kalmakta ya da temsil etmek istedikleri grupları kadın topluluklarından seçmek zorunda kalmaktadırlar.

Modern demokrasilerde özellikle 20. yüzyıldan başlayarak kadınlara tanınan mülkiyet, eğitim, çalışma hakkı ve medeni hukukun ilerlemesiyle seçme ve seçilme hakkının tanınmasıyla kadınlar eşit yurttaşlık adı altında birçok hak kazanımı sağlamış, kamusal alanda varlık göstermeye başlamıştır. Bununla birlikte kadınlar ilerleyen süreçte sorunlarını kamusal alanda dile getirmeye ve bu sorunlara çözüm aramaya başlamıştır. Gerek merkezi yönetimlerde gerekse yerel yönetimlerde siyasal

hayatın bir parçası haline gelen kadınlar ne yazık ki günümüzde bile bu haklarını sembolik şekilde kullanmak zorunda bırakılan bireyler olmuşlardır. Ve bunun sonucunda da hala söz konusu süreçlerde yeteri kadar temsil edilmemektedirler (Şahin, 2011: 15). Türkiye’de kadınlara seçme ve seçilme hakkı 1934’de verilmiş olmasına rağmen kadınların siyasal sistemdeki yeri ve temsili hala tartışmalıdır. Bunca zaman geçmesine rağmen kadınlar ataerkil toplum yapısı yüzünden siyasetten yozlaştırılmış eve hapsedilmiş durumdadırlar (Örtlek ve Tekelioğlu, 2013:280).

Tam da bu noktada değinilmesi gereken şey temsil konusunda kadınların nasıl yok sayıldığı ve toplumu temsil eden bireyler arasındaki kadın sayısının azlığı, siyasetin kadın yoksunluğudur. Geleneksel yaşam biçiminden çağdaş yaşam biçimine geçilmesiyle birlikte cinsiyetler arasındaki rollerin belirlenmesi sonucunda, erkekler siyasal katılım ve temsil alanlarını genişletirken kadınlar için bu alanlar daraltılmıştır (Belli, 2017: 74). Dünya’nın birçok yerinde kadınlar sadece oy kullanması gereken bireyler olarak görülmektedir. Öyle ki bakıldığında oy verme gibi pasif siyasal katılım düzeylerinde kadınların katılımı yüksek oranlardayken; herhangi bir siyasi partiye üye olma, karar alma mekanizmalarında temsilci olma gibi aktif siyasal katılım düzeylerinde kadınlar yok denecek kadar azdır. Bunun temel sebebi daha önce defalarca belirttiğimiz gibi siyasetin ve siyasal alanın erkek işi olduğu düşüncesidir. Kadınların siyasal alanlarda ve yönetim süreçlerinde erkeklerle dengeli oranlarda temsil edilmesi toplumların demokrasi ve yönetim kalitesi açısından hayati önem taşımaktadır (Başçı, 2015: 275). Yani kadınları yok sayan, temsil edilmelerine ve temsil etmelerine izin vermeyen, erkek hegemonyasındaki siyasi sistemler ve onların cinsiyetçi yönetimleri toplumların adalet içinde yaşamasının önündeki en büyük engellerdir.

Başka bir deyişle, siyasal alanda kadınlar yok sayılmaktadır. Seçme hakkını kullanırken ailenin erkek bireylerinin etkisi altında kalan kadınlar, sıra seçilme hakkını kullanmaya gelince erkekler tarafından bu yarışa dahil bile edilmemektedirler, dahil olsalar da fırsat eşitsizliği yüzünden hep kaybeden taraf olmaktadır. Bu ikincil durum toplumların kültür ve gelenek-göreneklerine göre farklılık göstermekle birlikte bütün toplumlarda bulunmaktadır. Erkeklerin egemen olduğu siyasal karar alma mekanizmalarında alınan kararlar kadınların sorun ya da isteklerine cevap

verememektedir. Kadınların ve erkelerin ihtiyaçları farklı olduğundan dolayı erkeklerden oluşan karar alma süreçleri kadınlara yeterince hitap etmemektedir. Toplumun birçok kesimine hitap ettiğini söyleyen siyasi partiler bile erkeklerin egemen olduğu yapılardır. Öyle ki kadın üyelerin sayısı erkeklere göre çok azdır ve partinin yüksek mevkilerinde ve başında pek tabii erkekler bulunmaktadır. Tüm bunların sonucunda da kadına imkan ve yer açmayan siyasi mekanizmalar ve süreçler katı, kaba ve sert özelliklere bürünmektedirler (Türel ve Çağlar, 2010: 17-19). Kadınlar siyasi partiler tarafından bu süreçlerde temsilci olarak değil de daha çok simgesel olarak kullanılmakta, kadın seçmenin gözünü boyama aracı yapılmaktadırlar. Bu yüzden seçim listelerine en son günlerde plansız ve programsız şekilde rast gele seçilmekte, bunun sonucunda da siyasi olarak kendilerinden yetersiz erkek adaylara yenik düşmektedirler. Bütün bu bahsi geçen durumların en acı sonucu kadınların siyasetten uzak kalmalarının yanı sıra yaşadıkları toplum tarafından umursanmamaları ve yok sayılmalarıdır. Siyasi alanlarda kadın üzerine düşülmesi gereken bir aktör olarak görülmemekte ve yeterli siyasi ilgi, bilgi ve eğitime sahip kadınlar siyasette ve karar alma mekanizmalarında bulunamadıklarından toplumlarına fayda sağlayamamaktadırlar.

Toplumlarda hukuksal anlamda kadınlara erkeklerle eşit hak ve hürriyetler sağlanmıştır. Fakat uygulama alanlarında bu eşitlik hayat bulamamaktadır. Öyle ki kadınların erkeklerle eşit olabilmeleri statü ve refah bakımından onlarla eşit yerde olmalarına bağlıdır ve ne yazık ki bu zamana kadar erkek hegemonyasında yol almış insanlık tarihi için pek mümkün değildir. Siyasal ve sosyal alanlarda birincil durumda olan erkeklere karşı kadınlar adaletsiz şekilde ve sürekli ikincil durumda kalmaktadırlar. Hal böyle olunca da sürekli olarak erkeklerin bu yarışta kazanan konumunda olması pek şaşırtıcı değildir. Toplumlardaki cinslerin eşit şekilde yarışa dahil olması için şartların baştan eşit koyulması günümüzde yeterli olmamaktadır bunu yanı sıra kadınların öncelikle erkeklerle eşit düzeye ulaştırılması gerekmektedir (Sitembölükbaşı, 2007: 14). Bu eşit düzeye ulaştırma da ancak kadınlara tanınan olumlu ayrıcalıklar ve kadınlar lehine uygulamaya konulan politikalarla mümkündür.

Kadınları siyasal sistemler içinde görünür kılabilmek için en yaygın ve kabul göreni kota uygulamasıdır. Kota kavramı olarak bir kişiye ya da gruba ayrılmış

pay anlamı taşımaktadır. Seçimlerde kadın kotası ise seçimlerde kadın temsilcilere ayrılmış olan payı ifade etmektedir, bu cinsiyet kotası olarak da kullanılabilir ve yine kadınlara ayrılmış payı ifade etmektedir (Sitembölükbaşı, 2007: 15). Kota sistemi siyasi alanda dezavantajlı durumundaki kadınlara eşit temsil olanağı sunmak için yapılan pozitif ayrımcılık sistemidir. Anayasalarda ulusal ve bölgesel olarak öngörülebileceği gibi siyasi partilerin kadın aday gösterme şeklinde de uygulanabilmektedir. Bu kota uygulamasına bağlı olarak Avrupa Birliği tarafından açıklanan parlamentolardaki kritik temsil eşiği %33'dür. Bu oranın sağlandığı parlamentolarda kadınlar tam anlamıyla temsil ediliyor demektir. Toplumların nüfuslarının %50'sinin kadın olduğu düşünüldüğünde az kalan bu oran erkek egemen siyasal sistemler içinde bir başarı olarak görülmektedir (Aydemir ve Aydemir, 2011: 33).

Kota uygulamasının asıl amacı kadınların siyasette aktif olamamasını sağlayan ekonomik, sosyal, toplumsal ve siyasal dezavantajların aşılmasıdır. Yani siyasal sistemlerde kadınlara belirli bir oran verilerek, ikincil durumda olan kadınların bütün engelleri aşır siyasal katılımı ve temsili sağlamaları hedeflenmektedir. Günümüzde pek çok ülke bu yöntemi kullanarak niceliksel temsili sağlamaktadır (Gökulu, 2013: 357).

Siyasal temsil amaçlı kota uygulamasının hedefine ulaşmasının temel şartı oluşturulacak kotanın etkin şekilde kadın temsili sağlamaya yönelik olmasıdır. Bu amaca hizmet etmesi için kotaların salt ve sembolik değil de, etkin mekanizmalar olması gerekmektedir. Bu da bu kotaların kadınlara yönelik başka olumlu ayrıcalıklarla desteklenmesi gerektiği gerçeğini su yüzüne çıkarmaktadır. Bunun içinde siyasal partiler kota uygulamalarını kendi tüzüklerinde barındırmalıdır ve de yönetimler tarafından bu kota uygulamasını güvence altına almak için yasalarla hukuki çerçevesi çizilmelidir (Öztañ, 2015: 23). Böylece kadınların temsili gerçekçi şekilde sağlanmış olacaktır. Kota uygulamasının yanında varlığı şart görülen kadın ayrıcalıkları, kadınları erkeklerden öne geçirmek için değil, onları erkeklerle eşit yere getirmek için uygulanmakta olan politikalar bütünü olarak görülmektedir.

Dünya'da uygulanan farklı kota sistemleri vardır. Bu sistemler ülkelere ve ülkelerin siyasal sistemlerine, yönetim geleneklerine toplum yapılarına göre farklılık

göstermektedir. Bunlar; siyasi partilerin kendi içlerindeki kotalar yani gönüllü olarak oluşturulmuş olanlar, yasal milletvekili kotaları yani anayasa veya yasalarla desteklenenler ve son olarak da kadınlar için ayrılmış koltuklar olarak anılan yine anayasal güvencelerle sağlanmış olan kota uygulamalarıdır (Aydemir ve Aydemir, 2011: 33-37). Gönüllü Kota Uygulamaları; siyasi partilerin kendi içlerinde herhangi bir zorlama ve yasal uyarı olmaksızın belirledikleri seçimlerde aday gösterecekleri kadın sayısının isteğe bağlı şekilde oluşturulmuş oranıdır. Bu kota uygulaması için partiler herhangi bir şekilde sorumlu tutulmazlar, bu uygulama genellikle kadın erkek eşitliğine inanmış yönetimlerde ve onların siyasi partilerinde görülmektedir. Yasal Kota Uygulamaları; siyasi partilerin seçim öncesi çıkaracakları listelerdeki kadın sayısının yasalar ile zorunlu kılınmasıdır. Anayasa ya da yasalarla zorunlu tutulan bu oran siyasi partiler tarafından listelerde verilmek zorundadır fakat bu kadınların seçileceğinin herhangi bir garantisi yoktur. İhmal edildiğinde ise yasal yaptırımları söz konusudur. Kadınlar İçin Ayrılmış Koltuklar; bu sistem kadınların meclisteki belirli orandaki temsilini garanti altına almak için uygulanan kadın milletvekillerinin yasalar ile bütün parlamento içindeki sayısının belirlenmesi şeklindedir. Buradaki fark siyasi partilere bırakılmadığı için kadın temsilinin garanti şekilde oluşudur. Etkin ve verimli bir sistem olarak görülmektedir (Gökulu, 2013: 358).

Kadınların eksik temsil sorununu çözmek için başvurulan en etkin yol olarak görülen kota uygulaması Dünya'nın birçok yerinde kabul gördüğü kadar eleştirilere de maruz kalmaktadır. Özellikle ataerkil toplumlar kota uygulamasına eleştirel yaklaştıkları gibi engeller koymaya da çalışmaktadırlar. Aynı zamanda kota uygulamasına karşı çıkan toplumların en büyük eleştirisi bu uygulamayla kadınlara ayrıcalık tanıyarak erkeklere haksızlık yapıldığı yönündedir. Kota uygulamasına bir diğer eleştiri ise toplumlarda o oranda siyasete ilgili ve siyasette bilgili kadın olmadığıdır. Bunların dışında bir de kadınlar için kota uygulamasını destekleyen bireylerin eleştirel yaklaşımları vardır. Bunun sebebi ise bu uygulamanın kadınlar açısından bir tuzak oluşturabileceği ve kadınların cinsiyet eşitliği mücadelelerini baltalayacak nitelikte olmasıdır (Sitembölükbaşı, 2007: 27). Bu eleştirilerin tümü kadınları siyasal alandan uzak tutmaya ve temsilini erkeklere bırakmaya yöneliktir.

Modern toplumlar bunlara takılmaması gerektiğini bilen bireylerle dolu olduğu sürece haksız eleştiriler toplum üzerinde yansıma bulmayacaktır.

Yasal kota uygulamaları, toplumdaki kadın-erkek eşitliğini sağlayarak kadının toplumsal yaşamdaki yerini bir nebze olsun garantilemek içindir. Bu yüzden bu yasal kota uygulamaları sembolik olmamalıdır. Bazı toplumlarda siyasal sistem yöneticileri bu uygulamaları sırf toplum tarafından tepki görmemek adına göstermelik olarak yapmaktadırlar. Gerek siyasi partiler halka sizden biriyiz imajı çizmek için, gerekse iktidarlar ne kadar demokratik olduklarını göstermek için bu hayati önem taşıyan uygulamaları sadece teoride gerçekleştirmekte ve pratiğe dökmemektedirler. Bu yüzden yasal kota uygulamalarının gerçekleşmesinde sivil toplum örgütlerinin baskısı önemli bir aktördür. Ulusal ya da uluslararası sivil toplum kuruluşları siyasi partilere ve hükümetlere cinsiyet eşitliği sağlanması ve kadın temsil sorununun yok edilmesi yönünde etkin şekilde baskı yaparsa kaçınılmaz olarak bu sorun çözüm yoluna girmiş olmaktadır. Yalnız sivil toplum örgütlerinin varlık gösteremediği, demokrasi adına geçer not alamamış, ataerkil, geleneksel toplumlarda bu kota uygulamaları yasal yaptırımları korkusu ile yapılmakta fakat sadece niceliksel bir artış söz konusu olmaktadır (Gökulu, 2013: 360). Ne yazık ki asıl amacına erkek egemen siyasal hayat anlayışı yüzünden varamamaktadır.

Burada altı çizilmesi gereken bir diğer unsur kadınların temsilinin artırılmasına yönelik çabaların nasıl olacağı ve ne yapılması gerektiğidir. Unutulmamalıdır ki mecliste kadınların temsili demokratik kurallara göre olacaksa bu alan kendilerini yine en iyi kendileri anlatabilecek olan kadınlara ayrılmalıdır. Temsil konusunda yeterlilik ve liyakat cinsiyetin önünde tutulmalıdır. Kadınlar sırf toplumsal cinsiyet rollerinin belirlediği alan özel alan diye apolitik sayılmamalıdır. Siyasetin erkek alanı olduğu düşüncesi hem erkek bireylerden hem de kadınlardan silinmelidir. Bunun yanı sıra kadınlara sadece siyasal alanda kısıtlı eşitlik tanınması temsil adına olumlu sonuçlar doğurmayacaktır, bu alan diğer sosyo-ekonomik alanlardaki pozitif ayrımcılıkla desteklenmelidir. Siyasette temsil yasalarla güvence altına alınmalıdır. Kadınlara temsil konusunda medya, sivil toplum kuruluşları vb. araçlarla destek sağlanmalıdır. Meclislerde cinsiyet kotası olmalıdır. Siyasette kadınlar birbiriyle dayanışma içinde ve aktif olmalıdırlar. Kadınların cinsiyete dayalı dezavantajlarının

azaltılmasına yönelik sosyal politikalar yürütülmelidir. (Aydemir ve Aydemir, 2011: 37). Bu sayede kadınlarda siyasal karar alma mekanizmasının içinde temsilci olarak yer alabileceklerdir. Böylece kadınların temsil sorununu çözüme ulaştırmak için büyük adımlar atılmış olacaktır.

2.2. Kadınların Yerel Siyasete Katılımı

Kadınların siyasal katılımı üzerinde genişçe durulduktan sonra bu bölümünde bu katılım, yerel siyaset açısından ele alınacak ve yerel yönetimlerdeki kadın katılımı, temsili ve bu birimlerin kadınlardan nasıl yoksun olduğu üzerinde durulacaktır.

2.2.1. Kadınların Yerel Yönetimlere Katılımı

Yerel yönetimler demokrasinin temel yapı taşları olarak görülmektedir. Başka bir deyişle; vatandaşların özgürce yönetime katılımı, kurum ve kuruluşların demokratik kurallarla yönetilmesi ve yurttaşların demokrasiyi öğrenip, uygulaması adına yerel yönetimler büyük önem taşıyan birimlerdir. Demokrasi ile böylesine sıkı bir ilişki içinde olan yerel yönetim kuruluşlarına demokratik niteliklerini kazandıran ise vatandaşların yerel siyasete katılımı ve yerel siyasetteki temsilidir. Yerel katılım ve yerel temsil demokrasi için vazgeçilmez unsurlardır. Bu iki unsur tam anlamıyla işlerlik kazandığında yerel yönetimlerle demokrasi arasında sağlıklı ve kuvvetli bir bağ oluşmaktadır. Bunun en belirleyici sonucu ise katılım ve temsilde kadın erkek eşitliğinin hayat bulmasıdır (Görmez, 2006: 161). Yerel yönetimlerde halkın aşağıdan yukarıya olacak şekilde yönetim kültürüne dahil olması, vatandaşları ülke genelinde yönetimde etkin rol sahibi olmaya özendirilmesi ve hazırlaması sebebiyle demokrasi adına özel önem taşıdığı genel kabul gören bir düşüncedir. Halkın katılımıyla geniş bir tabana yayılan yerel siyaset demokrasi adına büyük adımlar atılmasına ön ayak olmakla birlikte, yurttaşları kendileri ile ilgili süreçlerde karar alma mekanizmalarına dahil olma konusunda teşvik etmektedir (Eryıldız, 1989: 7). Bu sürece katılma ve temsilci olarak yer alma evreleri erkekler için olduğu kadar kadınlar için de önem taşımaktadır. Çünkü bir toplum demokrasi içinde yaşamayı ilke edinmiş ise bu demokratik hayat vatandaşların cinsiyetlerine göre değişiklik göstermemelidir.

Bir şehrin yönetilmesinde ve yerel nitelikli işlerin yürütülmesinde, o yerel yönetim birimi sınırları içerisinde yer alan aktörlerin yönetim sürecine kurallı ve

sistematik bir şekilde katılması olarak ifade edilen yerel katılım; yönetimin halkla bütünleşmesinde, kararların birlikte alınmasında ve yönetimin demokratik kurallar ile uzlaşarak yürütülmesinde en temel unsur olarak görülmektedir (Akdoğan, 2008: 44; Gökçe, 1999: 58).

Yerel siyasetin temelinde yer alan vatandaşların siyasete dahil olmalarının ilk basamağı olan yerel yönetimlere katılım, bütün bireyler adına ve özellikle kadınlar için karar alma mekanizmalarında yer alma konusunda hayati önem taşımaktadır. Gelişen dünya şartlarında yerel yönetimlere katılım ve yerel siyasete ilgi her geçen gün daha önemli bir hale gelmektedir. Bilhassa karar verici konumunda var olmaya çalışan kadınlar için yerel siyasete katılım çok önemlidir. Bu durumun sonucu olarak da kadınların yerel siyasete katılımı ve temsilci olmaları konusundaki adaletsizliğin giderilmesi yerel siyasetin güçlenmesinin temel şartı olarak görülmektedir. Yerel siyasette ve yürütülen politikalarda adalet, eşitlik ve özgürlük unsurlarının tam olarak işlerlik kazanmaları cinsiyetler arası eşitliğin yakalanması ile doğru bir orantı içindedir (Yaylı ve Eroğlu, 2015: 507).

Toplumun kendisine biçtiği rolleri yerine getirmekle yükümlü olarak görülen kadınlar, bu rollerin altında ezilirken siyasetin ulusal düzeyinde yer almakta sıkıntı yaşamalarının yanı sıra daha etkili olmaları gerektiği gibi bir beklentiye sahip olunan yerel siyasette de erkeklere göre bir hayli geride kalmaktadırlar. Aslında yerel siyasetle hizmet misyonu sebebiyle daha yakın ilişki kurması beklenen kadınlar, cinsiyetçi birçok yaklaşım sebebiyle yaşamlarına en yakın olan siyasetten de soyutlanmış veyahut kendilerini soyutlamış durumdadırlar (Başcı, 2015: 257). Yani kadınlar geleneksel rolleri itibari ile herkes tarafından kullanılması gereken siyasi bazı haklarını yerel siyasette de kullanamamaktadır. Tabi ki bu durum bütün kadınlar için değil, bazı kadınlar için geçerlidir. Toplumsal cinsiyet rolleri yüzünden ev dışındaki hayata katılımda sıkıntı yaşayan kadınlar yerel siyasette etkin rol alamamaktadır (Arıkboğa, 2007: 45).

Kadınlar için yerel siyasete dahil olmanın diğer bir yolu olarak Yerel Gündem 21 uygulamalarının ilk aşamalarından biri olan Kent Konseyleri görülmektedir. Özellikle yaşadıkları kent hayatına müdahale etmek ve kent hizmetleri hakkında görüşlerini ortaya koymak için güzel bir fırsat olan Kent Konseyleri siyasal katılım

adına kadınlara büyük avantajlar sağlamaktadır. Daha yaşanabilir bir kent oluşturmak amacı ile toplumun farklı kesimlerini kent yönetimine dahil etmek için kurulmuş olan bu yapılarda gençlerin, engellilerin ve kadınların yerel karar alma mekanizmalarında aktif şekilde rol alması hedeflenmektedir. Kent Konseyleri sayesinde ortaya çıkan katılımcı belediyeçilik anlayışı sonucunda kadınlar ve birçok farklı çıkar grubu yerel yönetimler üzerinde tavsiye niteliği taşıyan kararlar ile etkin hale gelmektedir. Nihayetinde bu kararlar yerel yönetimlerin belediye meclislerinde görüşüldüğü için kadınlar bu meclislerde fikir beyan edebilmiş olmaktadır. Bu yüzden kadınların bu ve bunun gibi platformlarda sürekli olarak yer alması onların yerel yönetimlere daha fazla dahil olmaları anlamına gelmektedir (Bozatay ve Kutlu, 2014: 143).

Yerel yönetimlerde alınan kararların ve yürütülen hizmetlerin o yörenin bütün halkına hitap ediyor olması için kadın katılımı şarttır. Bütün birimleri erkekler ile dolu olan yerel yönetimlerde kadınların sorunlarına, kadınların ihtiyaçlarına ve yerel gereksinimlerine karşılık verilmesi pek mümkün değildir. Yönetim yetkisinin tümünün erkeklerin elinde bulunması ülke nüfusunun yarısının görmezden gelinmesi anlamını taşımaktadır (Çağlar, 2011: 67). Vatandaşların erişilebilirliği açısından en demokratik yönetim şekli olan yerel yönetimler, hizmetin muhatabına en yakın birim tarafından sunulması bakımından da halkın katılımı, temsili ve karar alma mekanizmalarından hesap sorması bakımından özellikle önemli görülmektedir (Toksabay ve Memişoğlu, 2007: 2-3). Bu yüzden ki kadınların bu yönetim birimlerine herkesten çok katılması gerekmektedir. Şöyle ki bir ailenin hizmet beklentisini en iyi bilen de kadınlardır, çocukların gereksinimlerini en iyi bilen de kadınlardır bu durumda yerel halkın nasıl memnun olacağını cevabı da aslında kadınlardadır.

Sonuç olarak kadınların yerel yönetimlere katılımı o yönetimlerin daha demokratik ve daha işlevsel olmasının kilit noktasındadır. Ataerkil toplumların cinsiyet rolleri altında ezilen kadınları, kendileri ve aileleri için en doğru kararların alınması ve yaşadıkları yörenin ihtiyaç ve gereksinimlerine hizmet ediyor olması konusunda ne yazık ki, karar verici konumunda yer alma konusunda içinde bulunduğumuz yüzyılda bile hala büyük engellerle karşılaşmaktadır. Bu durum ortadan kaldırılmalı ve kadınlara da erkekler kadar katılım ve temsil hakkı

sağlanmalıdır. Öyle olduğu zaman yöre kadınları hem fikir hem de icraatları ile halka hizmet edecek, siyasete başka bir bakış açısı ve estetik katacaktır. Bunlar ise yerel yönetimlerden başlayarak ülke genelini daha yaşanabilir ve adaletli kılacaktır. Eşit katılımın ve temsilin sağlanması için erkekler kadınlara yer açmalı ve önlerini kesici hareketlerde bulunmamalıdır, kadınlar ise toplumsal rollerinden biraz olsun sıyrılıp, siyaset ilgisi ve bilgisi edinmeye açık olmalıdır. Böylece daha demokratik ve halkın istek ve arzularını yansıtan yerel yönetimler meydana gelecektir. Yönetim ve halk arasında bağlar kuvvetlenecek, toplum bilinci cinsiyet ayrımı olmaksızın bütün bireylerce edinilmiş olacaktır.

2.2.2. Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili

Temsil konusunda açıklığa kavuşturulması gereken ilk şey bu unsurun tanımlayıcı ve asli olarak iki şekilde tanımlandığıdır. Yani sayısal verilere bakılarak ele alınan ve orantısal olarak eşitliğin yakalandığı bir temsilden bahsediliyorsa bu tanımlayıcı temsil olarak açıklanırken, sayısal verilerden daha ziyade içeriğin işlerliğinden ve niteliğinden bahsedildiğinden de ise bu temsil asli temsil olarak ele alınmaktadır (Gençkaya, 2011: 7-8). Şöyle ki burada altı çizilmek istenen asıl durum bir mecliste kadın erkek sayısının eşit olmasının yanında, bu temsilcilerin etkisinin eşit düzeyde olmasıdır. Sadece sayısal olarak bir eşitlik yaşanması, yerel yönetimlerin hizmet götürdüğü kadınların sorun ve ihtiyaçlarına çözüm bulunduğu anlamını taşımamaktadır. Burada esas olan sayıdan çok etkinliktir. Yani yerel yönetimlerde yer alan kadınların temsil ettikleri kadınları tam anlamıyla yansıtıyor olmaları gerekmektedir.

Demokrasinin en temel göstergelerinden biri olan cinsiyetler arası eşitlik, yerel yönetimlerde kadınların karar alma mekanizmalarında ve yönetim süreçlerinde erkekler gibi aktif şekilde temsil edilmesine bağlıdır. Daha açık bir ifade ile; yerel yönetimlerin beklenen adalet ve demokraside olması için kadınların katılımı kadar temsilci olarak yer alması da hayati önem taşımaktadır (KSSGM, 2008: 46). Toplumun bütün kesimlerine hitap eden yerel yönetim birimlerinde temsilcilerin sayısal verileri de homojen bir yapıya sahip olmalıdır. Fakat ataerkil toplum yapılarında siyaset erkeklerin tek elinde bulunduğu için ona yön verme işini ulusal meclislerde erkekler yaptığı gibi yerel karar alma mekanizmalarında da erkekler yürütmektedir. Bunun

sonucu olarak da kadınlar yerel yönetimlerde temsilci olarak yer alma konusunda bir hayli geri kalmış bulunmaktadır (Yaraman, 1999: 25).

Mevcut bütün çalışmalarda su yüzüne çıkan yerel yönetimlerdeki kadının temsil eksikliği konusunda öncelikle Dahlerup'un siyasette kadın erkek eşitliğinin sağlanması ve kadınların siyasetteki durumunu güçlendirmesi için ortaya koyduğu beş unsur iyi analiz edilmelidir. Bu analiz bütün halkın yerel temsilci olarak kadınları görmek istemesi açısından ve kadınların yerel siyasete katabileceklerini anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Öncelikle toplumun yarısını oluşturan kadınların diğer yarısı ile temsilde eşit olması adalet olgusu için şarttır. Kadınların temsilde adaleti yakalamalarıyla birlikte toplumsal faydalarının karar alma mekanizmaları sayesinde işlerlik kazanacağı düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Karar alma mekanizmalarında yer bulan kadınlar yetenekleri ve çalışmaları ile toplumlarına hizmet ederek fayda sağlayacaktır. Üçüncü unsur kadın tecrübelerinin de siyasal alana dahil olmasıdır. Bu durumda mevcut bütün yurttaşların hayat tecrübeleri ve bilgileri yönetim süreçlerinde harmanlanmış olacaktır. Kadınlar ve erkekler toplumsal çıkarları açısından ayrışmaktadır, kadınların da temsilci olması ile menfaat çatışmaları sonucunda kadınların sorunları da meclislerde belirlenecek ve çözümleri yine kadınlar sayesinde daha verimli şekilde üretilecektir. Sonuncusu ise toplumsal modernleşmedir. Modern bir toplumun temelinde cinsiyetler arası eşitlik yatmaktadır. Modern bir toplumunda kadınların karar alma mekanizmalarına erkekler ile eşit katılımı modernleşme seviyesinin güçlü bir göstergesidir (Aktaran: Aydemir ve Aydemir, 2011: 32-33). Adalet, fayda, kişisel tecrübe aktarımı, menfaat çatışmaları ve modernleşme olarak ele alınan bu beş temel unsur kadınların yerel yönetimlere katılmasının sonucunda elde edilecek toplumsal verim olarak ele alınmalıdır. Bu verimliliğin çoğaltılması için ise yerel yönetimlerdeki kadın temsiline arttırılması kilit noktadır. Kadınları yerel siyasete daha fazla dahil edebilmek için bunların toplum tarafından görülmesi büyük önem arz etmektedir.

Sosyal ve ekonomik birçok sebepten ötürü yerel yönetimlere katılımı sınırlı olan kadının, yerel yönetim birimlerindeki temsili de maalesef ki sınırlı kalmaktadır. Daha önce defalarca değinildiği gibi erkek yurttaşlara göre birçok konuda farklılık gösteren kadınların demokratik yerel yönetimler için bu birimlerde politik çıkar grubu

olarak yer almalarının önemi ve gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir. Yerel yönetim hizmetlerine cinsiyet bazında bakıldığında bu hizmetlerden erkeklere göre kadınların çok daha fazla etkilendiği sonucuna varmak mümkündür. Bir başka deyişle; yerel yönetim hizmetleri kadınların özel alanı olarak anılan; eve daha yakın olan hizmetlerdir. Buna bağlı olarak da elektrik, yol, su vb. birçok hizmetin günlük rutindeki muhatabı kadınlardır. Bu açıdan bakıldığında kadınların yerel yönetim birimlerinde temsilci olarak yer alması çok büyük bir gerekliliktir (Belli, 2017: 81).

Kadınlar için ulusal seçimlerde olduğu gibi yerel seçimlere de seçmen olarak katılmada bir problem yaşanmamaktadır. Ne var ki yönetilen değil de yöneten olmaya karar verdiklerinde ise çeşitli sorunlarla karşılaşmaya başlamaktadırlar. Kadınlar seçim listelerinde yer alabilmek için parti genel başkanı, parti merkez yönetimi ve bu hiyerarşide yer alan daha birçok kademe tarafından tercih edilmek ve bunun devamında ise itibar ve sosyal ağ olarak çok iyi durumda olduğunu kanıtlamak zorunda kalmaktadır. Bütün bu sebepler ile de sosyo-ekonomik hayatta erkeğin gerisinde olan kadın, yerel siyasette temsilci olma yarışına da erkeklere göre bir adım geriden dezavantajlı olarak başlamaktadır. Nihayetinde yarışa dahil olanlar ya da temsilci olanlar ise siyasi partilerin erkek egemen yapılarının ışığında onların siyasi amaçlarının izin verdiği ölçüde kadın bakış açısını yansıtabilmektedir (Altındal, 2007: 71-72).

Gerek ulusal düzeyde gerekse yerel düzeyde demokrasi adına kadın temsili şarttır. Merkezi yönetimlere kıyasla hizmete yakınlık ilkesi itibari ile vatandaşlarla daha iç içe olan yerel yönetimler daha demokratik sayılmakla birlikte bu birimlerde kadın katılımı ve temsili daha mümkün ve kolay olarak görülmektedir. Bu yakınlığa bağlı olarak yöre halkı hizmetlerde ve karar alma mekanizmalarında daha etkin olabileceklerine inanarak, yerel siyasette aktif olmayı süreçlere müdahale etmeyi tercih etmektedir (Gözübüyük, 2008: 179). Dünyanın birçok yerinde saydığımız bu sebeplere bağlı olarak kadınların katılımı ve temsil oranı merkezi yönetime göre yerel yönetimlerde daha yüksektir. Fakat Türkiye için bu durum geçerli değildir. Bizim ülkemizde yerel yönetim meclislerindeki kadın oranı, genel meclisteki kadın oranından daha düşüktür (Örtlek ve Tekelioğlu, 2013: 284).

Türkiye’de yerel yönetimlerde kadın temsilcilerin az oranda olmasının kuvvetli etkenlerinden birisi de merkezi yönetimin yerel yönetimi büyük ölçüde etkisi altında tutmasıdır. Ataerkil yapı ve erkek hegemonyası sebebi ile ulusal siyasette ikinci plana atılan kadınlar, yerel yönetimlerin de merkezi yönetimin bir uzvu şeklinde hareket etmesi sebebiyle burada da varlıklarını gösterememektedir. Tüm bunların sonucunda kadınlar ihtiyaç ve isteklerine verimli şekilde hitap edemeyen yerel yönetimler ile hayatlarını sürdürmek zorunda kalırken, yerel siyaset de kadın olgusundan mahrum kalmaktadır (Cerit, 2008: 40). Aslında kaybeden ya da bir şeylerden eksik kalan sadece kadınlar değil, yerel siyasetin tam olarak kendisidir. Çünkü burada bir yokluk değil; bir yoksun bırakma söz konusudur.

2.2.3. Yerel Yönetimlerin Kadın Yoksunluğu

Kadınların ulusal ve yerel düzeyde temsillerinin nüfusa oranla çok düşük olduğu gerçeğinin yanı sıra anlaşılması gereken asıl mesele; ülke siyasetinin kadınlardan yoksun olduğudur. Yani kadınların o ya da bu sebepten siyasal alanda var olamaması veya olmamayı tercih etmesinin sonucu olarak, siyaset tek bir cinsiyet bazında şekil almakta, ürettikleri de tek bir bakış açısına sahip sonuçlar doğurmaktadır. Kadın ve erkek cinsinin ayakta tuttuğu iki parçalı toplum yapısı, hangi alanda olursa olsun bu cinsiyetlerden birinin olmadığı durumlarda eksik kalmaktadır. İşte tam olarak yerel yönetimlerde görülmesi gereken şey de bu eksik kalıptır. Evet belki yerel siyasetten kadınlar mahrum bırakılmaktadır fakat bunun kaçınılmaz bir sonucu olarak da mevcut oranlara bakıldığında yerel siyaset kadından ve kadına dair her şeyden yoksun kalmaktadır. Bir başka ifade ile; yukarıda birçok kez yer verdiğimiz kadın yokluğu, nihayetinde bir kadın yoksunluğudur.

Yerel yönetimlerdeki kadın temsili sorunsalı dünya genelinde ve bizim ülkemizde birçok çalışmada ele alınmış ve kabul gören bir ifadedir. İfade ediliş şekli itibari ile farklılık göstermiş olsa da yerel temsilde kadınların oranının çok düşük olduğu ve hatta yok denecek kadar az olduğu üzerinde fikir birliği oluşturulmuş bir husustur. Bu durum Şirin Tekeli tarafından ‘*yokluk sendromu*’ olarak ele alınmıştır. Eksik temsilden daha ziyade yerel yönetimlerdeki kadın yokluğuna bu şekilde radikal bir ifade ile ilgi çekmeye çalışsan yazar, bu ifadesi ile kadınların yerel siyasetten dışlanmışlıklarının seviyesi hakkında da bilgi vermektedir (Tekeli, 1991: 117).

Kadınların yerel siyasetten dışlanmalarının temelinde ulusal siyasetin esas olarak da siyasi parti politikalarının yerel yönetim birimleri üzerinde de devam etmesi yatmaktadır. Yerel yönetimlerde yer alması için belirlenen adayların üzerinde ulusal siyasetin hakim yargıları ve parti yüksek mercilerinin etkisi çok fazladır. Bu durumda mevki ve para yarışında olduğu gibi kadınları ikincil plana itmektedir. Fırsat eşitliğinin sağlanamaması üzerine yerel yönetimlerdeki kadın katılımı ve temsili kesin çizgilerle sınırlandırılmaktadır (Sancar, 2008: 237). Bu mevcut durum erkek egemen yerel yönetimlerde kadınlara dair kararların veyahut kadınların bu platformlarda yer almasına dair fikirlerin erkeksi bir bakış açısı ile yine erkekler tarafından gerçekleşmesi kadınların ne kadar yok sayıldığının ve ikinci plana atıldığının bir göstergesini oluşturmaktadır (Türel ve Çağlar, 2010: 23).

Türkiye’de kadın temsiline ulusal düzeye göre yerel düzeyde şaşırtıcı şekilde düşük olması farklı bakış açıları ile değerlendirilmektedir. Bunlardan birisi de yerel yönetimlerde adayın sorumluluklarının daha fazla olmasıdır. Mesela ulusal mecliste yer alan kadınların bir konu veya olayda eylemsiz kalmaları kabul edilebilir bir durumken, yerel düzeyde bu pek söz konusu değildir. Yerel düzeyde vatandaşların yakınlığı sebebiyle de sorumluluklarını yerine getirmeyen bir adayın seçilmesi bir hayli zordur. Sorumlulukları yerine getirme konusunda da kadınlar erkeklere göre dezavantajlı konuma düşmektedir. Sosyal hayatta ve aile içinde kadına göre daha az sorumluluğu olan erkekler siyasete zaman ve enerji ayırabilirken, kadınlar yine toplumsal rollerinin ağırlığı sebebiyle siyasi alanda erkekler kadar yer alamamaktadır. Bunun yanında yerel yönetimdeki kadın temsil oranlarının parlamentodaki gibi simgesel olmayışı da bu oranlardaki düşüklüğün pek önemsenmemesine sebep olmaktadır (Çaha, 1996: 127-130).

Siyasetin kadından yoksun olması durumu sonucunda; ulusal veya yerel düzeydeki siyasal alan kadın inceliğinden, kadın bakış açısından, kadın nezaketinden ve ayrıntıcı estetik duruştan mahrum kalmakta tek bir cinsiyetin kol gezdiği, sert, rekabetçi, kaba bir alan halini almaktadır (Coşkun, 2007: 10). Böyle şekillenen yerel siyaset istenilen demokratik düzeye ulaşma konusunda ve yurttaşların eşit memnuniyeti konusunda ilerleme sağlayamamaktadır. Tüm bunlarda gösteriyor ki

kadının genel olarak siyasete katılımı ve her iki düzeydeki temsili toplumlar adına kırmızı çizgi şeklini almaktadır.

Yukarıda pek çok kez değinildiği gibi yerel yönetimdeki kadın temsil oranı erkeklere göre çok azdır. Bu durumun adının eksiklik, yokluk ya da bu tezde başka bir bakış açısı ile ‘yoksunluk’ olarak görülmesi ne yazık ki mevcut durumu değiştirmemektedir. Bütün bu yargıların ortak sonucu yerel yönetimlerde kadınların çok düşük oranlarda temsil edildiğidir. Bu sonuç ise demokrasi ile taban tabana bir zıtlık içerisindedir. Toplumun nerdeyse yarısını oluşturan kadın cinsinin karar alma mekanizmalarında böylesine az bulunması, alınan kararlardan tutunda verilen hizmetlere kadar her şeyde bir eksikliğin mevcut olduğunun en büyük göstergesidir. Yapmış olduğumuz alan çalışmasında bu duruma ve belediye meclisinde yer almayı başarabilmiş olan kadınların bu durumu değerlendirmelerine genişçe yer verileceği için bu konuya burada bir nokta konulmuştur.

2.3.Türkiye’de Yerel Siyasette Kadın Temsiline Genel Bir Bakış

Genel hatlarıyla ele alınan kadının siyaset ile olan ilişkisi bu bölümde Türkiye örneğinde açıklanmaya çalışılacaktır.

2.3.1.Türkiye’de Kadın Temsilinin Kısa Bir Tarihçesi

Günümüz Türkiye’sinde kadınların yerel yönetimlerdeki temsilini yorumlamanın en kestirme yolu Türk kadınının tarih boyunca siyasal alana dahil oluşunu kronolojik bir sıra ile kısaca irdelemekten geçmektedir. Bugünün temeli Eski Türk Toplumlarında, Osmanlı İmparatorluğunda, Cumhuriyet önce ve sonrası Türkiye’sinde yatmaktadır. Tarihin en eski Türk toplumlarında kadınların kayda değer bir yeri olduğu bilinmektedir. Kadınlar yaşamsal alanların hepsinde erkeklerle eş değer görmüş, herhangi bir eşitsizliğe uğramamışlardır. Mekânsal alanların sert çizgilerle ayrılmadığı o zamanlarda kadınlarda erkekler gibi sosyal, ekonomik ve siyasal alanda varlıklarını sürdürebilmiş ve hatta yönetici eşleri, devlet kararları verilen toplantılarda bile yer almış, söz söyleyebilmişlerdir. Yani kadınlar toplumda erkekler ile birlikte aktif rol almışlardır (Eroğlu, 2008: 223). En eski Türk devletlerinden olan Göktürklerde kağanın eşine hatun denmekte ve devlet yönetiminde kağan ile birlikte yer almaktadır (Gündüz, 2012: 130). Bu da kadınların toplumdaki yerinin en az

erkekler kadar değerli olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra İslamiyet öncesi Türk toplumlarında halka ilan edilen fermanlar sadece hakanın değil hatununun da onayını taşımaktaydı (Kurnaz, 1992: 102). Kısacası kadın erkek aynı toplumda birlikte yaşadığı gibi ülkelerini de birlikte yönetiyordu, tam bir eşitlik ve adalet söz konusuydu. Bu durum Türk toplumlarının İslamiyet’i kabulü ile değişmiştir. İslamiyet ile birlikte Eski Türk Devletleri farklı toplumlardan (Arap-İran) etkilenmiş ve toplumda kadının statüsü tamamen değişmiştir. İslamiyet’in yansıması şeklinde koyulan katı toplum kuralları, Türk kadının toplumdaki saygınlığını azaltmış, o zamana kadar kadın erkek eşittir düşüncesi ile yaşayan toplum, bu düşünceyi erkek kadından üstündür şeklinde kabul görmeye ve kadını ikinci sınıf insan olarak varsaymaya başlamıştır (Eroğlu, 2008: 223). Böylece toplumsal hayatın her alanından el çektirilen kadın eve hapsolmuştur.

Osmanlı Devleti’nde kadının statüsünün gerilemesinin temel sebebi şeriat kuralları ile yönetilen toplumda kadının alanının iyiden iyiye sınırlandırılması olmuştur. Kadınlar kamusal alandan çıkarılmış ve yaşam alanları sadece evler olarak tanımlanmıştır. Bunun üzerine de toplumda saygınlığını kaybeden kadınlar cariyelik sistemi ile değerlerini yitirmiştir (Berktaş, 2004: 11). Değnilmesi gereken bir başka hususta zaten monarşi ile yönetilen Osmanlı İmparatorluğunda cinsiyetin dışında da yurttaşların siyasi alanda söz sahibi olması söz konusu değildi (Kabasakal, 2007: 82).

19.yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı’da meydana gelen büyük değişiklikler sonucunda Tanzimat hareketinin de etkisiyle yurttaşlara sınırlı da olsa bazı haklar tanınmaya başlanmıştır. Tanzimat Fermanı (1839) ile birlikte kadınlar siyasi haklar elde edememiş olsa da geleneksel yapı bir hayli değişmiştir (Kızılok,1999: 215). Devam eden süreçte Birinci Meşrutiyet (1876) ilan edilmiş beklenen faydayı sağlayamaması sebebiyle de 1908’de İkinci Meşrutiyet ilan edilmiştir. Batılılaşma çabaları olarak anılan bu uğraşlar sonrasında kadın hakları en azından tartışılmaya, toplum yapısı batılılaşmaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak da ilerleyişin temel taşı olarak görülen kadınlara dönülmüş ve sosyal, kültürel ve siyasal alandaki durumları iyileştirilmeye çalışılmıştır. Bu yüzden ki kadın hareketleri ve kadın hakları modernleşme ile paralel olarak ele alınmaktadır (Ortaylı, 2001: 117).

Osmanlı Devleti'nde kadınların yeri ve önemi Milli Mücadele yıllarında ivme kazanmış, kadınlar hem erkeklerle cephede savaşmış hem de savaşta azalan erkek nüfusunun yerine onların iş alanlarını doldurarak sosyal ve ekonomik hayatta saygınlık kazanmaya başlamışlardır. Böylece toplumun kadınlara olan güveni artmış bu durum sonraları onları siyasette görmek istemelerine neden olmuştur (Gökçimen, 2008: 16). Ne yazık ki bütün bu gelişmeler erkekleri yurttaş olarak saymaya ve bir süre sonra onlara belirli kıstaslara göre oy kullanma hakkı vermeye yeterken, kadınların siyasi olarak hak elde etmelerine yetmemiş, kadınlar siyaset meydanına çıkabilmek için Cumhuriyetin ilanı beklemek durumunda kalmıştır (Şahin, 2011: 21).

Bütün dünyada meydana gelen modernleşme hareketinin bir sonucu olarak kadın haklarının gündeme gelmesi ile birlikte kurtuluş mücadelesi veren Türklerin kurmuş olduğu Birinci Büyük Millet Meclisinde kadınların hakları konusunda ılımlı çalışmalar yürütülmemiş, Osmanlı'nın sert tavrı devam etmiştir. Daha sonra 1922'de kurulan ikinci mecliste de durum pek değişmemiş fakat kadınların oy hakkı konusunda çatlakta olsa sesler duyulmaya başlanmıştır. Kadınlar seçme ve seçilme hakkına bir hayli yaklaşmışlardır (Tekeli, 1982: 205). 1923 yılında Cumhuriyetin ilan edilmesi üzerine Atatürk'ün öncülüğünde eski kurumların tam tersi istikamette yol alacak yeni kurumlar ve yapılacak olan temel yenilikler ile toplumda kadın erkek eşit duruma getirilmeye çalışılmıştır (Kızılok, 1999: 216). Amaçlanan toplumsal değişimi sağlamak için çeşitli reformlar yapılmıştır. Bu reformların başında 1924'de kabul edilen Tevhidi Tedrisat Kanunu gelmektedir, bu kanunla birlikte eğitimde birlik oluşturmuş, kız çocukları da erkek çocukları gibi eğitim alma imkanını yakalamıştır. Kıyafet Kanunu (1925) ve Türk Medeni Kanunu (1926) ilanı ile de kadınların statüsünde gelişmeler ve iyileşmeler yaşanmıştır. Böylece kadınlar eğitim, sosyal hayat, hukuk vb. birçok alanda haklar kazanmış ve toplum tarafından bir çıkar grubu olarak görülmeye başlanmıştır (Türeli ve Çağlar, 2010: 20-21). Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren kadınlar artık toplumda eşit muamele görmek istediklerini sesli şekilde söylemeye başlamıştır, bunun sonucu olarak da birçok kadın girişimi olmuş, dernekler, partiler kurulmuştur. Bu girişimlerin en iz bırakanı Nezihe Muhiddin Hanım başkanlığında kurulan Kadınlar Halk Fırkasıdır. Daha sonra kapatılarak Türk Kadınlar Birliği adı altında derneğe dönüşen partinin üyeleri, kadınlarında erkek yurttaşlar gibi

oy kullanmak arzusu içinde olduklarını ilk kez yurt geneline duyuracak şekilde ifade etmişlerdir (Bozkır, 2004: 22). Bütün bu gelişmelere rağmen Türk kadını siyasal alanda hala elle tutulur, gözle görülür bir hak elde etmiş durumda değildi.

Siyasal bir kazanım olarak seçme ve seçilme hakkının Türk kadınına tanınması 1930 yılında çıkarılan Belediye Kanunu ile olmuştur. Bu kanun ile kadınlara ilk kez yerel yönetim seçimlerinde hem seçmen olarak hem de temsilci aday olarak yer alma fırsatı tanınmıştır. Avrupa ülkelerinin birçoğuna göre bu hakkı daha önceleri kazanmış olan Türk kadını için bu süreç 1933 yılında yapılan kanun değişikliği ile kadınların muhtar olmasına ve ihtiyar heyetinde yer alabilmesine imkan veren Köy Kanunu sayesinde devam etmiştir. Yerel yönetimler adına siyasal arenaya dahil olabilen kadınların ulusal arenaya çıkışı ise 5 Aralık 1934 tarihli anayasa değişikliği ile milletvekili seçme ve seçilme hakkını kazanmaları ile olmuştur (Türel ve Çağlar, 2010: 21). Bu dönemde yerel seçimlerdeki kadın temsilinin verilerine tam anlamıyla ulaşılamazken, 1935 genel seçimlerinde meclise girmeye hak kazanan 18 kadın milletvekili sayesinde tamamen erkek cinsine ait olan mecliste ufakta olsa (%4,6) bir çeşitlilik sağlanmıştır (Gökçimen, 2008: 21).

Türkiye Cumhuriyeti'nin çok partili hayata geçişi (1946) ile birlikte dönemin sosyo-ekonomik durumunun bir hayli karışık olmasının da etkisiyle kadınların katılımının ve bu katılımın oransal azlığının pek üzerinde durulmamıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında simgesel de olsa bir öneme sahip olan kadının siyasal katılımı ve temsili giderek yerini ekonomik ve sosyal telaşlara bıraktığı için önemini yitirmiştir. 1960'ların sonlarına kadar partilerin kurmuş olduğu kadın kolları kadınların siyasete ilgisini arttırmış olsa da gözle görülür bir iyileşme söz konusu olmamıştır. Çünkü kadın kolları kadınları partiye dahil ederken, aslında onları partinin ve siyasetin başka bir kolu olarak görüp kadınları ve kadın hareketlerini ötekileştirmiştir. Bu durum 1980'li yıllara kadar devam ederken o yıllarda da kadın siyaset için seçilen değil seçen konumunda kalmaya devam etmiştir. 1980'ler siyasal çalkantılıların yaşandığı dönemler olduğundan 1982 darbesi ile birlikte kadının simgesel varlığı yeniden gündeme gelmiş fakat bunu değiştirmeye yönelik adımlar atılmamıştır. 1990'lı yıllarda ise bir kadının parti liderliği yapması ve bunun üzerine de başbakan olması kadınların siyasete bakış açısında köklü değişiklikler meydana

getirmiştir. Tansu Çillerin rol model oluşturması ile birlikte sadece ulusal siyasette değil yerel siyasette de kadınlar daha kararlı şekilde temsilciliğe talip olmaya başlamışlardır. Bunun sonucunda da partiler kadınların oylarını almak için yarışır duruma gelmiştir. Kadınlara hitap etmenin bir yolunu arayan partiler için kapatılan kadın kollarının yeniden açılması onları bünyelerine katmak için çok büyük bir avantaj olmuştur. Nihayetinde kadın oylarının toplamının en iyi yolu kadın kollarının faaliyetleridir (Güneş-Ayata, 1998: 137-144).

21. yüzyıl Türkiye’inde ise kadınların ulusal ve yerel düzeydeki temsili hala sıkıntılı bir konumdadır. Bugün için ulusal meclisimizde kadınların oranı %17,5(2018 genel seçim) iken; yerel yönetimlerdeki kadın temsilci oranı belediye başkanlığında %2,86, meclis üyeliğinde %10,72, il genel meclisi üyeliğinde ise %4,79’e kadar düşmektedir (2014 yerel seçimleri). Kadın temsiline kritik sınırı olarak görülen %33’ün çok altında olan bu oranlar, yerel yönetimler için işin ciddiyetini daha fazla ortaya koymaktadır (Üste, 2017: 124). Bunca yıl süren hak alma ve verme mücadelelerinin sonucunda ülkemizin siyasi alandaki kadın temsili adına geçer not alması imkansızdır. Geçmişten günümüze birçok konuda kendini geliştirmeyi bilmiş olan kadınlar, hala siyasi arenada bir erkekle eşit güçte olduğunu ne yazık ki toplumsal bir gerçeklik olarak kabul ettirememiştir. Bunun aksine ataerkil yapının modernleşme ile silinen adı, kadınlara her konuda varlığını iliklerine kadar hissettirmeye devam etmektedir. Demokrasi temelli yapılar olarak bilinen yerel yönetimlerde ise kadınların yükü artarak çoğalırken, önyargılar ve takıldıkları taşlarda büyüyerek onların ilerlemesini iyiden iyiye engellemektedir. Anayasal düzenlemeler ve kanunlar teoride eşitliği yüksek sesle bağırırken ne yazık ki pratikte bu eşitliğin esamesi okunmamaktadır.

2.3.2. Türkiye’de Kadınların Yerel Yönetimlerdeki Yeri ve Önemi

Türkiye’de kadına verilen seçme ve seçilme hakkı ulusal meclislerde olduğu gibi yerel meclislerde de sembolik bir şekil almıştır. Bunun en belirleyici sebebi ise Türk kadınının bu hakları çağdaş Avrupalı kadınlar gibi büyük mücadeleler sonucunda değil daha çok modernleşmenin bir şartı şeklinde kazanmasıdır. Daha açık ifade edilecek olursa Osmanlının son dönemlerinde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında ilerleme kilit bir öneme sahipti ve bu kilidin anahtarı da kadınlar olarak görülmekteydi. Bu

yüzden kadınlara seçme ve seçilme hakkı erkek meclisleri tarafından sunulmuştur. Bu sunuş o kadar lütufkâr olmuştur ki daha sonrasında kadın katılımı ve temsili sembolik bir hal almak durumunda kalmıştır. Nihayetinde de Türk kadını bugün hala temsil konusunda ne sayıca ne de nitelik olarak bir eşitlik yakalayamamıştır (Kızılkaya, 2004: 134).

Kadınların yerel yönetim birimlerine aktif katılımı yerel yönetimlerin demokratikliğini etkilediği kadar, kadınların siyasal haklarını kullanmaları açısından da büyük önem arz etmektedir. Yerel siyaset ve hizmet sunumu bire birde kadınların gündelik hayatını herkesten çok etkilemektedir. Bu yüzden ki kadınların bu birimlerde temsilci olarak yer almaları, hizmet üretmeleri, üretilen hizmetin nasıl sunulacağına karar vermeleri ve hizmetin kalitesini kontrol etmeleri sadece kadınların yurttaşlık haklarına değil aynı zamanda yerel yönetimin demokratik duruşuna da hizmet etmektedir (Şahin, 2011: 24).

Ülkemizde yerel yönetimlerdeki kadın temsil durumuna milenyum olarak sayılan 2000’li yıllardan itibaren bakmak doğru analizi yapabilmemiz adına fayda sağlayacaktır (1999 seçimi dahil edilerek). Beş yılda bir yapılan mahalli idareler seçimleri 1999, 2004, 2009 ve son olarak 2014 yıllarının mart aylarında yapılmıştır. Aşağıda tablo şeklinde verilecek seçim sonuçları ile birlikte yapılan son dört seçimin verilerinden kadın temsiline en gerçekçi durumu gözler önüne serilecektir. Seçimler sonucunda temsilci olan kadın ve erkek sayıları ve kadın temsilcilerin toplam içindeki oranları gösterilebilir.

Tablo-2: 1999-2014 Yerel Seçim Sonuçları Kadın Temsil Oranları

Yerel Seçimler	Toplam sayı	Kadın sayısı	Kadın oranı
1999 Seçimleri			
Belediye Başkanı	3216	20	0,62
Belediye Meclis Üyesi	34084	541	1,58
İl Genel Meclis Üyesi	3122	44	1,4
2004 Seçimleri			

Belediye Başkanı	3225	18	0,55
Belediye Meclis Üyesi	34447	817	2,37
İl Genel Meclis Üyesi	3208	57	1,77
2009 Seçimleri			
Belediye Başkanı	2948	26	0,88
Belediye Meclis Üyesi	31790	1340	4,21
İl Genel Meclis Üyesi	3379	110	3,25
2014 Seçimleri			
Belediye Başkanı	1396	40	2,86
Belediye Meclis Üyesi	20498	2198	10,72
İl Genel Meclis Üyesi	1251	60	4,79

Kaynak: TÜİK, İstatistiklerle Kadın, 2012, s. 170; MİGM, <http://www.migm.gov.tr/istatistiki-bilgiler>, (E.T.: 14.02.2018); Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, <http://kadininstatusu.gov.tr/uygulamalar/turkiyede-kadin>, (E.T.: 13.02.2018).

Tablo 2'ye ek olarak 2009 yılında yapılan yerel seçimlerde 16 Büyükşehir Belediyesinin başkanlarının hepsi erkek iken, 2014 yılında 30 olan Büyükşehir Belediyesi başkanlarından sadece 3'ü kadındır. Bu oransal olarak bir artış göstergesi olsa da eşitlik adına pek bir şey ifade etmemektedir (<http://kadininstatusu.gov.tr/uygulamalar/turkiyede-kadin> (13.05.2018)). Tablo 2'ye bakıldığında kadınların yerel yönetimdeki temsiline pek iç açıcı olmadığı çok net görünmektedir. 21.yüzyıl gibi demokrasinin bütün dünyada kabul gördüğü bir zaman diliminde bile kadınlar kendileri ile ilgili karar alınan en yakın yönetim birimlerinde yok denecek kadar azdır. Bunun en önemli ve çözümsüz sonucu ise ortaya çıkan hizmetlerin cinsiyete duyarsız olmasıdır. Her ne kadar meclislerin demokrasi kuralları ve anayasa ilkeleri ile oluşturulduğu savunulsa da ne yazık ki cinsiyet tarafsızlığı mümkün olmamakta alınan kararlar toplumun hepsinden ziyade belirli bir kısmı olan erkeklere daha çok hitap etmektedir (Başçı, 2015: 276). Tablo 2'de ümitvari olan tek şey yıllar bazında kadın temsil oranlarının artmış olmasıdır. Türkiye için bir ilerleme

sayılan bu oranlar, AB ülkelerinin ve hatta dünya genelinin bir hayli gerisinde kalmaya devam etmektedir (Belli, 2017: 82).

Ülkemiz kadınların siyasal katılımı ve temsili konusunda dünyanın geri kalanından farklı bir durum sergilemektedir. Dünya genelinde ulusal meclislerdeki kadın temsili yerel yönetimlerin gerisinde kalırken, Türkiye için bu durum tersi istikameti göstermektedir. Kadın temsilci oranı yerel yönetimlerde ulusal meclisin bir hayli gerisinde kalmaktadır. Bu durumun birçok sebebi olması ile birlikte asıl sebep merkezi yönetimin baskısını yerel yönetimler üzerinden çekmemesi ve yerel yönetimlerin tam bir özerklik içinde olmamasıdır. Bunun yanında yerel yönetim birimleri sınırları içinde yaşayan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri altında daha fazla ezilmesi, ataerkil yapının küçük yerlerde kendini daha çok hissettirmesi gibi birçok durum daha söz konusudur (Şahin, 2011: 25). Aslında olması gereken şey kadınların yerel siyasette daha aktif şekilde rol almasıdır. Çünkü yerel yönetim hizmetlerinin odağında kadınlar bulunmaktadır, bu hizmetlerden en çok onlar faydalandığı gibi yerel yönetimlerde ihtiyaç duyulan hizmetin saptanmasında da kadın bakışı daha belirleyici bir konumdadır. Bu durumun farkında olan ülkelerde kadınların yerel siyasete katılımı ve temsili ivme kazanma halindedir özellikle son yıllarda yerel yönetim alanları kadınlarla dolmaktadır. Ne yazık ki bu durumda Türkiye için geçerli değildir. Yapılan araştırmalarda yerel yönetimlerde kadın temsiline bakılan ülkeler arasında (68) Türkiye bir hayli gerilerde kalmaktadır (62). Bu tam anlamıyla yerel yönetimlerde kadın temsiline öneminin kavranmadığının ve gerekli öncelik alanı yapılmadığının da bir göstergesidir (Çağlar, 2011: 68).

Burada değinilmesi gereken bir diğer husus ise yerel yönetim birimlerinin bir hizmet alanı olmaktan çıkarak, kişisel kazanç alanları olarak görülmesidir. Yani yerel yönetimler bir rant alanı olarak görülmektedir. Sosyo-ekonomik olarak erkeklerle yarışabilecek durumda olmayan kadınlar, rant üretmek ve paylaşmak konusunda da yetersiz kalmakta, yerel temsilcilik adına yarış dışı bırakılmaktadır (Alkan, 2004: 73-75). İktidar mücadelesinin yanına rantında eklenmesi ile Türkiye’de yerel yönetimlerde kadınların temsili hem sayıca hem de niteliksel olarak eksilme eğilimi göstermektedir. Zaten zar zor kendilerini yerel siyasete dahil edebilmiş kadınlar, erkekler ile siyasi bir yeterlilikten ziyade güç, para ve nüfuz gibi yarışlara

girememekte, girse bile birçoğu bu yarışta kaybetmektedir. Rant yarışta yerel yönetimlere olan ilgiyi arttırmış, insanların amaçlarına hizmet etmesi bakımından yerel yönetimleri çok daha fazla siyasallaştırmıştır (Keleş, 2000: 66).

Türkiye’de kadınların yerel yönetimlerdeki konumuna bakarken atlanmaması gereken etkenlerden birisi de siyasi partiler ve bu partilerin kadınlara karşı tutumudur. Yerel yönetimlerin adaletli bir yönetim sergilemesi için kadınların bu birimlerde temsilci olarak var olması artık bir gerekliliktir. Kendi sorunlarını dile getiren ve bunlar için çözüm önerilerinde bulunan kadınları yerel meclislere taşıyan büyük ölçüde siyasi partilerdir. Türkiye genelinde siyasi partilerin erkek yoğunluğunda olduğu da su götürmez bir gerçektir. Özellikle yönetim kurulları erkeklerden oluşmakta kadınlar genellikle üye olarak yer almaktadır. Bir başka deyişle parti içindeki yönetim organlarındaki kadın eksikliği ulusal siyasete de yerel siyasete de yansımaktadır (Altındal, 2007: 76). En nihayetinde de siyasi parti içinde ikincil konumda olan kadın, yerel yönetim birimlerinde görev alma konusunda da erkek üyelerin gerisinde kalmaktadır. Partiler yerel yönetimlerin de ulusal yönetim kadar önemli olduğunu düşünmekte kadın adaylar ile yarışa girerek kaybetme olasılıklarını arttırmak istememektedirler. Kadın üyelerini daha çok onlar için hemcinslerinden oy toplayan, erkek adayların kazanması için seçim çalışması yürüten partililer olarak görmektedir. Türkiye’de siyasi partilerin büyük çoğunluğunda özellikle yerel yönetimlerde bir kota uygulaması bulunmadığı için kadınlar seçimlerde aday gösterilmemekte, gösteriliyorsa da liste sıralamasında erkeklerin gerisine konulmaktadır. Bütün seçim boyunca koşturan kadınlar temsilde bir başarı sağlayamadıkları gibi partiler tarafından da sadece göstermelik adaylar olarak yarışa sokulmaktadırlar (Çağlar, 2011: 71). Sonuç olarak Türkiye’deki siyasi partiler kadınları temsilci olarak değil daha çok seçmen olarak değerlendirmektedir. Seçim zamanında kadınlara ve kadına dair sorunlara eğilirken, seçimin bitmesiyle birlikte bunların hepsi bir dahaki seçime kadar bir kenara atılmaktadır. Değinilmesi gereken başka bir konu ise siyasi parti içindeki kadınların seçmen kitlesinden çok farklı oldukları, parti içinde kadınların dayanışma içinde bulunmadıkları ve partinin potansiyelini yüksek gördüğü kadınların genellikle yereldeki saygın ailelerin kızı ya da gelini olduğudur. Unutulmamalıdır ki kadınları ulusal olsun yerel olsun siyasette

görmek istiyorsak bu işe öncelikle siyasi partilerdeki sayılarını ve sorumluluklarının artırılması ile başlanması gerekmektedir (KA-DER, 2002: 36).

Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kadınlar yerel yönetimler için çok önemlidir. Bugün gelinen noktada hala istenilen seviyeye ulaşamamış olması bu seviyeye ulaşamayacağı anlamını taşımamaktadır. Kendini geliştiren, özgüveni yüksek, siyasi ilgisi tam ve yetkin kadınlarımızın partilerle yahut bağımsız olarak siyasetin tam ortasında olmayı tercih etmesiyle; bugün olmaz ise yarın, yarın olmaz ise sonraki gün ama elbet bir gün siyaset de cinsiyet noktasında eşitlikçi bir niteliğe sahip olacaktır.

3.BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERDE YER ALAN KADINLARA TOPLUMSAL CİNSİYETİN YANSIMALARI ÜZERİNE BİR ALAN DEĞERLENDİRMESİ: KONYA İLİ BELEDİYE MECLİSLERİ ÖRNEĞİ

3.1. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

Çalışmanın bu kısmında araştırmanın önemi, amacı, örnekleme, araştırma mülakat formu, veri toplama tekniği, sınırlılıkları ve araştırmanın değerlendirilme yöntemi açıklanmaktadır.

3.1.1. Araştırmanın Önemi

Birlikte yaşayabilmenin en temel özelliği eşit olmaktır. Bu durum erkekler için olduğu gibi kadın yurttaşlar için de büyük önem taşımaktadır. Öyle ki siyasette temsil edilmek, siyasete katılmak ve karar alma mekanizmalarında yer almak-söz sahibi olmak cinsiyet ayrımı gözetmeksizin bütün vatandaşların hakkıdır. Fakat cinsiyetler arası eşitliğin sağlanamadığı birçok alan vardır. Bu alanların başında ise siyaset gelmektedir. Bütün dünyada siyasal yaşamda erkek egemen söylem büyük oranda varlığını hissettirmektedir.

Bu tezin önemi, yerel siyasette var olma çabasında kadın yurttaşların önüne çıkan engelleri göz önüne serdikten sonra, bu başarıyı sağlayabilmiş yani yerel yönetim organlarında yer alabilmiş olan kadınların toplumun cinsiyet baskısını görevlerini icra ederken ne ölçüde hissettiklerini gözler önüne sermesinde saklıdır. Yani bu araştırma, yerel siyasal hayata belediye meclislerde üye olarak katılan kadınların toplumsal cinsiyet sebebiyle pratikte karşılaştıkları sıkıntıları analiz ettiği için önemlidir.

Kadınların yerel siyasete ve belediye meclislerine katılım süreçlerini ve karar alma mekanizmalarında yer alırken karşılaştıkları problemleri gözler önüne sermek için yapılan bu çalışmanın, yapılan daha önceki alan çalışmalarla örtüşen verilere ulaşmasının yanı sıra literatürden farklılaşan verileri ile de mevcut durumun anlaşılması ve yeniden yorumlanabilmesi konusunda var olan literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada toplumsal cinsiyetin, yerel yönetimler düzeyinde siyasal hayata katılan kadınlar üzerindeki etkileri ele alınmaktadır. Bu araştırmada kadınların yerel siyasal hayata katılmaları noktasında toplumsal cinsiyetin yarattığı sorunlar ve engeller analiz edilmektedir. Yerel siyasete katılan kadınların, yerel siyasete katılım sürecinin başlangıcında yaşadıkları sıkıntıları, daha sonra görevleri başında toplumsal cinsiyet sebebiyle karşılaştıkları sorunları Konya ili belediye meclisleri örneğinde eleştirel bir perspektifle değerlendirmek bu tezin temel amacıdır.

3.1.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evreni belediye meclislerinde yer alan kadınlardan, örnekleme ise Konya ilinde merkezde yer alan üç belediye meclislerine seçilmiş kadın meclis üyelerinden oluşmaktadır. İstenilen verilere ulaşabilmek için bu üç belediye meclisinde yer alan toplam 17 kadın üyeye ulaşılmış, 3 üyenin kişisel sebepler dolayısıyla görüşmeyi kabul etmemesinin üzerine 14 kadın meclis üyesi ile derinlemesine mülakat yöntemi ile görüşme yapılmıştır.

3.1.4. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği

Araştırmanın ilk iki bölümünde literatür taraması yapılmıştır. Araştırmanın üçüncü bölümünde ise yarı yapılandırılmış görüşme metodu kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda çeşitli yöntemlerle veriler toplanabilmektedir. Bu metotlardan biri de görüşme (mülakat) metodu kapsamında yarı-yapılandırılmış görüşme metodudur. Bu yöntemde, araştırmacı görüşme sorularını önceden hazırlar ancak görüşme sırasında deneklere kısmi esneklik sağlayarak oluşturulan soruların yeniden düzenlenmesine, tartışılmasına izin verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 101-114). Bu çalışmada kullanılan yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi sayesinde yerel meclislerde yer alan kadınların toplumsal cinsiyet sebebiyle maruz kaldıkları sorunlar hakkında derinlemesine bilgi sahibi olunmuştur. Kullanılan yöntem kadın meclis üyelerinin kişisel fikirlerinin daha kapsamlı şekilde anlaşılmasını sağlamıştır.

Çalışmanın birinci ve ikinci bölümünde çeşitli kitaplardan, makalelerden ve tezlerden tarama yöntemi ile edinilen bilgiler derlenmiş, sonuncu bölümünde ise literatürde yer alan saha çalışmalarında kullanılmış olan sorulardan ve bu çalışmaların

elde ettiği verilerden faydalanılmıştır. KA-DER (Kadın Adayları Destekleme ve Eğitme Derneği), KADEM (Kadın ve Demokrasi Derneği), KASAUM (Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi), KSSGM (Kadın Statüsü ve Sorunları Genel M¼d¼rl¼đ¼), M¼GM (Mahalli İdareler Genel M¼d¼rl¼đ¼), YSK (Y¼ksek Seçim Kurulu) vb. biręok kurum ve kuruluşun geğmiş yıllara ait verilerine başvurulmuştur.

3.1.5. Araştırmanın G¼r¼řme Formunda Yer Alan Soruların Özellikleri ve Uygulanması

ęalıřma soruları oluşturulurken genel geçer kabul g¼rm¼ř yargıların yanı sıra kadınların kişisel fikirlerine de yer vermeleri g¼z ön¼nde bulundurulmuştur. ęalıřma kapsamında sorulan 23 soruda siyaset olgusunun kavranışı ve cinsiyet unsurunun yansımaları ön planda tutulmuştur. ęalıřmada bilgi toplama aracı olarak kullanılan yarı yapılandırılmış g¼r¼řme formu, üç b¼l¼mde yer alan sorulardan oluşmuştur. Birinci b¼l¼mde katılımcıların demografik bilgilerine y¼nelik sorular sorulmuştur. İkinci b¼l¼mde ise yerel siyasete yani belediye meclislerine nasıl dahil oldukları hakkında bilgiler istenmiştir. Üç¼nc¼ ve son soru b¼l¼m¼nde ise katılımcılara yerel siyasette yer alırken toplumsal cinsiyetin yansımalarını nasıl yaşadıkları hakkında sorular sorulmuştur.

Araştırmanın g¼r¼řme soruları geğmiş yıllarda çeşitli illerde yapılan kadın ve siyaset konulu ęalıřmalardan derlenmiştir. Bu ęalıřmaların bazıları makale, bazıları uzmanlık tezi, bazıları ise üniversiteler bünyesinde yapılan y¼ksek lisans veya doktora tezleridir. Biricikoğlu,(2013); Menteşe, (2014); Yıldırım-Öner-Aksu-Tatlı, (2011); Göksel, (2015); Gör¼n, (2006); ęadır,(2011); şahin(2011); Altındal, (2007); Sumbas, (2012); Oruç, (2013); Sayer, (2011); Yolcu, (2017); Başçı, (2015); Yumuş, (2011); Eser ve Sarışahin, (2016); Alptekin, (2014) genel olarak faydalanılmış olan kaynaklardır.

G¼r¼řmede elde edilen veriler not alma ve cihaza kaydetme şeklinde kayıt altına alınmıştır. G¼r¼řme öncesinde deneklerden ses kayıt cihazı kullanımı için izin alınmış ve bu ses kayıtlarının kişisel gizliliklere uygun şekilde saklanacağı belirtilmiştir. G¼r¼řme yapılan kadınlardan 2'sinin özel ricası üzerine kayıt cihazı

kullanılmamış, bu görüşmelerde ise not alma yöntemi ile bütün veriler eksiksiz şekilde kaydedilmiştir.

3.1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Yerel yönetimler siyasal hayatın önemli bir parçasıdır. Halkın taleplerinin demokratik sisteme yansımaları noktasında yerel yönetimler ve yerel siyasal elitler önemli bir işlevi yerine getirmektedirler. Türkiye’de toplumsal cinsiyet ve siyasal katılıma ilişkin araştırmalar genel olarak ulusal düzeyde yapılmaktadır. Yerel siyasal hayata katılım ve toplumsal cinsiyet ilişkisi göreceli olarak ihmal edilmiş durumdadır. Bu sebeple bu çalışmanın kapsamı, Konya ili belediye meclisleri ve büyükşehir belediye meclisi ile sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın en önemli sınırlılığı birçok ilçe belediye meclisinde kadın üyelerin hiç yer almaması ve bünyesinde kadın üyeleri barındıran belediye meclislerinde ise bu sayının erkek üyelere göre çok az olmasıdır. 31 ilçe belediyesinin bulunduğu Konya’da 18 ilçe belediyesinde bir tane dahi kadın üye bulunmamaktadır. Geriye kalan 13 ilçe belediye meclisinin 10’unda ise kadın sayısı 1 ve 2 arasındadır. Araştırmanın belirli bir zaman diliminde gerçekleştirmek zorunda olması ve Konya il merkezine uzak ilçelere seyahat etmenin ve konaklamanın mali külfetinin karşılanmasının mümkün olmaması sebebiyle araştırma merkeze bağlı 3 ilçe belediye meclisi (Karatay, Meram, Selçuklu) ile sınırlandırılmıştır. Bu sınırlandırmanın bir başka nedeni ise merkezde yer alan ilçe belediye meclislerinin nüfus ve belediye meclis üyesi sayısı bakımından diğer ilçe belediye meclislerinden çok daha kalabalık olması ve daha fazla kadın meclis üyesini içermesidir.

Araştırmanın önemli bir sınırlılığı bazı deneklerin özel gerekçelerle derinlemesine mülakat aşamasına katılmak istememeleridir. Merkez belediye meclislerinde görev alan 17 kadından 3’ü çeşitli sebepler ileri sürerek çalışmaya katılmak istememişlerdir.

Araştırmanın diğer bir sınırlılığı ise araştırmaya katılan 14 kadının sadece bir siyasal partiye (Ak Parti) mensup olmalarıdır. Diğer partilerin ilçe belediye meclislerinde seçilmiş kadın üyeleri bulunmamaktadır. Bu durum diğer partilerin

toplumsal cinsiyet ve siyasal katılım ilişkisine dair değerlendirmelerini ölçmeyi engellemektedir.

Araştırmanın sınırlılıklarından bir diğeri ise literatürdeki çalışmaların genel itibari ile siyasi parti kollarında yapılmış olmasıdır. Başka illerde belediye meclisleri özelinde yapılmış çalışmalar bulunurken Konya için sadece belediye meclis üyeleri özelinde yerel siyasal hayatta yer alan kadınlar ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkinin incelendiği daha önce yapılmış başka bir çalışmanın bulunmaması yapılan bu araştırmayı zaman dikkate alınarak karşılaştırma yapmak noktasında sınırlandırmaktadır.

3.1.7. Verilerin Analizi ve Değerlendirmesi

Nitel çalışmalarda veri analizi büyük önem taşımaktadır. Toplanan verilerin değerlendirilmesinde betimleme, analiz ve yorumlama şeklinde adlandırılan 3 temel aşama izlenmektedir. Araştırma sorularının neler olduğuna, katılımcıların bu sorulara hangi cevapları verdiğine ve verilerin sonuçlarının neler olduğuna betimleme ile cevap verilmektedir. Analizde ise doğrudan sorulmayan sorulara veya doğrudan verilmeyen cevaplara konu bütünlüğü arasındaki ilişki üzerinde atışta bulunmaktadır. Yorumlama unsuru ile toplanan verilerin anlaşılması sağlanmaktadır. Elde edilen veriler bir bütün şeklinde yorumlanabildiği sürece analiz doğru şekilde yapılmış olmaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2000: 150-156).

Araştırmanın değerlendirmesi sırasında demografik özelliklerin sorulduğu sorularda her denek ayrı ayrı niceliksel verilerle değerlendirilirken, sonraki soru grupları için benzerlikler ve farklılıklar göz önünde bulundurularak analizler elde edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca görüşme sonuçları değerlendirilirken deneklerin kendi ifadelerine de yer verilmiştir. Son olarak da bütün veriler bir bütün olarak yorumlanmış ve araştırmadan elde edilen sonuçlar bütün açıklığı ile ortaya konulmuştur.

3.2. Bulgular

Çalışmanın bu başlığı altında Konya ili belediye meclislerine ilişkin bilgiler verildikten sonra, alan araştırmasına katılanların demografik özellikleri açıklanmaktadır. Bunun ardından araştırmaya katılan kadınların yerel siyasete girişlerinde toplumsal cinsiyetin yansımaları ortaya konmaktadır.

3.2.1. Konya İlçe Belediye Meclislerinin Özellikleri

3.2.1.1. İlçe Belediye Meclislerinin Üye Sayısı

Konya 41.001 kilometre kare yüz ölçümü üzerinde yaşayan 2.180.149 kişilik büyük bir şehirdir. Bu nüfusun 1.081.718'i erkeklerden, 1.098.431'i ise kadınlardan oluşmaktadır. Geniş bir alana yayılmış olan şehir 31 ilçeye sahiptir. Çalışmamızın ana örneklemine oluşturan ilçe belediye meclisleri, ilçelerin nüfusuna oranla sayıca farklılık göstermektedir. Konya'nın en büyük merkez ilçesi olan Selçuklunun nüfusu 639.450, belediye meclis üyesi sayısı ise 45'dir. Yine merkezde yer alan Meram ilçesinin nüfusu 345.813, belediye meclis üye sayısı 37'dir. Merkeze bağlı üçüncü en büyük ilçe olan Karatay'ın nüfusu ise 315.959 iken, belediye meclis üyesi sayısı 37'dir(<https://www.nufusu.com/il/konya-nufusu>).

Taşrada yer alan ilçelerin nüfusları ve buna bağlı olarak da belediye meclis üye sayıları merkeze oranla daha azdır. Belediye internet sitelerinden ve telefonla edinilen bilgiler ışığında nüfus yoğunluğuna göre bu belediyeleri ve meclis üye sayılarını sıralayacak olursak: Ereğli 143.625- 31; Akşehir 94.255- 25; Beyşehir 72.716- 25; Çumra 66.019- 25; Seydişehir 64.894- 25; Iğın 54.825- 25; Cihanbeyli 52.549- 25; Karapınar 49.581- 15; Kulu 49.564- 25; Kadınhanı 31.830- 15; Sarayönü 26.522- 14; Bozkır 25.983- 8; Yunak 21.879- 15; Doğanhisar 16.118- 11; Hüyük 15.556- 11; Altınekin 14.074- 12; Hadim 11.873- 11; Çeltik 9.569- 12; Güneysınırı 9.296- 9; Emirgazi 8.685- 9; Tuzlukçu 6.544- 9; Derebucak 6.326- 9; Taşkent 6.036- 9; Akören 6.004- 9; Ahırlı 4.598- 9; Derbent 4.300- 9; Halkapınar 4.173- 9; Yalılıyük 1.533- 9 şeklindedir.

3.2.1.2. İlçe Belediye Meclislerinin Üyelerinin Cinsiyet Dağılımı

Yukarıda nüfus bilgileri ile birlikte verilen ilçe belediyelerinin 18'inde hiç kadın meclis üyesi bulunmamaktadır. Meclisinde kadınların olmadığı belediyeler Kadınhanı, Hüyük, Doğanhisar, Çeltik, Altınekin, Yunak, Sarayönü, Hadim, Tuzlukçu, Taşkent, Halkapınar, Yalılıyük, Emirgazi, Güneysınırı, Akören, Derebucak, Derbent ve Ahırlı'dır. Bu belediyelerin meclisleri tamamen erkek

üyelerden oluşmaktadır. Geriye kalan 13 belediyede kadın meclis üyeleri bulunmaktadır fakat Beyşehir, Seydişehir, Ereğli, Ilgın, Bozkır, Çumra, Karapınar, Akşehir, Cihanbeyli ve Kulu da bu üye sayısı yok denecek kadar azdır. Şöyle ki 25 kişi de 1 veya 2 kişi şeklinde oldukları için nitel olarak da nicel olarak da bir yokluk yaşanmaktadır. Bu yüzden de bu tezin alan çalışması merkeze bağlı Selçuklu, Meram ve Karatay ilçe belediyelerinde yürütülmüştür. Selçuklu Belediye Meclisindeki 45 üyenin 6'si kadındır, Meram Belediye Meclisinde ise 37 üyeden 5'i kadındır, Karatay Belediye Meclisinde yer alan 37 üyeden yine 6'si kadındır. Türkiye genelinde yerel meclislerdeki kadın azlığının bilinen bir gerçek olmasının yanı sıra Konya'daki bu üç meclisteki kadın sayısı genel ortalamanın üstünde kalmaktadır.

3.2.1.3. İlçe Belediye Meclislerinin Üyelerinden Büyükşehir Belediye Meclisinde Yer Alanlar ve Bu Üyelerin Cinsiyet Dağılımı

Konya ilinde çalışmanın yürütüldüğü tarihler arasında toplamda 539 ilçe belediye meclis üyesi bulunmaktadır. Bunlardan 124'ü Büyükşehir Meclis üyeliğine seçilmiştir. Seçilen bu üyeler arasında sadece 5'i kadındır. Nüfus yoğunluğuna göre üye seçilen ilçelerden Belediye Başkanı zorunlu olmakla birlikte yanında en az 1 en çok 9 üye olmak üzere Büyükşehir Belediye Meclisi üye seçimleri gerçekleştirilmiştir.

Konya Büyükşehir Belediye Meclisine Ahırlı, Akören, Derbent, Derebucak, Emirgazi, Güneysınırı, Halkapınar, Taşkent, Tuzlukçu ve Yalılıyük'ten 2şer; Altınekin, Çeltik, Doğanhisar, Hadim ve Hüyük'ten 3er; Bozkır, Kadınhanı, Karapınar, Sarayönü ve Yunak'tan 4er; Akşehir, Beyşehir, Cihanbeyli, Çumra, Ilgın, Kulu ve Seydişehir'den 6şer; Ereğli'den 7; Meram ve Karatay'dan 8; Selçukludan ise 10 meclis üyesi seçilmiştir. Bunlardan sadece Ereğli 1, Meram 1, Karatay 1 ve Selçuklu 2 kadın üyesini Büyükşehir Belediye Meclisine taşıyabilmiştir (<http://www.konya.bel.tr/meclis/meclisuyeleri.php?unid=0>).

3.2.2. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Bu başlık altında araştırmaya katılanların yaş, doğum yeri, eğitim durumu, meslek, medeni durum ve sahip oldukları çocuk sayısına ilişkin bilgileri içeren demografik özellikleri açıklanmaktadır.

3.2.2.1. Yer Alınan İlçe Belediye Meclisi

Tablo-3: Kadın Meclis Üyelerinin Yer Aldığı İlçe Belediyesine Göre Dağılımı

İlçe Belediye Meclisi	Sayı
Selçuklu Belediye Meclisi	5
Meram Belediye Meclisi	4
Karatay Belediye Meclisi	5
Toplam	14

Yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi ile görüşme yapılan kadınların hangi ilçe belediye meclislerinde yer aldıkları incelediğinde toplam kadın üye sayısı 6 olan Selçuklu belediye meclisinden 5 kadınla, 5 kadın üyeye sahip Meram belediye meclisinden 4 kadınla ve son olarak da 6 kadın üyesi olan Karatay belediye meclisinden 5 kadınla görüşme yapıldığı görülmektedir. Bu üç ilçe belediye meclisi kadın üyelerinden birer kişi görüşme talebi iletildiği halde kişisel sebeplerden dolayı görüşmeyi kabul etmemiştir. Böylece 17 olması gereken mülakat sayısı 14 olarak gerçekleştirilmiştir.

3.2.2.2. Yaş

Çalışma kapsamında ulaşılan ve görüşmeyi kabul eden kadınlara yaşları sorulmuş ve verilen bilgilere göre Belediye Meclislerinde yer alan kadınların daha çok hangi yaş aralıklarında yer aldığı belirlenmiştir.

Tablo-4: Kadın Meclis Üyelerinin Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaş aralığı	Sayı
30-39	6
40-49	4
50 ve üzeri	4
Toplam	14

Tablo-3’de görüldüğü üzere 14 kadının 6’sı 30’lu yaşlarındayken, 4’ü 40’lı yaşlarda, diğer 4’ü ise 50’li yaşlarındadır. Katılımcılarda dikkat çeken husus ise 30

yaşın altında yani genç sayılabilecek üyelerin olmamasıdır. Araştırmaya katılan kadın üyelerin en genci 31 yaşında en yaşlısı ise 57 yaşındadır.

3.2.2.3. Doğum Yeri

Belediye meclis üyesi kadınların doğum yerlerine göre dağılımına bakıldığında büyük çoğunluğunun yani 14 kadından 9'unun Konya doğumlu olduğu görülmektedir. Konya ili kapsamındaki çalışmamızda doğum yeri farklı olan kadınların evlendikten sonra Konya'ya yerleştikleri de ortak nokta olarak belirlenmektedir. Konya'da doğmamış olan kadınlar Kırşehir, Erzurum, Kastamonu, Mersin şehirlerinde doğmuş, içlerinden sadece birisi Suudi Arabistan Taif'de dünyaya gelmiştir.

Tablo-5: Kadın Meclis Üyelerinin Doğum Yerlerine Göre Dağılımı

Doğum Yeri	Sayı
Konya	9
Diğer	5
Toplam	14

3.2.2.4. Eğitim Durumu

Tablo-6: Kadın Meclis Üyelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Sayı
Lise ve dengi mezunu	4
Ön lisans mezunu	2
Üniversite mezunu	7
Yüksek lisans mezunu	1
Toplam	14

Meclis üyesi kadınların eğitim düzeyleri incelendiğinde görülmektedir ki 8'i üniversite mezunudur. Bunun yanı sıra görüşme yapılan 14 kadından aslında sadece 2'si lise mezunudur. Lise mezunu olarak kaydedilen diğer 2 kadın üniversiteyi yarım bıraktıklarından dolayı şu an açık öğretimde üniversite öğrencisidirler. Ön lisans mezunu kadınlardan biri ise yine açık öğretimde üniversite öğrencisidir. Üniversite mezunu kadınlarımızın biri de yüksek lisans yapmaktadır. Burada altı çizilmesi gereken

önemli nokta meclis üyesi kadınların eğitim düzeylerini yükseltme peşinde olduklarıdır. Bu sebeple görüşülen kadınlardan 5'i hala öğrenci statüsündedir.

3.2.2.5. Meslek

Tablo-7: Kadın Meclis Üyelerinin Mesleklere Göre Dağılımı

Meslek	Sayı
Çalışmıyor/Ev hanımı	4
Özel sektörde işveren/yönetici	3
Avukat	2
Mühendis	1
Mimar	1
Psikolog	1
Emekli/Kamu sektörü	2
Toplam	14

Görüşme yapılan kadın meclis üyelerinin meslek dağılımı incelendiğinde 9 kadının çalışır durumda olduğu görülmektedir. Aynı zamanda ev hanımı olan kadınlar da bu durumun geçici olduğunu, daha önce çalıştıklarını ve ilerleyen süreçte tekrar çalışmak istediklerini belirtmişlerdir. Kamu sektöründen emekli 2 kadın çok uzun yıllar boyunca çalıştıklarını yaşları itibari de artık çalışmayı düşünmediklerini söylemişlerdir.

3.2.2.6. Medeni Durum

Tablo-8: Kadın Meclis Üyelerinin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni Durum	Sayı
Bekar	2
Evli	12
Toplam	14

Görüşülen meclis üyesi kadınların medeni durumları incelendiğinde 12'sinin evli olduğu, 1'inin eşinin vefat ettiği ve sadece 1'inin bekar olduğu tespit edilmektedir. Görüşülen kadın meclis üyelerinin yaşlarının da genç diyebileceğimiz 18-30 aralığında yer almıyor olması neredeyse hepsinin evli olmasını açıklar niteliktedir. Ayrıca bu

sorunun devamında kadınlara eşlerinin ne iş yaptığı da sorulmuş ve Mühendis, Avukat, Öğretmen, Diş Hekimi, Esnaf ve Özel Sektörde Yönetici cevapları alınmıştır.

3.2.2.7. Sahip Olunan Çocuk Sayısı

Tablo-9: Kadın Meclis Üyelerinin Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre Dağılımı

Çocuk Sayısı	Sayı
Yok	1
1	2
2	5
3	5
4	1
Toplam	14

Meclis üyesi kadınların çocuk sayılarına bakıldığında hiç evlenmemiş 1 üye dışındaki bütün üyelerin çocuk sahibi olduğu göze çarpmaktadır. Çocuk sayısı dağılımında 5 deneğin 2, 5 deneğin 3 çocuğa sahip olduğu, 2 deneğin 1 ve 1 deneğin 4 çocuğa olduğu görülmektedir. Bu sorunun yanında siyasete katılımda engel oluşturup oluşturmaması açısından çocukların yaşları da sorulmuş ve birçok farklı yanıt (9 aylık, 2, 3, 4, 6, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 22, 24, 25,26, 29, 30, 31, 32) alınmıştır.

3.2.3. Katılımcıların Yerel Siyasete ve Belediye Meclislerine Nasıl Dahil Olduklarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde yukarıdaki nicel verilerden daha ziyade nitel verilere yer verilmiştir. Bu veri analizi yapılırken mülakatlarda katılımcıların vermiş olduğu bilgilerin derlenmesinin yanı sıra katılımcıların ifadeleri doğrudan alıntılanarak güvenilirlik arttırılmaya çalışılmıştır. Mülakat yapılan kadınların kişisel bilgilerinin gizli tutulması adına her meclis üyesi için birer harf ismi oluşturulmuştur. Verilen direkt ifadelerin hangi kadına ait olduğunun anlaşılması için ifadenin sonunda o kadına ait harf ismi belirtilecektir.

Tablo-10: Kadın Meclis Üyelerinin Harflendirilmesi

İlçe Belediye Meclisi	Kadın Üyeler				
Selçuklu Belediyesi	S1	S2	S3	S4	S5
Meram Belediyesi	M1	M2	M3	M4	
Karatay Belediyesi	K1	K2	K3	K4	K5

3.2.3.1. Aktif Siyasete Girişe İlişkin Değerlendirmeler

Görüşülen kadın meclis üyelerine siyasete ilgilerinin ne zaman ve nasıl başladığı sorulduğunda kadınların 4'ü '*Siyasete ilgim hep vardı.*' ifadesini kullanarak mevcut durumlarının ve fikirlerinin eskiye dayandığını ifade etmişlerdir. Bunun yanında aynı kadınlar imkanların el vermemesi sebebiyle siyaseti geriden takip ettiklerini katılım sürecine dahil olabilmek için belirli şartların olgunlaşmasını beklediklerini ifade etmişlerdir.

'Siyasete hep bir ilgi alaka vardı. Mevcut durumlar sebebiyle katılma pek söz konusu olmadı. Sonrasında gelişen şartlarla birlikte AK Parti teşkilatına dahil oldum kadın kollarından.' (S5).

'Siyasete ilgim hep vardı fakat yoğun değildi. En son Gülay hanımın meclise başörtüsü ile girmesi ile birlikte hadi dedim kendime. Sene olarak 2014' (M4). Bu ifadeden anlaşıldığı gibi toplumsal cinsiyetin bir yansıması olarak kadınlar siyasete katılırken ya da katılmadan önce dış görünüşleri ile ilgili tereddütler yaşamaktadırlar. Başörtüsü takan bir kadın, bir hemcinsini siyaset arenasında görene kadar siyasete olan ilgisini eylem boyutuna taşımamıştır.

Görüşülen kadınlardan 2'si ise siyasetle ilgilenen bir ailede dünyaya geldikleri için siyasetin her zaman içinde bulduklarını belirtmişlerdir. Bu durum çalışmanın önceki bölümlerinde üzerinde çokça durulan siyasete katılımı etken durumlardan birisidir. Ailesi siyasetle haşır neşir olan kadınlar siyasete daha fazla ilgi duymaktadır. Ve bu ilgi çok erken yaşlarda başlamaktadır.

'Siyasetin içinde bir ailede büyüdüm. Babam siyasete çok meraklıydı. Bizimde ondan dolayı ilgimiz vardı. Siyasete katılmak istiyordum ama küçük oğlum vardı onun büyümesini bekledim anasının kadar falan. Sonrasında AK Parti kadın kollarından

göreve başladım, 2006 yılında da il yönetiminde yer aldım.'(K1). Bu ifadelerden de toplumsal cinsiyet rollerinin bir sonucu olan evde çocuk bakma yükümlülüğünün kadınların siyasal katılımını geciktirdiği ortaya çıkmaktadır.

Meclis üyesi kadınların 2'si siyasete ilgilerinin lise yıllarında başladığını söylerken, 2 meclis üyesi ise Üniversite yıllarından itibaren siyasete ilgi duymaya başladıklarını belirtmiştir. Bunun yanı sıra 2 meclis üyesi ise siyasete ilgilerinin parti özelinde (AK Parti) şekillendiğini ifade etmiştir. 1 kadın üye siyasetle ilgilenmek için kamu kuruluşundan emekli olmayı beklediğini söylemiştir. Sadece 1 kadın üye siyasete ilgisinin olmadığını tesadüfî koşullar sonucunda kendini siyasette bulduğunu belirtmiştir.

'Siyasete ilgim benim esasında hiç yoktu...sadece küçük bir teklifle kendimi siyasette buldum... teklif geldiği zaman düşündüm ve bir hikmeti vardır diyerekten kabul ettim direk meclis üyesi olarak 2014 yılında girdim.' (S3).

3.2.3.2. Yerel Siyasete-Belediye Meclis Üyeliğine Katılma İlişkin Değerlendirmeler

Katılımcı kadınlara yerel siyasete katılımlarının ve belediye meclisine seçilmelerinin nasıl olduğu sorulduğunda 14 kadının 9'u gibi büyük bir kısmı siyasi parti kadın kolları üyeliğinin devamında meclise girdiklerini belirtmiştir. Buradan da anlaşılacağı gibi siyasi partilerde yer almak kadınlar için siyasetin en etkin aracıdır. Ve yerel yönetimlerde yer alan kadınlar genellikle parti teşkilatlarından seçilmektedir.

'2006 yılıyla birlikte AK Parti kadın kollarına katıldım. Burada 5 yıl kadar kadın kolları başkanlığı yaptım. Bunun devamında 2009'da Karatay belediye meclisine seçildim. Çalışmalarımız hep devam etti bu yüzden ikinci dönemi yaşamakta nasip oldu...' (K2).

'Kadın kollarında başkan yardımcısıyken başvurduğum belediye meclis üyeliğine. Uygun görüldüm, 2014'den beri de meclis üyeliği yapıyorum.' (K3)

'Zaten 16 yıllık bir siyaset geçmişim var. AK Partinin kuruluş aşamasından beri içindeyim. Parti kurulacağı zaman yakın çevremizden boşluk olan yerlere çağrıldık. O günden beri farklı kademelerde olsa da hep partinin ve siyasetin içindeydim. Kadın kollarında çalıştım, yönetimde çalıştım en son belediye meclis

üyeleri seçiminde söylediler olur musun, başvurumuzu yaptık, olduk. Adaylığımı kendim değerlendirdim sonuçta olduk. ' (M3).

'2011'de AK Parti il kadın kollarında başkan yardımcısı olarak göreve geldim. Kadın kollarında zaten çalışıyordum bir teşkilat kültürüm oluşmuştu, daha sonra yerel seçimlerde kadın kollarındaki arkadaşlarında desteği ile belediye meclisi üyeliği başvurum oldu ve bu şekilde gerçekleşti. ' (S4).

Görüşülen kadınlardan 3'ü yerel siyasete katılımlarının direkt olarak belediye meclis üyeliği ile gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra bu üç üyede ortak olan şey meclis üyeliğinin teklif edilmiş olmasıdır. Kadınlar yakın çevrelerinin referans olması sonucunda belediye meclisine seçildiklerini ifade etmişlerdir.

'Ben siyasete direkt meclis üyesi olarak başladım zaten ikinci dönem meclis üyeliğim devam ediyor. ' (K5).

'Aslında bu meclis üyeliğini ben talep etmedim. Tamamen beni tanıyan bilen referans olan kişi geçmişimi bilen, yaşantımı bilen, ailemi bilen, bana ve birikimime güven duyduğu için kendisi önerdi bu teklifi, layık görüldüm diyelim...Öncesinde herhangi bir çalışmam yoktu. Siyasete direkt olarak meclis üyeliğinden dahil oldum. Yıl olarak 2014 yerel seçimleri. ' (S1). Bu ifadelerden de açıkça görüldüğü gibi siyasete katılma konusunda nüfuzun etkisi söz konusudur. Siyasi mercilerde sözü geçen insanlar tarafından tanınmak kadınları siyasete dahil eden yollardan birisidir.

Katılımcılardan sadece 2'si parti teşkilatında yer almadan ve çevresi tarafından önerilmeden kendi seçimleri ve istekleri ile yerel siyasete ve meclis üyeliğine katılmayı seçtiklerini söylemişlerdir.

'Siyasetle ilgili her şeyin %90 yerelden başladığını düşünüyorum. Küçük çapta başlamadan büyük çapta bir şeylere niyet etmenin okyanusta boğulmak olduğunu düşünüyorum. O yüzden ilk hedefim yereldi. Doğma büyüme Meramlıyım ben o yüzden de Merama daha hakim durumda olduğum için yerel anlamda başlamaya niyet ettim... ' (M2).

'Girsem mi, yapsam mı, yapabilir miyim, çocuklar, yoğunluk falan derken dedim sen yapmazsan senin gibiler geri durursa kimler yapacak bir şeylerden fedakarlık yapılmak zorunda olduğunu düşünerek başladım. Meclis üyeliği adaylığı

ile de yerel siyasete dahil oldum. Meclis üyeliğine tamamen kendi kararım la başvur d um, kimse ile görüşmüş lüğ üm, tanışmış lığ ım yoktu. Sadece görüş üm her zaman bu yöndeydi (AK Parti)... ' (M4). Meram belediye meclis üyesinin vurgulad ığı üzere kadınların siyasete dahil olmasının önünde cinsiyetlerinin onlara yüklediğ i roller engel teşkil etmektedir. Bir kadın siyasete katılmak istediğ i zaman birçok konuda fedakarlık yapmak zorunda hissetmektedir. Çünkü ev işleri ve çocukların bakımı kadının asli görevi olarak görülmektedir. Kadın ancak bunlardan fedakarlık yaparak siyasete katılım sağlayabilmektedir.

3.2.3.3. Yakın Çevreden Alınan Tepkilere İlişkin Değ erlendirmeler

Siyasete dahil olabilmiş bu kadınlara ailelerinden ve yakın çevrelerinden bu konuda nasıl tepkiler aldıkları ve destek görüp görmedikleri sorulduğ unda 14 kadından 13'ü destek gördüğ ünü belirtirken sadece 1'i destek görmediğ ini şu sözlerle belirtmiş tir: *'Bu konuda herhangi bir destek görmedim. Ben zaten burnunun dikine giden bir insanım, destek açısından bizde dışarı açıldıktan sonra içeri çekilme gibi bir şey yoktur.'* (S3). Selçuklu belediye meclis üyesinin belirtmeye çalıştığı bazen bir ailede olmanın, kadınların siyasete katılımını zorlaşt ırdığıdır. Geri kalan 13 kadın siyasete katılımlarına aileleri ve yakın çevreleri tarafından olumlu bakıldığını ve destek gördüklerini ifade etmiş lerdir. Bu kadınlardan 3'ünün destek görmesinin sebebi siyasetle ilgilenen ailelerin içinde bulunmalar ıdır. Daha önce belirtildiğ i gibi bu önemli bir faktördür.

'Destek gördüm. O da ailemin daha önce siyasetle bir bağlantısı olmasından kaynaklanıyor. Siyasetin hayatımıza pat diye girmemiş olması nedeniyle destek genel anlamıyla gördüm.' (M2).

'Eşimden çok büyük destek gördüm. Zaten oğlum da il gençlik kollarında falan görev yaptı biz ailecek siyasetin içindeyiz...' (K1).

'Ailem çok destek oldu. Babam zaten aktif olarak siyasette bulunuyor. Annem, kardeşlerim hep öyle...' (K3).

Katılımcıların 10'u ise ailelerinden tam destek gördüklerini belirtirken bunun yanında anlayışları için daha doğrusu toplumsal rollerinde onlara yardımcı oldukları için eşlerine ve ailelerine minnet duyduklarını belirtmiş lerdir. Buradan şu açık sonuca

ulaşmaktadır ki kadınlar da çocuk bakmanın, ev işi yapmanın vb. özel alana dahil konuların tek muhatabı olarak kendilerini görmekte-dirler. Bu yüzden bu konularda onlara yardımcı olarak siyasete katılmalarına fırsat veren eşlerine veya aile üyelerine teşekkür etme gereği duymaktadırlar. Yani bir kadının siyasete dahil olabilmesi için çevresinin desteğini zorunluluk olarak görmekte-dirler. Hatta birçoğu *'aile desteği olmadan mümkün değil'* şeklinde bunu dile getirmişlerdir.

'Evet gördüm. Özellikle annemden çok büyük destek gördüm. Eşimden de öyle hep destek oldu bana. Siyasete ilk girdiğim zaman oğlum çok küçüktü, belediye meclis üyesi seçildiğim zaman kızım iki aylıktı henüz yani böyle olunca da aile desteği çok önemli. Zaten çalışan bir kadındım birde siyaset eklenince ailemin desteği iki katına çıktı doğrusu.' (K4). Bu ifadelerle çocuk bakımında annenin değişmez ve ağır rolünün aile desteği olmadan aşılamayacağını ve bu destek olmadan kadının siyasete katılımının çok zor olduğunu altı çizilmeye çalışılmıştır. Ayrıca hem çalışan hem de siyasetle ilgili evli bir kadının aile desteğine iki kat daha fazla ihtiyaç duyduğu da belirtilmiştir.

'Eşimden ve ailemden destek gördüm. Siyasette bir kadın destek görmeden ilerleyemez mümkün değil. Sonuçta evde bir aileniz ve onların sizden beklentileri var, bunlar için size anlayış gösterilmesi lazım ki siz de bir şekilde siyasete katılabilesiniz.' (S5). Toplumsal cinsiyet rollerinin ağırlığı sebebiyle kadınların desteksiz siyasette ilerlemesinin mümkün olmayacağı görüşü bu sözlerle ifade edilmiştir.

'Tabi ki özellikle eşimden büyük destek gördüm. Zaten bir işim vardı, iki çocuğumda olduğu için sorumluluğum çok fazlaydı. Ama eşim katılmam konusunda sonuna kadar arkamda durdu, arka planda yapması gereken her şeyi yaptı. Yakın çevrem de öyle hep destek verdiler.' (S4). Bu sözlerle de yine anne olan bir kadının siyasette olabilmek için sorumluluklarını paylaşabileceği bir eşe ihtiyacı olduğu gerçeğinin altı çizilmiştir.

'Eşim arkamdaydı bu konuda. O arkamda olmasa zaten yapılacak bir iş değil. Geceniz gündüzünüz olmuyor. Mevcut işinizi bile yapamıyorsunuz. Ben işimden çıktım hem Selçukluda hem de Büyükşehirde yoğun bir çalışma içinde bulunduğum için... eşim evi ihmal etmediğim sürece arkamda.' (S1). Selçuklu meclis üyesinin

ifadelerinden anlaşılacağı gibi bazı kadınlar hele ki bir de anne ise hem çalışıp hem de siyasette bulunamıyorlar. Hatta öyle ki bir tercih yapmak zorunda kalıyorlar. Mevcut bir çalışma saati olmayan siyasette evli bir kadın eşinin desteğini evindeki sorumluluklarını aksatmadığı taktirde görmektedir, aksi durumda eşlerinin siyasette bulunmalarını istemeyeceğini görüşülen bütün kadınlar üstü kapalı şekilde belirtmişlerdir.

Bu konuya ilişkin değerlendirmeler sonucunda varılan ortak sonuç toplumsal cinsiyet rollerinin kadınlar tarafından da en az toplumun geri kalanı kadar benimsendiğidir. Görüşülen kadınların neredeyse hepsi (1 bekar üye hariç) özel alanlarında bütün sorumluluğun kendilerine ait olduğunun farkındadır. Hatta bunu kabullenmiş olan kadınlar sırf çocuklarına bakıyor, ev işlerindeki ufak aksamaları görmezden geliyor, kendisine siyasetle uğraşma imkanı tanıyor diye eşlerine minnet duymaktadır. Ne yazık ki kadınların siyaset ile ilgilenmelerine erkeklerin izin veriyor olması su götürmez bir gerçektir. Ancak tüm bunlara rağmen yapılan bu alan araştırması göstermektedir ki kadınların kamusal alanda siyasal faaliyetlere katılması noktasında toplumsal cinsiyet artık geleneksel toplumlardaki kadar güçlü bir engel değildir. Kadınların da siyasal hayata katılmaları benimsenen bir durum haline gelmiştir. Ailenin diğer üyeleri kadınların siyasal hayata katılmaları için teşvik edici ve sorumlulukları paylaşmaya hazır bir tavır sergilemişlerdir.

3.2.3.4. Siyaseti Algılama ve Kendilerini Siyasetin Neresinde Gördüklerine İlişkin Değerlendirmeler

Katılımcılara sorulan siyaset sizin için ne anlama gelmekte ve kendinizi siyasetin neresinde görüyorsunuz sorusuna meclis üyelerinin verdiği ortak cevaplar siyasetin algılanışı bakımından; *'kendini ifade etme şekli'*, *'bugünü ve yarını şekillendirme yolu'*, *'bir hayat tarzı'*, *'kendini ifade edenler arasında olmanın bir yolu'*, *'derdini anlatmanın yolu'*, *'çocuklarımız için geleceğe sahip çıkma'* şeklinde cevaplanmıştır. 14 meclis üyesinin 12'si kendini ve kadınları siyasetin tam ortasında görürken, 1'i siyasette erkeklere göre biraz geride olduklarını ama daha önde yer almaları gerektiğini düşündüğünü belirtmiştir. 1 meclis üyesi ise kadınların siyasetteki konumunu şu sözlerle açıklamıştır: *'Kendimi siyasetin ortasında değil de ucunda bir yerde görüyorum. Çünkü buna bakarken kadın gözüyle bakıyorum mecburen,*

edindiğim deneyimler sonucunda belirtiyorum ki hale ortaya merkeze gelebilmiş değiliz. Aslında merkezde olmamız gereken yeri ve önemi bize vermediklerini düşünüyorum... (M1). Konuya toplumsal cinsiyet eşitsizliği açısından bakan Meram belediye meclis üyesinin tespiti aslında yaygın bir durumdu. Bu alan araştırmasına katılan deneklerin verdikleri cevaplar kadınların erkeklere nazaran siyasal hayatta etkili bir aktör olmadıkları kabulüyle örtüşmektedir.

3.2.3.5. Belediye Meclislerinin Yapısına ve Bulundurdukları Kadın Üye Sayısına İlişkin Değerlendirmeler

Görüşme yapılan kadınlara belediye meclislerinin kadınlara kapalı yapılar olup olmadığı sorulduğunda bütün kadınlar *'belediye meclisleri kadınlara kapalı yapılar değil.'* ortak cevabını vermiştir. Bunun yanında sorulan belediye meclislerindeki kadın üye oranları hakkındaki düşüncelerinin ne olduğu sorusuna da 1 kadın üye hariç *'kadın oranı çok az, arttırılmalı.'* cevabı verilmiştir.

'Yapı kadınlara kapalı değil...Üye oranı çok az, kadınlar çok daha kalabalık olmalı.' (S5)

'Üye oranı az ama geçmişe göre iyi...Yapının kendisinde bir sıkıntı yok. Başvuruda bile partiler kadınlara kolaylık sağlıyor.' (K4).

'Bence oran ideal. Kadınlar işi çok zor yürütüyorlar. Çok fazla kadın olması belediye işlerini aksatıyor. Kadınların çok fazla olduğu yerlerde işler hep daha zor yürüyor... (S1). Kendince başka bir açıdan bakan Selçuklu belediye meclisi üyesinin ifadelerinden yerel yönetim birimlerinin içindeki kadınların kendi aralarında bir dayanışma içinde olmadıkları sonucu çıkarılabilir.

3.2.3.6. Siyasi Partilerin Yerel Siyasete Katılım Konusundaki Cinsiyetçi Yaklaşımlarına İlişkin Değerlendirmeler

Çalışmamıza katılan kadın meclis üyelerine mensubu oldukları siyasi parti için ve diğer partiler için erkek egemen cinsiyetçi bir yaklaşımın benimsenip benimsenmediği konusundaki fikirleri sorulduğunda 5 kadın *'Hayır cinsiyetçi yaklaşım yok'* cevabını verirken, 5 kadın da *'Evet erkeklerin egemen olduğu bir cinsiyetçi yaklaşım söz konusu'* cevabını vermiştir. Burada göze çarpan husus cinsiyetçi yaklaşımların kadınların kişisel algılayışına göre farklı şekillerde

değerlendirildiğidir. Daha açık şekilde ifade edecek olursak, bir kadına göre bir siyasi parti ve üyeleri cinsiyetçi yaklaşımlarda bulunuyor şeklinde yorumlanırken, başka bir kadına göre aynı siyasi parti ve üyeleri bu şekilde görülmeyebilmektedir.

Katılımcılardan 2'si genel itibari ile erkek egemen bir yapının söz konusu olduğunu ama kendi partileri için bunun artık geçerli olmadığını, Cumhurbaşkanının bu konuya özel bir hassasiyet gösterdiği belirtilmektedir. Yani onlara göre kendi partileri bu konuyu aşmış durumdadır fakat diğer partilerde cinsiyetçi yaklaşım söz konusudur.

'Genelde bakıldığında erkek egemen bir yapı söz konusu ama Cumhurbaşkanımızın baskısı sebebiyle bizim partimiz (AK Parti) bunu fazlasıyla aştı.' (S3).

'Bizim partimizde (AK Parti) Cumhurbaşkanımızın desteklediği için biz çoğaldık ama onun haricinde erkek egemen yaklaşım mevcut.' (K1).

1 katılımcı ise *'Partinin üst yönetiminde yok ama kademelerde bu durum var. Üst yönetim kadını çok fazla istiyor ama yerel kademeler bu konuda direniyor.'* (K4). Şeklindeki ifadeleriyle cinsiyetçi tavrın parti teşkilatları arasında farklılık gösterdiğine, merkez teşkilatının kadın üyeleri desteklediğine fakat yerel yönetim teşkilatları adına aynı desteğin söz konusu olmadığına dikkat çekmektedir. Bu durumda tezin önceki bölümlerinde bahsedilen Türkiye'deki kadın temsiline ulusal meclise göre yerel meclislerde daha az olduğu tespitini destekler niteliktedir.

3.2.3.7. Kadınların Siyasette Sayıca Az Temsil Edilmesine İlişkin Değerlendirmeler

Çalışmanın bu kısmında ise katılımcılara kadınların genel ve yerel siyasette neden düşük oranda temsil edildikleri sorulmuş ve alınan cevaplardan bir derleme yapılarak Konya merkez ilçe belediye meclislerinde yer alan kadınlara göre kadın temsiline az olmasının sebepleri sıralanmıştır;

- Erkeklerin kadınları engellemesi
- Ataerkil toplum yapısı
- Kadınların kişisel özellikleri

- Kadınların özgüven eksikliği
- Toplumsal cinsiyet rollerinin ağırlığı (annelik, eşlik vb.)
- Kadınların eğitim düzeylerinin düşüklüğü
- Kadınların siyasi bilgi eksikliği
- Kadınların ekonomik ve sosyal olarak erkeklere bağımlı olması
- Ailelerin muhafazakarlığı
- Siyasetin erkek işi olduğu önyargısı
- Çalışan kadınların çoğunun kamuda çalışması (siyaset yasağı)
- Siyasetin kadınlar tarafından bir sosyal sorumluluk olarak görülmemesi
- Aile desteğinin olmaması
- Siyasetin zaman kavramı olmayan bir uğraş olması
- Kadınlara yaşam alanı olarak 'ev'in tanımlanması
- Kadınların erkeklere göre daha donanımlı olmasının istenmesi

Yine bu değerlendirme sırasında katılımcı kadınlara kadınların yerel düzeyde temsil edilememelerinin nedenleri sorulduğunda ise '*yerelde sorumluluklardan kurtulmanın daha zor olması*', '*toplum baskısının yerelde daha çok hissedilmesi*', '*eğitimsizliğin küçük yerleşim yerlerinde daha çok olması*', '*yereldeki siyasi sebepler*' gibi ortak cevaplar alınmıştır. Bütün bu veriler daha önce toplumsal cinsiyet ve siyasal katılım arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalarda ulaşılan verilerle örtüşmektedir.

3.2.3.8. Kadınların Yerel Siyasete Katılımını Arttırmaya Yönelik Değerlendirmeler

Görüşülen kadınlar, kadınların yerel yönetime katılımını artırma noktasında neler yapılabileceği ile ilgili genel kabul gören ve tezin teorik kısmında değindiğimiz verileri destekler nitelikte cevaplar vermişlerdir. Kadınların eğitilmesi, yerel siyasete ilişkin bilginin edinilmesi, erkeklerin kadınlara destek olması, kadınların dayanışma içinde olmaları, kadınların sosyo-ekonomik durumlarının iyileştirilmesi, kadınların temsiline ilişkin kota getirilmesi bu cevaplardan bazılarıdır. Kişilikleri ve birikimleri birbirinden farklı olan bu 14 katılımcı temsilin artırılması konusunda yapılacaklara ilişkin de farklı bakış açıları ile cevaplar vermiştir.

'Tek kelime ile destek... destek olduktan sonra bu sayılar çok fazla artacak zaten kendiliğinden.' (K5).

'Siyasetle ilgilenmek isteyen kadınlara bakıcı desteği verilebilir, böylece boşluğa düşen kadın siyasete girer. Kadınları bilgilendirmek amaçlı konferanslar yapılabilir. Halk erkeği kadını ile bilinçlendirilmeli.' (M4).

'Kadınların evdeki yükünün ağırlığı sebebi ile çalışma saatlerinde kadınlara pozitif ayrımcılık uygulanabilir...kadınların fikri alındıkça mesela kadınlar muhtar oldukça kadınların da ilgisinin artacağını düşünüyorum...tabi bunların yanında kadınların ekonomik durumları iyileştirilmeli, eğitim düzeyleri artırılmalı.' (K4).

'...Siyasi dernekler kurulup kadınlar aktif hale getirilebilir. Üniversite hocaları ile birlikte siyaset adına bilgi vermek için platformlar kurulabilir. Yerel siyasetin alt yapısında bir dernek olabilir. Direkt yerel siyasete insan yetiştirebilmek için.' (S1).

'Kadınlar birbirine destek olmalıdır, kadın bir kadını değil erkeği kendine rakip görmelidir. Bütün karar mekanizmalarında kadınların olabilmesi için bu şart. Kadınlar siyaset konusunda eğitilmeli böylece daha fazla kendine güveni olur. Evde canı sıkılıyor diye parti teşkilatlarına gidilmemeli. Bilinçli bir ruhla siyasete dahil olmuş olması lazım.' (M3).

'Öncelikle erkekleri eğitmeliyiz. Biz hep kadınları eğittik ama asıl yapılması gereken şey erkekleri eğitmek. Erkek eğitimi siyasete dahil edilecek kadınların seçiminde de çok önemlidir...kalifiye kadınlar bulunmalı ve siyasete dahil edilmelidir.' (S3). Bu ifadelerde kadının siyasetteki yerini erkeklerin belirlediği gerçeğine atıfta bulunulmuştur.

'Kadınlarımıza biraz daha fazla eğitim vermeliyiz bence, onları teşvik etmeliyiz. Kadınların ilgilenenleri siyasetin tam ortasında iken ilgilenmeyenlerini üye bile yapamıyoruz. Erkek işi olarak görülüyor. Bunların böyle olmadığını göstermemiz lazım. Başvurular biraz daha kolaylaştırılmalı. Kadınlara sürekli ispat testleri yapılmamalı. Erkeklerin okur yazar olması yetiyor ama kadınların üniversite mezunu olması isteniyor bu haksız rekabet ortadan kaldırılmalı bence.' (K1).

‘Kadınlar eğitilmeli, bunun yanında erkelere eşlerinin ya da kızlarının buralarda yer almasının kötü bir şey olmadığı öğretilmeli bence en temel nokta bu gerisi sonradan gelir zaten.’ (S5).

‘...Siyaset bilinci arttırılmalı, kadınlara siyasal bilgi edindirilmeli...kadınlar toplumsal cinsiyet rollerine rağmen siyasette bulunmak istemeli...siyasete odaklanılmalı... ekonomik faktörler, eğitim durumu çok önemli... kadınlar sağlıklı ve ailevi sorunları olmayan durumda olmalıdır.’ (M2).

‘...Eğitim düzeyleri yükseltilmeli, önyargılar kırılmalı, kadınlara yer açılmalı ve bu kota uygulaması ile yasal olmalı, siyasi eğitim verilmeli... Kadınlar özgüvenli ve azimli olmalı.’ (K2).

‘Kadınlar kendini eğitmeli...siyasette yer alan kadınlar ötekilere örnek olmalı...teşkilatlar bünyesinde kadınlar eğitilmeli...kadınlar mevcut ilgi alanlarını siyasal içerikli alanlara kaydırmalı.’ (S4).

‘Kotalar artırılmalı...kadınlar talepkar olmalı...kadınlar yerel yönetimler hakkında bilgilendirilmeli...belediyelerin görevleri hakkında bilinçlendirilmeli, siyasetin içindeki erkekler kadınların önünü açmalı...’ (M1).

‘Siyasi seminerler verilebilir mesela. Siyasette kadının yeri, siyasette kadının neler yapabileceği kadınlara kapsamlı şekilde anlatılmalı. Tabi kadınların taşın altına ellerini sokması lazım. Kadınlar bu konuda desteklenmeli siyasette onlara da yer olduğu kadınlara gösterilmeli.’ (S2).

‘Teşvikler yapılabilir...yapabilecekleri iyilikler gösterilmeli... siyasette kadınlar çok fazla eğitilmeli. Kendilerine de güvenerek burada olmak istemeleri lazım.’ (K3).

Alan araştırmasına katılan kadınların vermiş oldukları bu cevaplar özellikle kadın cinsiyetine sahip olmanın siyasal alanda kendileri için dezavantaj yarattığı varsayımını desteklemektedir. Kadınların ailelerinden kaynaklanan sorumluluklarını paylaşan kreş gibi uygulamalara dair talep, erkeklerin kadınların toplumdaki eşit konumuna ilişkin eğitilmesi gerektiği vurgu, kadınların siyasal hayattaki dezavantajlı konumunu iyileştirecek kota uygulaması isteği toplumsal cinsiyetin kadın açısından yarattığı engellerin dolaylı yoldan ifadesidir.

3.2.3.9. Yerel Siyasete Katılımda Kadınlar İçin Partilerin Kota Uygulaması Konusundaki Değerlendirmeler

Kadın yurttaşları siyasal alanlarda var edebilme çabalarının başında gelen kota uygulamasını Sitembölükbaş (2007)'de seçimlerde kadınlara ayrılmış pay olarak tanımlamıştır. Kota uygulaması, toplum içinde dezavantajlı durumunda olan kadınlara pozitif ayrımcılık uygulayarak erkeklerle eşit duruma gelmelerini sağlamak için kullanılmaktadır.

Araştırmaya katılan kadın meclis üyelerine kadınların yerel siyasete daha fazla katılmasını sağlamak için partilere kota getirilmesini destekleyip desteklemeyecekleri sorulduğunda katılımcının büyük kısmı yani 11'i kota uygulamasına destek vereceğini, en azından meclislerde belirli bir kadın oranı yakalanana kadar böyle bir uygulama ile kadın katılımının yasal dayanağa dayandırılmasını mantıklı olduğunu belirtmişlerdir. Kadınların siyasete katılımında kendi isteklerinin de çok önemli olduğunun fakat yasal bir sınır olmadıkça meclislerdeki temsil adaletsizliğinin devam edeceğinin altı çizilmiştir.

'Vallahi kota getirilmezse kadın ne kadar cesaretli olursa olsun zor. Bence kota kesinlikle olmalı kadınların önün kapatılmaması için.' (M4).

'Kota şart yoksa var olan kadın sayısı da azalır. Evet kendi istekleri önemli ama onlara yer açılmış olması lazım.' (S5).

Katılımcılar 2'si ise kota uygulamasının sınırlayıcı ve ayrıştırıcı olduğu düşüncesini ifade etmişlerdir. *'Hayır desteklemiyorum. Erkeklere bir kota getirilmediyse kadınlara neden getirilsin ki?'* (M3).

1 katılımcı ise kadın oranını yeterli gördüğünü belirterek birazda eleştirel bir tavırla: *'Yerelde kadın kotası olmamalı kadın kendi istiyorsa gelmeli, sonra akşam yemeği hazırlayacağım bilmem ne yapacağım diye meclis toplantılarına bile gelinmiyor.'* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

3.2.4. Katılımcıların Yerel Siyasette Yer Alırken Toplumsal Cinsiyetin Yansımalarını Nasıl Yaşadıklarına İlişkin Bulgular

3.2.4.1. Kadınların Cinsiyet Sebebiyle Toplumsal Yaşam Alanlarında (Ev, Okul, İş, Siyaset vb.) Karşılaştıkları Adil Olmayan Muamelelere İlişkin Değerlendirmeler

Katılımcılara sırf cinsiyetleri sebebiyle sosyal yaşam alanlarında adil olmayan muamelelerle karşılaşp karşılaşmadıkları sorulduğunda 14 kadından 11'i hayatın her alanında bu eşitsiz tutumlarla karşılaştıklarını belirtirken sadece 3 katılımcı ailelerinden kaynaklandığını da belirterek cinsiyetlerine bağlı bir adaletsizlik yaşamadıklarını ifade etmiştir. Buradan ulaşılan sonuç kadınlara yönelik cinsiyetçi tavırların ailelerde başlamakta olduğu ve bir kız çocuğunun erken yaşlarından itibaren bu yaklaşımlara maruz kalmaması durumunda hayatının devamında da bu davranışlara maruz kalmamakta olduğu, kalsa bile üstesinden gelme konusunda daha etkili olduğudur.

'Görmedim. Öyle açık açık bir şey olmadı. Ben asker çocuğu olduğum için yaşamadım.'(K4).

'Hayır. Ben yurtdışında okuduğum için ailemde de okulda da hiçbir şey yaşamadım. İş hayatında da tam tersi kadın olduğum için hep tercih edildim. Kadın sayısı az olduğu için hep tercih edilen oldum açıkçası.' (S1).

'Çok görmedim ben. Anadolu'da kız çocuğu şunu yapmaz bunu yapmaz vardı elbet bizim zamanımızda ama şimdiki gençler için bu söz konusu değil tabi.'(K5).

Cinsiyetleri sebebiyle toplum tarafından adil olmayan davranışlara maruz kaldığını söyleyen 11 katılımcı; aile tarafından okutulmamak, okulda başörtüsü takamamak, iş hayatındaki başarısızlık önyargısı ve siyasette istenmemek gibi adaletsiz tutumların altını çizmiştir.

'Evet tabi ki çok kez gördüm. Evde okula gönderilmedim üniversiteye. İşte erkeklerin cinsiyetçi yaklaşımlarına sürekli maruz kalıyorum. Siyasal alanda daha öncede söylediğim gibi sırf Cumhurbaşkanımız biz kadınları istiyor diye erkekler bize yer açıyor yoksa hiç olmasak onlar içim bir problem yok ortada.'(S3). Bu ifadelerden

açıkça görüldüğü gibi özellikle yerel siyaset alanında merkez teşkilatının baskısı olduğu halde kadınlar erkekler tarafından istenmemekte ve bu durum kadınlara açık şekilde hissettirilmektedir.

‘Türkiye şartlarında bütün kadınlar gibi bende yaşadım tabi ki bu durumu. Ama artık ülkemiz çok değişti ve gelişti bunlar eskide kaldı. Genç kızlarımız bunları bize göre daha az yaşıyor.’(M1). Bu ifadelerde vurgulanan unsur ise cinsiyet sebebiyle uğranan haksızlıkların eskide kaldığı ve gelişen dünya şartları ile artık genç kadınların bu durumlardan kurtulmuş olduğudur.

‘Gördük tabi ki. Başörtüsü problemi ile başladık, yani ciddi anlamda sıkıntılar yaşadık orta okul ve lisede başımı açmak zorunda kaldım, üniversitede de Boğaziçi Üniversitesinde okudum evet başımızı açmadık ama eşarbımızın üzerine çok komik şapkalar şallar taktık. Üniversite de akademik kariyerde ilerlemek istediğimizde önümüzü kestiler. Devlette çalışmak istememe sebeplerimden biri de buydu. Çok tanınmış bir ailenin kızı olarak İstanbul’da okumaya gitmek istememe hoş bakılmadı, abim gitmiş olmasına rağmen. İşle alakalı hala akşam dışarı bir toplantı varsa iş hayatında erkekler yoğunlukta olduğu için dedikodu olmasın diye aileme çok ayrıntı vermek zorunda kalıyorum.’ (M2). Birçok konuda adaletsizliklere maruz kalan Meram belediye meclis üyesi ifadeleriyle özellikle eğitim alanında kadınların kılık kıyafetlerinden tutun, il seçimlerine, başarılarına ve çalışma alanlarına kadar erkekler tarafından müdahale edildiğinin altını çizmiştir.

‘Okulda mesleğimiz sebebiyle yaşadık. Evde erkek kardeşlerim daha rahat çıkıp gezerken benim için bu böyle değildi. İşte zaten erkek kalabalık bir alan olduğu için iletişimde zorlandığım oluyor cinsiyet sebebiyle. Siyasal alanda olmuyor açıkçası. Kadın olduğumuz için arkanızda durulmadığı ya da fikrinize saygı duyulmadığı olmuyor açıkçası.’ (M4). Elektrik elektronik yüksek mühendisi olan Meram meclis üyesi evde, okulda ve işte adil olmayan muamelelere ve cinsiyetçi tavırlara sürekli olarak maruz kaldığını belirtirken bu durumun siyasal alanda geçerli olmadığına vurgu yapmıştır.

3.2.4.2. Ulusal Parlamenteoya Oranla Yerel Yönetimlerde Kadın Temsilinin Çok Daha Düşük Olmasının Nedenlerine İlişkin Değerlendirmeler

Dünya genelinde kadınların temsiline bakıldığında ulusal meclislere göre yerel meclislerde bu oranın daha yüksek olduğu görülmektedir. Fakat bizim ülkemiz için bu durum geçerli değildir. Öyle ki Türkiye’de yerel yönetim meclislerinde yer alan kadınların oranı TBMM’de yer alan kadın milletvekili oranının çok daha gerisinde kalmaktadır (Örtlek ve Tekelioğlu, 2013). Türkiye özelinde şekillenen bu durumun sebepleri katılımcılara sorulduğunda tezin önceki bölümlerinde belirtilen yerelde ataerkil yapının daha hissedilir olması, toplumsal rollerin daha ağır olması, merkez seçimlerinin ve yerel yönetim seçimlerinin farklı oluşu, milletvekilliği unvanının meclis üyeliğine göre daha kıymetli görülmesi, kadınların isteksizleri, parlamentoda temsil edilen ve hitap edilen kitlenin daha geniş olması, parlamentoda kadınlara ait kotaların bulunması vb. hususların altının çizildiği görülmektedir.

‘Eğitim düzeyinin daha düşük olması, sorumlulukların daha ağır olması, toplum baskısının daha ağır olması, ekonomik özgürlüğün daha kısıtlı olması, yaşanan yerleşim yerinin özellikleri, gelenek görenek, kadına duyulan saygı... bunların hepsi ne yazık ki merkezden yerele doğru düşüş göstermektedir. Ve hatta il bazına bakınca da il merkezinden ilçelere gidildikçe, ilçelerden de taşraya gidildikçe bu oran sürekli azalış göstermektedir. Bütün bunlara bağlı olarak da kadını siyasete katılımı ve siyasetteki temsili merkeze göre yerelde çok daha düşük olmaktadır.’ (K2).

‘Parlamentoda olmak demek milletvekili olmak demek, milletvekili olmak demek orada cinsiyet yok, kendini daha fazla ispatlamış ve cesur kadınlar var. Oradaki muamele de yereldeki gibi değil, herkes saygı gösteriyor kadın olsun erkek olsun orası daha eşit şartlarda siyaset yapılan bir yer ama yerel öyle değil. Bir kere yereldeki kadına herkes karışıyor kocası, kayınvalidesi, kayınpederi ve sorumlulukları da daha ağır, gördüğü saygı da merkeze göre daha az. Bu oranın aynı olması şaşırtıcı olurdu zaten.’ (S5). Bu ifadelerle katılımcı yereldeki kadınların özgür olmadıklarını belirtirken aynı zamanda merkezdeki yapının daha eşitlikçi olduğunu savunmuştur.

‘Yerel seçimin farklılığından, niteliğinden, dengelerden kaynaklanıyor. Yerelde mesela etkili bilinen bir ailenin ferdi olmak gerekiyor. Artı siyasetin kendi

zorlukları da var kendi adına partilerde bunlara bakıyor tabi kadrosunu oluştururken. Yerel daha muhafazakar olduğu için kadınların burada işleri daha zor.'(K4). İfadelerinden ise merkezin ve yerelin farklılıklarının yönetimdeki kadın sayısını bir hayli etkilediği ortaya çıkmaktadır.

'Yereldeki kadın bakış açısı farklılık gösterdiği için bu oranda değişmektedir. Parlamentosunda bir kotanın olması yerele göre kadınları orada daha avantajlı hale getiriyor. Belediye meclisinde bu söz konusu değil. Belediyeye meclis üyesi seçerken kılı kırk yarılıyor yani araştırmaları çok derin ve zorlayıcı oluyor bu da süreci uzun kılıyor.'(M3). Meram belediye meclis üyesinin değindiği husus kadın temsilinin en aktif aracı olarak görülen kota uygulamasıdır. Katılımcı temsildeki kadın sayısının düşüklüğünü merkezde bir kota varken yerelde olmamasına bağlamaktadır.

'Temel neden yine kadınların cesaret edememeleri. Kadınlar kendileri bile önlerine engeller koyuyor, biz okumadık başaramayız diye. Tamam ben yapamam deyip işin içinden çıkıyorlar. Birde tabi toplumsal baskı da söz konusu. Erkeğin yanına gidip oturup siyaset yapmaktan çekiniyoruz hala. Parlamento daha havalı daha ciddi görünüyor ama belediye meclisi için aynı şey geçerli değil.'(S2). Bu ifadelerle kadınların katılım ve temsilinde en büyük etken olarak görülen özgüven ve cesaret vurgusu yapılmaktadır. Katılımcı meclis üyesi kadınların çekingenliklerinin altını çizerek kendilerini siyasetten soyutladıklarını belirtmiştir.

'Parlamento daha saygın kabul edilmiş durumda belki orası yani milletvekilliği daha ciddi bir başarı olarak görülüyor. Güzel bir sıfat güzel bir unvan. Ama meclis üyeliği çokta kıymetli olan bir şey değil. Belki de belediye ölçeğinde neler yapabileceğimizi bilmiyoruz bunun etkisi de olabilir. Yani insanların merkezde neler yapabilirim konusunda daha rahat olduğunu düşünüyorum. Belki sınavında daha önemli olmasının da etkisi vardır...'(M2). Burada belirtilmek istenen husus kadınların milletvekilliğini çok daha kıymetli görmelerinin yanı sıra belediye meclis üyelerinin neler yapabileceği hakkında bilgilerinin olmamasıdır. Yani kadınlar parlamentoya girdiklerinde işlerinin ne olduğunu biliyor fakat bu belediye meclisi için geçerli değildir. Bu durum da kadınların yerel mecliste yer alma isteklerini olumsuz yönde etkilemektedir.

3.2.4.3. Yerel Düzeyde Kadın Temsilinin Arttırılmasının Önemine İlişkin Değerlendirmeler

Yerel düzeyde kadın sayısının arttırılmasının neden önemli olduğunun ve bu sayı arttırımının nelere hizmet edeceğinin sorulduğu 14 kadın meclis üyesinden 13'ü pek tabii destekledikleri kadın sayısının çoğaltılmasını; erkek egemen yapının değişmesine, meclislerin daha adaletli yapılar olmasına, toplumun bütün bireyelerine hizmet sunulmasına, farklı bakış açılarının oluşmasına, sorunların ve çözümlerin daha gerçekçi olmasına, diğer kadınların siyaset konusunda cesaretlendirilmesine dayandırmışlardır.

'Birlikten kuvvet doğar. Burada daha çok kadın olduğumuzda sesimiz daha çok çıkar. Bir oylama yapıldığında erkek sayısı çok daha fazla olduğu için onların dediği oluyor. Daha çok proje daha çok kadından çıkabilir bence bu yüzden kadınların sayısının artırılması çok önemli. Sayı çok olduğu zaman fikir ve önerilerimiz de havada kalmaz. Birbirimizi destekleriz. Böylece hakim yapı da değişir.'(K1). Erkek egemen meclis yapılarının değişmesi adına kadın temsilci sayısının çok önemli olduğunun belirtildiği bu ifadeler aynı zamanda kadın sayısının artmasının hizmetlere pozitif yansıtacağını da belirtmektedir.

'Kadınların yerel yönetimde yapabilecekleri çok şey olduğu için bu sayı arttırılmalı. Yani kadın gözüyle bakabilmek, kadın eliyle değiştirebilmek için kadın şart. Kadınlar ihtiyaçlara göre düşünebilir, iş yapılırken toplumun her kesimini hesaba katar, farklı bakış açıları da getirebilir. Kadın yerel düzeyde çoğalırca erkek egemen ben merkezli bu yapı da kırılabilir diye düşünüyorum.'(S4). Selçuklu meclis üyesi katılımcının ifadelerinden yerel yönetimin hizmet sunumundaki çok yönlülüğün ancak kadın katılımının artırılması ile sağlanacağı sonucuna varılabilmektedir.

'Kadın birliği kadın gücü için çok önemli. Temsilin arttırılması kadar oralara hak eden insanların gelmesi de çok önemli. Kadın sayısının arttırılmasını çok önemli buluyorum ama donanım ve hak ediş de çok önemli.'(K3). Katılımcı bu cevabı ile nicel çoğunluğun öneminin yanında nitel özelliklere de vurgu yaparak, belediye meclis üyeliğine bu konuda donanımlı ve o mevkileri hak eden kadınlar getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Belediye meclislerindeki kadın sayısını yeterli gören tek katılımcı temsilin arttırılması konusunda da aynı eleştirel düşüncelerini şu ifadelerle belirtmiştir: '*Bence arttırılmasın. Kadınların çok fazla olduğu yerlerde gerçekten bir şeyler ilerlemiyor. Kadınlarda mobbing olayı çok oluyor, kıskançlık çok, fitrat...*'(S1).

3.2.4.4. Kadınların Yerel Siyasete Egemen Değerleri Nasıl Değiştireceklerine İlişkin Değerlendirmeler

Araştırmamıza katılan 14 kadın meclis üyesine sorulan kadınların yerel siyasete katılımıyla siyasette egemen olan değerlerde ne gibi farklılıklar olacağı ve kadınların yerel siyasete hangi değerleri katacağı sorusuna katılımcıların tümü kadın katılımının yerel siyasetteki sert yapının yumuşamasına sebep olacağı ortak cevabını verirken, yerel siyasete taşıyabilecekleri değerleri ise şu şekilde belirtmişlerdir;

- İncelik
- Estetik
- Naiflik
- Sevgi
- Saygı
- Düzen
- Merhamet
- Şefkat
- Detaycılık
- Anaç ruh
- Vicdan
- Hoşgörü
- Sabır
- Samimiyet
- Tatlı dil
- Empati
- Güler yüz
- Nezaket
- Çeşitlilik

- Özveri

‘Aslında siyasetin kendi değerleri var dürüstlük, samimiyet, şeffaflık gibi sadece kadınların naifliğine ihtiyaç var siyasetin o sert yapısını kırmak için. Sevgi, incelik, merhamet gibi duyguları siyasete kadınlar katar.’ (S4).

‘Daha hassasiyet noktalarını buraya taşıyabiliriz. Sosyal sorumluluk olarak falan çok daha etkili olunabilir.’ (M3).

‘Daha fazla hoşgörü, sakinlik, naiflik katacağımı düşünüyorum. Kadınlar geldikleri her yerde bir farklılık yaratırlar.’ (K4).

3.2.4.5. Belediye Meclisine Üye Olduktan Sonra Özgüvenlerinde veya Çevreden Gördükleri Saygıda Bir Artış Olup Olmadığına İlişkin Değerlendirmeler

Görüşülen kadınlara belediye meclisine üye olduktan sonra özgüvenlerinde bir artış olup olmadığı sorulduğunda 14 kadının 11’i herhangi bir değişiklik olmadığını belirtirken, 4 katılımcı kendilerine olan güvenlerinin arttığını dile getirmişlerdir. Katılımcılara çevrelerinden gördükleri saygıda bir artış olup olmadığı sorulduğunda ise uzun yıllardır kamu da çalışmış 2 katılımcı hariç bütün katılımcılar meclis üyeliğinin bir saygınlık getirdiğini ifade etmiştir.

‘Tabi ki oldu. Ben bir şeyleri beceriyorum ki buralara gelebildim dedim kendi kendime. Yaptığım işe bakıp eğitim düzeyimi de yükseltmeye başladım. Sırf daha verimli olabilmek için. Çevreden saygı arttı tabi.’ (K1). Karatay meclis üyesinin ifadelerinden yerel siyasette yer almanın kadınları pozitif anlamda etkilediği ve kendilerini eksik gördükleri alanlarda ilerlemeye çalıştıkları sonucuna varılmaktadır.

‘Olmaz mı tabi oldu. Nasrettin Hoca’nın ye kürküm ye misali. Kendime olan güvenim arttı şöyle ki ya ben bir şeyler yapabiliyorum dedim kendi kendime. Toplum içinde saygınlığım da arttı...’ (S2). Katılımcının bu ifadelerle meclis üyeliğinin kadınlara toplum içinde yer açtığını mizahlı bir şekilde dile getirmiştir.

‘Özgüvende bir sıkıntı yoktu zaten değiştiğini de düşünmüyorum. Ama çevremde saygısında bir artış var.’ (K3).

‘.Mesleğim vardı, okulum bitmişti, evlenmişim özgüven adına da statü adına da zaten bir yerlerde olduğum için ekstra bir şey katmadı bana. Çevremin saygısında da bir şey değişmedi.’ (M2). Özel hayatında kendi adına birçok süreci olumlu şekilde tamamladığı için siyasi arenada bulunmanın özgüvenini etkilemediğini belirten Meram meclis üyesi bir yandan da eğitilmiş ve çalışan bir kadın olmanın siyasetten önce özgüven ve saygınlık kazandırdığının altını çizmiştir.

‘Saygınlığı yaşamıştım iş hayatım boyunca meclis üyesi olduktan sonra bu saygınlığı siyasete de taşıdım.’ (K5).

Bu soru karşısında kadınların özgüven konusunda fikirleri ayrılmış olsa da çevreden kaynaklı saygınlığın arttığı katılımcıların büyük çoğunluğu tarafından kabul edilmiştir. Buradan varılması gereken asıl sonuç ise her zaman toplumdaki saygınlığının erkeklere oranla daha az olduğu dile getirilen kadınların bu saygınlığı kazanmak ve sürdürmek adına siyasal mekanizmalarda yer alması gerekliliğidir.

3.2.4.6. Kadınların Yerel Siyasette Karşılaştıkları Fırsat Eşitsizliklerine- Önyargılara- İkinci Plana Atılma Durumuna İlişkin Değerlendirmeler

Görüşme yapılan meclis üyelerine siyasete dahil olduktan sonra siyasetin erkek işi olduğu önyargısına maruz kalıp kalmadıkları ve erkek mesai arkadaşlarının bu imalarda bulunup bulunmadığı sorulduğunda 14 kadından 10’u bu önyargıyla karşılaşmadıklarını belirtirken 3 katılımcı bu önyargıya maruz kaldığını belirtmiştir. 1 katılımcı ise yine eleştirel tavrı ile bu önyargıya kendinin sahip olduğunu söylemiştir.

‘Aslında bilinenin aksine bizim bir şeyler yapabilmemiz erkek meclis üyelerinin bazılarının çok hoşuna gidiyor. Helal olsun bak kadın haliyle neler yapabiliyor diyorlar.’ (M1). Söylenen sözlerde erkeklerin önyargısı olmadığı belirtilirken ‘kadın haliyle’ ibaresi ile aslında toplumun büyük çoğunluğunda olduğu gibi kadınlarda bile kadın olmak bir güçsüzlük olarak algılanmaktadır. Bu bizim ataerkil toplum yapımızın kodlamasıdır.

‘Var bu önyargı bu yüzden bizi siyasette istemiyor beyler. Mesai arkadaşlarım daha ilk tanışmada bunu benim yüzüme söylediler.’ (S3). Selçuklu belediye meclis üyesinin ifadelerinden yerel siyasette yer alan erkeklerin bazılarının kadınları siyasette

görmek istemedikleri ve hatta bunu yüksek sesle söylemekten çekinmedikleri sonucu çıkmaktadır.

Katılımcılara aynı eğitime ve tecrübeye sahip erkeklere kıyasla kadınların yerel siyasete katılımında daha az fırsata sahip oldukları düşüncesine katılıp katılmadıkları sorulduğunda 11 gibi ciddi bir çoğunluk bu fırsat eşitsizliğinin olduğunu düşündüğünü belirtirken, 3 kadın bu düşünceye katılmamıştır.

‘Evet. Erkeklerin okur yazar olması yeterli iken kadınların üniversite mezunu olması tercih ediliyor.’ (K1). Katılımcının altını çizdiği husus yerel siyasete dahil olabilme konusunda kadınlardan daha fazla efor beklendiğidir.

‘Kadınlar bu toplumsal rollerin onlara yüklediği sorumlulukların altında ezildikleri için evet daha az fırsata sahip oldukları doğru.’ (K2). Karatay meclis üyesi bu sözleriyle denk durumda olan bir kadın ve bir erkeğe bakıldığında erkeğin toplumsal rollerinin kadına göre daha hafif olması sebebiyle siyaset fırsatını daha çok yakaladığı yargısını desteklemektedir.

‘Yok. Kendisinin her işe yetebileceğini düşünüyorsa bence kadın daha ön planda şu anda. Kalifiye eleman olarak kadın bulmak çok zor. Kadın kendini yetiştirdiyse fırsatı var bir erkek kadar.’(S1). Bu ifadelerle kadınların kendilerini yetiştirmeleri şartıyla fırsat eşitliğinin yakalanacağına vurgu yapılmıştır. Bunun yanı sıra kalifiye kadın sayısının azlığının da kendini yetiştiren kadınların yerel siyasete katılımını kolaylaştıracağı sonucuna varılmıştır.

‘Benim alanımla ilgili tam tersi olduğunu düşünüyorum psikolog olarak. Ama diğer alanlarda kadın arkadaşlar bunu daha çok yaşıyor olabilir. Psikoloji gibi alanlarda kadın olmanın bir tık artısı bile olabilir.’ (M2). Buradan varılabilecek sonuç meslek sahibi kadınların özellikle de belli alanlardaki kadınların fırsat eşitsizliğini yaşamadıklarıdır.

Meclis üyesi kadınlara ulusal ve yerel siyasetin belirlenmesinde kadınların erkeklere göre daha az fırsata sahip olduğu düşüncesine katılıp katılmadıkları sorulduğunda ise 11 kadın üye bu durumun hem bizim ülkemiz için geçerli olduğunu hem de dünya genelinde bunun böyle olduğunu ifade etmişlerdir. Üyelerden 3’ü ise bu

fikre katılmadıklarını, kadınların istemeleri ve fedakarlık yapmaları durumunda siyaseti belirleme konusunda erkeklerle aynı fırsatları yakalayabileceklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda kadınlara görevleri başında ikinci plana atılıp atılmadıkları sorulduğunda 14 kadının 14'ü de 'Yok bunu hiç yaşamadım.' şeklindeki kesin ifadelerle yerel meclislere üye olarak girdikten sonra ikinci plana atılmanın söz konusu olmadığını dile getirmiştir.

3.2.4.7. Belediye Meclisinde Yer Alan Kadınların Kadın Bakış Açısını Benimseyip Benimsemediklerine İlişkin Değerlendirmeler

Belediye meclisinde yer alan kadınların sayıca erkeklerden çok az olduğu sayısal verilerle ortadadır. Görüşülen kadın meclis üyelerine meclis çalışmalarına kadın bakış açısının yansıdığını düşünüp düşünmedikleri sorulduğunda neredeyse hepsinden bu bakış açısını yansıtmaya çalıştıklarını fakat sayı olarak az olmalarından dolayı çalışmalara tam anlamıyla müdahil olamadıkları cevabı alınmıştır. Kadınlar kendilerinin bu bakış açısını benimsediklerini fakat meclisin büyük kısmına bu bakış açısını benimsetmenin zorluğunu dile getirmişlerdir. Bu durumu ortadan kaldırmanın tek yolunun da meclislerdeki kadın sayısının artmasından geçtiğinin altı çizilmiştir.

'Biz kadınlar kadın bakış açısına bulunduğumuz her alanda sahibiz ama sayı biraz az olduğu için meclis çalışmalarına bu bakış açısı pek yansımıyor.' (K2).

'Kadınlarda bu bakış açısı baki ama sayımız az olduğu için meclis çalışmalarına pek fazla yansımıyor.' (S5).

'Çok zor yansımaları. Elimizden geldikçe benimsetmeye çalışıyoruz ama erkekler daha kalabalık olduğu için hakim bakış açısı onlarınki oluyor. Erkek egemen bir ortamda çok fazla çaba sarf etmemiz gerekiyor, çok fazla kendimiz ispat etmemiz gerekiyor...' (M3).

3.2.4.8. Yerel Siyasette ve Belediye Meclis Üyeliğinde Karşılaşmış Oldukları En Önemli Güçlüklere İlişkin Değerlendirmeler

Kadınlara yerel siyasette ve meclis üyeliğinde karşılaştıkları en önemli güçlükler sorulduğunda her katılımcı kendi kişisel tecrübeleri sonucunda saptamalar yapmıştır. Görüşülen bütün üyeler tarafından dile getirilen husus ise seçim

zamanlarındaki yoğun çalışmalar yüzünden yapılan fedakarlıklardır. Ortak güçlükler ise; başvuru sürecinin uzun ve yorucu olması, toplumsal cinsiyet rollerinin ağırlığı, seçim zamanlarındaki yoğun tempo, her konuda aşırı fedakarlık, maddi bazı giderlerin olması, yerelin merkezi yönetimin baskısı altında olması, belediye meclisinin erkek egemen olması, pozitif ayrımcılığın olmaması, saygınlığın erkeklere göre az olması şeklinde ortaya çıkmıştır.

'Girerken çok zorlanıyorsunuz. 5 yıllık bir süre söz konusu olduğu için kılı kırk yararak meclis üyeleri seçiliyor...toplumsal cinsiyet rolleri açısından tabi bazı zorluklar yaşıyorsunuz. Eşiniz, çocuklarınız, eviniz hepsi sizi bekliyor çünkü ekstra enerjiye ihtiyacınız var. Kadın olarak seçim kampanyalarında bulunmak sıkıntı yaratıyor. Ayrıca maddi giderde söz konusu. İşinizin falan oturmuş olması gerekiyor. Her konuda fedakarlık söz konusu.' (M3).

'Kadın olduğumuz için sahada meclis üyesi olarak görülmiyoruz pek bize kadın kolları diye bakıyorlar... Ben çok sıkıntı yaşamadım eşim destekliyordu, yetişkin kızım vardı evde bana çok yardımları dokunuyordu.' (K1).

'Aslında güçlükler sadece seçimlerde oluyor...insanlar sırf başörtülü olduğumuz için bile bize kötü davranıyor seçim çalışmaları sırasında. Saygısızlık çok fazla oluyor. Çocuklarımıza karşı sorumluluklarımızı yerine getiremediğimiz oluyor. Evi de ihmal etmemek için çok yıprandığımız oldu tabi.' (S2).

'Parti teşkilatında kadınlar kısıtlı imkanlar ile çalışıyor. Maddi olarak zor bir kere burası. Etkinlikleri maddi olarak biz karşılıyoruz hep. İkincisi seçim zamanı ev ev geziyoruz girip çıkmadığımız yer kalmıyor. Aldığınız kararlarda projelerde özgür değilsiniz üst yönetimin hep bir baskısı söz konusu.' (M1).

'Bilgisizlik benim en önemli güçlüğümdü. Okudum öğrendim aştım. Onun dışında özel bir zorluk görmedim. Seçim zamanında tabi bazı sıkıntılar yaşıyor zaman kavramı olmadığı için kendi hayatınız bundan çok fazla etkileniyor.' (K3).

'En önemli güçlük kadın olmak. Siyaset çok zaman isteyen bir olgu olduğu için fedakarlık yapmak zorunda kalıyorsunuz sürekli. Erkek egemenliği yoğun olduğu için bazen tek kalıyorsunuz sizi destekleyen kimse olmuyor.' (S4).

‘Açıkçası pek güçlükle karşılaşmadım ben ama seçim zamanı fedakarlık konusu ikiye katlandı tabii o zamanda belirli sıkıntılar oldu. Meclis toplantılarının akşam başlaması bile sizin evinizin düzeninin bozulmasına yetiyor. Benim küçük çocuğum olduğu için bu gecikmeler benim için daha zorlayıcı oluyor. Ailenizle ilgili bütün sorumluluk sizin omuzlarınızda olduğu için siyasete zaman ayırırken çok zorlanıyorsunuz. Benim evimde yardımcı bayan olmasına rağmen bu bana yansıyor fazlaca.’ (M4).

‘Burada karşılaştığım pek fala güçlük yok aslına bakarsanız. Sadece buralara gelene kadar sıkıntılar yaşadık. Benim eğitimimi yarım bırakmış olmam bazıları tarafından eleştirildi, yetersiz görüldüm...’ (K2).

‘Ataerkillik, giriş sürecindeki ayrımcılıklar, pozitif ayrımcılığın sadece sözde kalması...’ (S3).

‘Yerel yönetim birimlerinin yapısının oturmamış olması ve çok kişisel olması. A başkanına göre A sistemi kurulurken, B başkanına göre B sistemi kuruluyor. Kadın olarak beni zorlayan şey ise toplantılara her zaman katılamıyor olmam. Bunun sebebi ise hem yoğun iş hayatım hem de toplumsal cinsiyet rollerinin bize verdiği görevlerden seçim çalışmalarında anne olduğumuz için köylere falan giderken zorlandığımız oluyor. Saat kavramının olmaması biz kadınları çok fazla etkiliyor’ (M2).

‘Çok bir güçlükle karşılaşmadım ben. Ama şu olabilir teşkilatlar tarafından kadınlara saygınlığın arttırılması gerekir.’ (K5).

‘En önemli güçlükleri seçim zamanı teşkilatta yaşadık. Çok yoğun oluyor, saat yok, mekan yok, kapı kapı geziyorsunuz. Aman benim işim vardı, çocuğum var eve gitmem lazım diyemiyorsunuz. Bunun haricinde belediye meclisinde pek bir sıkıntıyla karşılaşmadım açıkçası.’ (S5).

‘En önemli güçlük insanların birbirine yaklaşımı yoksa bir sıkıntı yok. Bu da gayet normal insanlar birbirini orada tanıyor ve kişisel ilişkilerde ufak tefek sorunlar yaşanabiliyor.’ (K4).

‘Akşam programları, hafta sonu programları bazen şehir dışı programları yoğun oluyor seçim zamanı felaket zor oluyor. Bu da evdeki durumları biraz zora sokuyor.’ (S1).

3.2.4.9. Kadınların Siyasetten Uzak Durmalarının Ana Sebebi Olarak Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Onlara Yüklediği Sorumlulukları Görüp Görmediklerine İlişkin Değerlendirmeler

Görüşme yapılan kadınların hepsi kadınların siyasetten uzak durmasının ana sebebinin toplumsal cinsiyet rollerinin ağırlığı olduğunu kabul etmektedir. Araştırmanın diğer sorularına verilen cevaplarda zaten bu noktada paralellik göstermektedir. Katılımcılar bir kadının her şeyden önce bir eş, bir anne, bir kız, bir gelin olduğunu ve bu durumun hiç bitmediğini belirtmişlerdir. Toplumsal cinsiyet rollerinin paylaşımında kadınlara çok daha fazla yüklenildiği gün yüzünde bir gerçektir. Bunun sonucunda da sosyal hayatında omuzlarındaki yük fazla olan kadın bu konuda bir destek görmedikçe ya da aşırı bir fedakarlık sergilemedikçe ne yazık ki siyasette var olamıyor. Katılımcılar bu soruya verdikleri cevaplarla bu durumu kabullenmekle birlikte yaşadığımız yüzyıl ve ülkemizin aldığı yolun etkisi ile sorunun çözüme daha yakın olduğunu savunmuşlardır.

‘Görebiliriz. En başta annelik, eş olma ve tabi ki maddiyat kadınların siyasetten uzak durmasına neden olmaktadır.’ (K4). Bu ifadede toplumsal cinsiyet rollerinin yanı sıra başka bir etken olan maddi duruma da dikkat çekilmektedir.

‘Tabi. Örneğin ev hanımlığı bariz bir baskı, gelenek görenekler, dini bakış açıları bunlar hep kadınların yerel yönetimlerde bulunmamasının sebepleri. Ama şu da var ki kadınlarımız artık eskisi gibi değil toplum da bazı şeyleri yıktı kadınlar daha özgür. Kadınlar yeter ki istesin siyasette yer bulurlar.’ (K3).

‘Evet görülebilir. Ama şunu da söylemek istiyorum ki Türkiye’de birçok şey değişti kadınlar istediklerini yapabiliyorlar.’ (S4).

‘Evet görebiliriz. Ailedeki fedakarlık çok önemli. Herkes göze alamaz eşinin sabah gidip akşam gelmesini, yemeğin hazır olmamasını, çocuklarına az vakit ayırıyor olmasını bir erkek bunu kolay göze alamaz. Aslında kadınlarda göze almıyor cesaret etmiyor...’ (M3). Meram belediye meclis üyesinin örneklendirmeleri bile toplumsal

cinsiyet rolleri üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bunun nedeni kadınların bu rollerinin hafızalara kodlanmış olmasıdır. Kadınlar hafızalarda anne, eş, ev işerinden sorumlu olan kişi olarak yer almaktadır.

3.2.4.10. Yerel Siyasete Dahil Olmuş Bir kadın Olarak Hemcinslerine Yerel Siyasete ve Karar Alma Mekanizmalarına Katılmaları İçin Sunabilecekleri Sebeplere İlişkin Değerlendirmeler

Çalışma kapsamında görüşülen kadınlara hemcinslerine yerel siyasete katılma konusunda sunabilecekleri sebepler sorulduğunda katılımcılar yerel siyasete sahip çıkmak için, geleceklerini çocuklarını düşünmek zorunda oldukları için, kendileri ile ilgili kararlara müdahil olmaları gerektiği için, tüketen değil üreten olmak için, sadece oturup eleştirmemek için, kendilerini ispatlamak için, bozuklukları düzeltmek için, vatandaşlık görevi sayılması gerektiği için ve özgüvenlerini arttırmak için hemcinslerini yerel siyasete ve meclislere çağırmışlardır.

‘Siyaseti sadece kendimiz için yapmayız biz kadınlar toplumda yer almak, saygınlık kazanmak, eşinin ve ailesinin dışında bir yaşantısının olduğunu ispatlamak ve özgüvenlerini arttırmak için mutlaka siyasette yer alsınlar.’(S4).

‘Kendileri ya da sevdikleri için güzel bir yaşam, iyi bir ülke istiyorlarsa kadınlarımız ucundan kıyısından karar alma mekanizmalarına dahil olmalıdır. Bu bizim vatandaşlık görevimiz ve sadece oy vermekle bitmiyor temsile de önem vermeliyiz. Neden yönetenler arasında da kadınlar olmasın ki sonuçta bu toplumun yarısı kadın...’ (K2).

‘Eğer yaşadığı toplum için bir sorumluluk almak istiyorsa bu sorumluluğun yükü için gerekli donanıma sahip olduğunu düşünüyorsa bence her kadın siyasette yer almalı...’ (M2).

‘Değerli olduklarını göstermek için buralarda olmaları lazım. Öteki kadınlara örnek olmak için, kız çocuklarına örnek olmak için...’ (M3).

‘Eğer kadın olarak toplumdaki hizmetlerden, siyasetten bir beklentimiz var ise siyasetin içinde bulunmalıyız ki görmeliyiz, göstermeliyiz. Yoksa erkekler tarafından yönetiliriz ve buna boyun eğmek zorunda kalırız. Bu yüzden siyasete de yerel

yönetimlere de kadınlar girmeli, kadın gözüyle bakabilme açısından kadın olması şart. ' (K3).

'Oralara layık olmayan kişilerin gelmesini engellemek için katılmalılar. Ekonomik olarak gücü olanlar özellikle katılımı sağlamalılar, bekar olanlar, okulu yeni bitirmiş olanlar toplumsal cinsiyet rolleri ağırlaşmadan siyasette yer almalılar.' (M4). Meram belediyesi meclis üyesi durumu geniş bir kapsamda değerlendirmiş ve toplumsal cinsiyetin her geçen gün artarak çoğaldığına da dikkat çekerek, imkanı olan hemcinslerini mümkün olan en erken zamanlarda yerel siyasete katılmaları konusunda uyarmıştır. Görüldüğü üzere meclis üyesi kadınlar hemcinslerinden taşın altına ellerini koymalarını beklemektedir.

SONUÇ

Yerel siyasete katılım süreçlerinde kadınların sırf cinsiyetleri sebebiyle uğradıkları adil olmayan muameleler toplumsal cinsiyet rollerinin ilk alanı olan aileden başlamaktadır. Gerçekleştirilen alan araştırmasına katılan katılımcıların büyük bir oranın belirttiği gibi kız çocukları aileleri tarafından erkek kardeşleri ile eşit muamele görmemektedir. Eğitimden sosyal ve siyasal hayata katılmaya kadar her konuda aileler erkek çocuklarına geniş çizgiler çizerken bu çizgileri kız çocukları için bir hayli daraltmışlardır. Bu durumun yaygın sonucu olarak kadınlar ya istedikleri düzeye kadar eğitim alamamışlar ya da istedikleri illerde yüksek öğrenim görememişlerdir. Eğitimde uğranan bu haksızlık daha sonrasında kadınların meslek sahibi olup ekonomik olarak özgür bireyler olmasını da engellediği için kadınlar maddi anlamda erkeklere bağlı olarak yaşamak zorunda kalmışlardır. Bunun neticesinde ise kadınların hayatı iyiden iyiye ev içinde geçtiğinden kamusal alandan uzaklaşmışlardır.

Ataerkil yapıya sahip ülkelerde olduğu gibi bizim ülkemizde de siyaset alanı erkek hegemonyasındadır. Kadınların bu alana dahil olmaya karar vermeleri ise genellikle memnun olunmayan bir durum karşısında çözüm üretmek için olmuştur. Araştırma kapsamında görüşülen kadınlar siyasete katılımlarını hep bir görev ve hizmet sunumu olarak değerlendirmişlerdir. Daha iyi bir hayat için siyasete dahil olmak gerektiği fikri kadınların ortak düşüncesidir. Bunun yanında kadınlara siyasete dahil olmak istediklerinde aldıkları tepkiler sorulduğunda şaşırtıcı şekilde hepsi ailesinden ve yakın çevresinden destek gördüğünü belirtmiştir. Eğitimli aile yapıları veya siyasetle ailecek ilgilenmek bu sonucu ortaya çıkarmaktadır. Kadınlar her ne kadar aile desteği ile siyasete katılmış olsalar da bu desteğin evdeki görevlerini aksatmamalarına bağlı olduğunun da altını çizmişlerdir. Yani kamusal alana dahil olduklarında evdeki görevlerini bir kenara bırakmadıklarını sadece eşlerinden veya ailelerinden bu görevlerinde birtakım yardımlar gördüklerini belirtmişlerdir.

Araştırmamızda yaygın şekilde düşünülen siyasetin ve yapılarının kadınlara kapalı olduğu düşüncesi tam tersi bir sonuca ulaşmış, kadınların büyük çoğunluğu özellikle belediye meclislerinin kadınlara açık yapılar olduğunu cinsiyete bağlı herhangi bir sorunun olmadığını belirtmişlerdir. Hatta bazı kadınlar belediye meclis üyeliğine başvuruda alınan ücretlerde kadınlara indirimler yapıldığını söyleyerek bazı

belediyelerce kadın katılımının desteklendiğine vurgu yapmıştır. Yine ulaşılan ilginç sonuçlardan biri ise kadınların yerel yönetimlere katıldıktan sonra önyargılara ve haksızlıklara maruz kalmamış olmalarıdır. Kadınlar beklenenin aksine belediye meclislerinde erkek mesai arkadaşlarından büyük saygı gördüklerini ve mecliste fikir ve düşüncelerine saygı duyulduğunu içtenlikle ifade etmişlerdir. Yalnız belirtilmesi gerekir ki katılımcıların az da olsa bir kısmı siyasi yapıların değil ama siyasette yer alan bazı erkeklerin kadın katılımına kapalı olduğunun altını çizmiştir. Siyasi mekanizmalarda yer alan ve erkek egemen yapıya alışık olan bazı erkekler kadınların siyasette yetersiz olduğu önyargısı ile kadınlara yer açmak istememektedir. Bu durum özellikle yerel siyasette söz konusudur.

Kadınların yerel yönetimlerdeki yetersiz temsilinin iyileştirilmesi, kadınların kamusal alana katılması ile sağlanabilir. Siyasal hayatta kadın sayısının artırılması sonucunda kadınların mevcut durumlarında iyileşmeler olacağı gibi yerel demokraside de iyileşmeler gerçekleşebilir. Kadınların yerel siyasete daha fazla dahil olabilmesinin ilk yolu siyasi partilerden geçmektedir. Siyasi partilerin kadın üyelere yer vermesi, onları seçimlerde aday göstermesi ve listelerde seçilebilecek yerlere koyması bir kadını yerel karar alma mekanizmalarına katmanın en işlevsel yoludur. Ne yazık ki Türkiye'deki siyasi partilerin bu amaç doğrultusunda hareket etmedikleri araştırmaya katılan katılımcılar tarafından dile getirilmektedir. Görüşülen meclis üyesi kadınların neredeyse hepsi parti liderinin kadınlara çok değer verdiğini ve partinin ve yönetim birimlerinin her kademesinde kadınları görmek istediğini fakat özellikle yerel yönetimlerdeki parti teşkilatında yer alan erkeklerin bu düşüncede olmadığını belirtmiştir. Bu sorunu çözebilmek için kadınların önündeki engelleri kaldırmaya yönelik geçici de olsa özel önlemler alınması gerektiğini savunan katılımcılar, kadınların parti içinde işlevselliği olmayan kadın kollarına toplanmak yerine partinin her kademesinde görevlendirilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Bu konuda yürütülecek politikalarda temel amaç erkeklere karşı kadınları öncelikli duruma getirmek değil ortadaki dezavantajlı durumu yok etmek olmalıdır. Ancak böylelikle siyasi partilerdeki erkek egemen yapı bir nebze olsun kırılabilir ve bu partiler vasıtasıyla kadınlara yerel siyasette yer açılabilir.

Çalışma kapsamında varılan sonuçlardan biri, katılımcıların siyasete dahil olma konusunda belirli sıkıntıların yaşandığını kabul ederken gelişen dünya koşulları

ile birlikte bizim ülkemizin de artık eskisi gibi olmadığına dikkat çekmeleridir. Günümüzde eğitim koşullarından erkeklerle eşit şekilde faydalanabilen kız çocuklarının kendilerini geliştirdikleri ve siyasete ilgi duydukları sürece karar alam mekanizmalarına katılımlarının eskiye göre çok daha kolay olduğunu belirten kadınlar bu konuda en büyük etkenin kadınların kendi özgüvenlerinin olduğunun altını çizmişlerdir. Ayrıca belirtilen başka bir husus da kadınların kamusal alanda yer almayı yurttaşlık görevi olarak görmeleri gerektiği ve bu görevi erkeklere yükleme telaşına kapılmamalarıdır.

Çalışmamızda ulaşılan bir diğer sonuç ise yerel yönetimlerdeki kadın temsiline arttırmanın en aktif yolu olarak kota uygulamalarının işlevselliğine işaret edilmesidir. Daha önce ifade edildiği üzere toplum üyelerinin genel nüfus içindeki cinsiyet oranları ile paralel şekilde her iki cinsiyetin temsilde var olması yerel demokrasinin gereğidir. Bu konuda ki çözüm önerisi ise cinsiyet kotalarına yerel siyasette de başvurulmasıdır. Yani ulusal mecliste kadınlara ayrılan koltukların yerel birimlerde de var olması gerektiği bu çözüm önerisinin çıkış noktasıdır. Yalnız burada altı çizilmesi gereken asıl durum ise kota uygulamalarının tek başına yeterli olmadığıdır. Bu kotaların devlet eli ile veyahut siyasi partilerin tüzükleri ile yasal dayanak altında olması da şarttır. Ancak bu durumda hakim erkek yapı kadınlara yer açma konusunda yapıcı adımlar atma yanlısı olabilir.

Çalışmada varılan sonuçlardan biri de kadınların ulusal parlamentoya oranla yerel meclislerde daha az yer almasının ana sebebinin ataerkil yapının taşrada daha baskın olması ve kadınların bu alanlarda toplumsal cinsiyet rollerinden sıyrılmalarının daha zor olmasıdır. Bu sonuca göre kadınlar merkezde daha özgür hareket ederken yerelde belirli bağlayıcılar sebebi ile özgürce hareket edememektedirler. Bunun yanı sıra bizim çalışmamıza katılan kadınlar bu durumu merkezde yer alan kadınların sosyal ve ekonomik durumlarının daha iyi olmasına buna bağlı olarak da kendilerine siyaseti uğraş edinmelerine bağlamışlardır. Çalışmamızda ulaşılan ilginç verilerden biri de kadınların merkezde milletvekili olarak bulunmayı daha prestijli görmeleridir. Yani Türkiye’de yerel yönetimlerde kadın temsiline merkeze göre daha düşük olmasının nedenleri sorulan kadınlar cevap olarak milletvekilliğinin daha prestijli bir iş olarak görülmesini, buradan maddi bir gelirin olmasını, milletvekilliğinde kadın erkek ayrımcılığının yapılmadan bütün ulusa seslenildiğini savunurken belediye

meclis üyeliğinin pek kıymetli görünmediğine, maddi bir çıkar sağlamadığına ve seslendiği kitlenin sınırlı olduğuna vurgu yapılmıştır.

Çalışma kapsamında görüşülen bütün kadınların belirttiği bir diğer husus ise hemcinslerinin siyaset konusunda ilgisiz ve duyarsız davranmamaları gerektiği ve gelecek nesillere yaşanabilir bir ülke bırakabilmek için taşın altına ellerini koymaları gerektiğidir. Yerel düzeyde kadın temsilinin artması ile siyasete birçok yeni değer katılacağı fikrinde olan kadınlar bu değerler ile mevcut sert yapının yumuşayacağı ve meydana gelen çeşitlilik sonucunda yeni projeler ve fikirlerle verimliliğin çok daha üst düzeye çıkacağını savunmaktadırlar.

Çalışmada üzerinde en çok durulan ve görüşülen her kadın tarafından sürekli dile getirilen en büyük sorun belediye meclislerindeki kadın sayısının azlığıdır. Katılımcılar bu soruna daha çok kadınlar tarafından eleştirel bir üslup ile bakmakta siyasetten korkmamaları gerektiğinin altını sıklıkla çizmektedirler. Meclislerin kadın bakış açısını kazanmasında ve yürütülen hizmetlere bu bakış açısının yansımada temel ölçüt kadın sayısının çok olmasıdır. Şöyle ki kadınlar kadın bakış açısını benimseyen hizmet önerilerinde destekçilerinin az kaldığını erkeklerin bir kadın gibi düşünemediği için öncelikli hizmetlerin sayıca fazla olan erkekler ve onların fikirleri ile şekillenen projeler olduğunu belirtmiştir.

Araştırmanın bütün nitel sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde; kadınların siyasi ilgisinin ailelerinin siyasi ilgisiyle paralellik gösterdiğine, siyasetin topluma hizmet olarak algılandığına ve siyasete katılımında aile içi rollerini aksatmamak şartına bağlı olarak aileleri tarafından desteklendiklerine ulaşılmaktadır. Kadınların kendilerini siyasetin tam ortasında görmekle birlikte henüz orada olmadıkları gerçeğinin bilincinde oldukları da varılan bir diğer sonuçtur. Belediye meclislerinin kadınlara kapalı yapılar olmadığı sadece bazı erkek üyelerin kadın katılımına sıcak bakmadığı vurgulanan hususlar arasındadır. Kadınların eksik temsilinin en önemli nedenlerinin ataerkil yapı, toplumsal cinsiyet rolleri, eğitimsizlik, ekonomik bağımlılık ve özgüven eksikliği olduğunu ifade edilirken, daha yaşanabilir bir kentsel hayat için söyleyecek sözü olan kadınların yerel siyasette olması gerektiği de belirtilmiştir. Ulusal parlamentonun daha eşitlikçi bir yapıya sahip olduğu için milletvekilliğinin meclis üyeliğine göre daha prestijli ve anlamlı bulunduğunu ifade eden kadınlar siyasal katılım açısından bunun da önemli bir faktör olduğunu

belirtmiştir. Kadınlar belediye meclis üyeliği sonrasında çevreden görülen saygının arttığına, belediye meclislerinde sayı azlığı sebebiyle kadın bakış açısının yansıtılmadığına, kadınların yerel siyasetten uzak durmalarında en etkili rolün toplumsal cinsiyet rollerinin ağırlığı olduğuna ifadelerinde yer verirken yerel siyasete katıldıktan sonra ikinci plana itilmenin, önyargıların ve görmezden gelmelerin azaldığına, cinsiyet sebebiyle uğranan haksızlıkların geçmişte kaldığına, kadınların siyasete katılımı ile siyasetin mevcut sert yapısının yumuşayacağına, naiflik, incelik, merhamet, nezaket vb. bir çok değerın siyasete katılacağını düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Türkiye kadın ve erkek yurttaşlardan oluşan bir bütündür. Bu yüzden ulusal temsilde olduğu gibi yerel temsilde de bu iki cinsiyet arasında eşitliğin yakalanması hayati bir öneme sahiptir. Kadınların toplumsal cinsiyet sebebiyle yerel yönetimlerde erkeklere nazaran eksik temsili söz konusudur. Kadınların yerel siyaset arenasında ikinci plana itilmesi kadını ve kadın sorunlarının görmezden gelinmesine sebep olduğu gibi yerel demokrasiye zarar vermektedir. Nihayetinde kadınların siyaset alanındaki eksik temsil sorunlarının çözülmesi yerel yönetimlerin daha adaletli ve demokratik yapılar haline gelmesine hizmet edebilir. Siyasetin her alanında yerel yönetimlerden başlayarak ulusal meclislere kadar kadınların siyaset alanlarının tümünde yeterli temsili toplumsal cinsiyetten kaynaklanan sorunların çözümüne katkıda bulunabilir.

KAYNAKÇA

- Afacan, H. Hakan. (1994). *Siyasal Katılma ve Konya ve Çevresi Örnek Olayı*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akdoğan, Yalçın. (2008). Yerel Siyaset – Kavramlar, *Yerel Siyaset Dergisi*, 24, 41-44.
- Akıncı, Selçuk. (2014). Siyasal Katılımın Toplumsal Dinamikleri ve Kitle İletişim Araçları. *KTU SBE Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 305-322.
- Akpınar, Ayşen ve Bakay, Gönül. (2010). *Kadın ve Mekan*. İstanbul: Turkuaz Kitap.
- Alkan, Ayten. (2004). Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli? *Birikim*, 179, Mart.
- Alptekin, Duygu. (2011). Sokaktan Akademiye: Kadın Hareketinin Kurumsallaşma Süreci. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (26), 33-43.
- Alptekin, Duygu. (2014). Çelişik Duygularda Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Sorgusu: Üniversite Gençliğinin Cinsiyet Algısına Dair Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32), 203-211.
- Altındal, Yonca. (2007). *Kadının Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Arıkoğa, Erbay. (2009). Yerel Yönetimlerde Temsil ve Kadın Üyeler: Kadın Adayların Önündeki Görünmez Engeller, *Türk İdare Dergisi*, 81, (4), 15-43.
- Ayata, Ayşe Güneş. (1998). *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler: Laiklik, Güç ve Katılım Üçgeninde Türkiye’de Kadın ve Siyaset* (1.Baskı). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Aydemir, Dilek ve Aydemir, Elvan. (2011). *Türk Siyasetinde Kadınlar: Çok Oluyoruz* (1.Baskı). Ankara: USAK Yayınları.
- Aydın Yılmaz, E. Sare. (2015). Cinsiyet Eşitliği ve Adalet Perspektifinde Türkiye’de Kadının Siyasal Alana Katılımı. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1, (1), 9-32.
- Barutçu, Atilla. (2015). Bir Erkeklik Stratejisi: Özel Alanda Eril Suskunluk, *Fe Dergisi*, 7, (1), 131-145.
- Başçı, Gülistan. (2015). Yerel Yönetim Seçimlerinde Kadın Seçmen ve Temsilcilik. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8, (1), 273-299.
- Baykal, Deniz. (1970). *Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi*, Ankara: AÜSBF Yayınları.
- Belli, Aziz. (2017). Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili ve Yerel Demokrasi. *Yasama Dergisi*, 31, 65-88.

- Berktaş, Fatmanur. (2004). Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye, *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları 7*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi.
- Berktaş, Fatmanur. (2006). *Tarihin Cinsiyeti*. İstanbul: Metris Yayınları.
- Biricikoğlu, Hale, (2013). Yerel Yönetimlerde Kadın Temsilinin Yetersizliği: Sakarya İlinde Yapılan Bir Araştırma. *Sakarya İktisat Dergisi*, 65-96.
- Bora, Aksu. (2012). Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık. *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Birimi (www.secbir.org).
- Boztaş, Şeniz ve Kutlu Salih Ziya. (2014). Siyasette Kadın Temsili Açısından 30 Mart 2014 Yerel Seçimi Sonuçlarının Çanakkale İli Örneği Değerlendirmesi. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 12, (16), 131-156.
- Bozdemir, Nafiz ve Özcan, Sevgi. (2011). Cinsellik ve Cinsel Sağlığa Genel Bakış. *TURKISH JOURNAL OF FAMILY MEDICINE AND PRIMARY CARE (TJFMPC)*, (5), 37-46.
- Bozkır, Gürcan. (2004). Türk Kadınının Siyasi Haklarını Kazanması ve Türk Kadınlar Birliği. *Toplumsal Tarih*, 13 (75), 21-26.
- Cerit, Semra. (2008). *Kadınlarla ve Kadınlar İçin Yerel Yönetim* (1. Baskı). İstanbul: KA-DER Yayınları.
- Coşkun, Ali ve Öztürk, Emine. (2009). Türk Kadınının Feminizme Bakışı Erzurum Örneği. *Din Eğitim Araştırma Dergisi*, 2, 111-141.
- Coşkun, R. (2007). Siyasette Kadın Yahut Kadın Kahramanlarım, *Yerel Siyaset-Yerel Siyasette Kadın*, 2, (19).
- Çadır, Mustafa. (2011). *Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü*. Uzmanlık Tezi, T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Çağlar, Nedret. (2011). Kadının Siyasal Yaşama Katılımı Ve Kota Uygulamaları, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3, (4), 56-79.
- Çaha, Ömer. (1996). *Sivil Kadın: Türkiye'de Sivil Toplum ve Kadın*. Konya: Vadi Yayınları.
- Çakır, Özlem. (2008). Türkiye'de Kadının Çalışma Hayatından Dışlanması. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (31), 25-47.
- Çam, Esat. (2005). *Siyaset Bilimine Giriş* (9.Baskım), İstanbul: Der Yayınları.
- Çelebi, Talat. (2003), *Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Ve Türkiye'de İdari Vesayet Uygulamasınının Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Çevik, Hasan Hüseyin. (2001). *Türkiye Kamu Yönetimi Sorunları* (1.Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Çevikbaş, Rafet. (2008). Yerel Yönetimlerde Siyasal Katılım, *Türk İdare Dergisi*, (461), 71-95.
- Çitçi, Oya. (1996). Temsil, Katılım ve Yerel Demokrasi, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 5, (6), 5-14.
- Çukurçayır, Mehmet Akif. (2000). *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*. (1. Baskı). Ankara: Yargı Basımevi.
- Dahl, A. Robert. (2010). *Demokrasi Üzerine*, (Çeviren: Betül Kadioğlu), Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Dedeoğlu, Saniye. (2000). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye’de Aile ve Kadın Emeği. *Toplum ve Bilim*, 86, 139-170.
- Eroğlu, Hamza. (2008). *Türk İnkılâp Tarihi*, Ankara: Savaş Yayınevi.
- Eryıldız, Semih. (1989). *Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma* (1.Baskı). Ankara: TÜSES Yayınları.
- Eryılmaz, Bilal. (2015). *Kamu Yönetimi* (8.Baskı). Kocaeli Üniversitesi: Umuttepe Yayınları.
- Eser, Hamza Bahadır ve Dinç, Mehmet. (2007). Kadınların Siyasal Katılımını Artırmaya Yönelik Bir Yöntem Olarak Kota Uygulamaları, *Yerel Siyaset Dergisi*, 2, (19), 13-17.
- Eser, Hamza Bahadır ve Sarışahin Pınar. (2016). Cinsiyet Siyasal Katılım İlişkisi: SDÜ Örnek Olayı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7, (15), 38-58.
- Eşit Hak-Eşit Katılım*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Gençkaya, Ömer Faruk. (2011). Kadın Milletvekillerinin Yasama ve Denetim Faaliyetleri ve Rollerini. *Yasama Dergisi*, 18, 5-34.
- Gökçe, Gülise. (1999). Yerel Yönetim Demokrasi İlişkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (5), 53-77.
- Gökçimen, Semra. (2008). Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi, *Yasama Dergisi*, 10, 5-59.
- Gökulu, Gökhan. (2013). Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili ve Kota Tartışmaları. *International Journal of Social Science*, 6, (5), 347-370.
- Görmez, Kemal. (2000). Demokratikleşme Açısından Merkezi Yönetim- Yerel Yönetim İlişkileri. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4, 81-88.
- Görmez, Kemal. (2006). *Yerel Demokrasi ve Türk Belediyeciliği*. Ankara: Hizmet İş Sendikası Yayınları.
- Gözübüyük, Şeref. (2008). *Türkiye’nin Yönetim Yapısı*, Ankara: Turhan Kitapevi.
- Günday, Metin. (1996). *İdare Hukuku*, Ankara: İmaj Yayıncılık.

- Gündüz, Ahmet. (2012). Tarihi Süreç İçerisinde Türk Toplumunda Kadın ve Devletlerinde Kadının Yeri ve Önemi, *International Journal Of Social Sciences*, 5, (5), 129-148.
- Günindi Ersöz, Aysel. (2015). Özel Alan Kamusal Alan Dikotomisi: Kadınlığın Doğası ve Kamusal Alandan Dışlanmışlığı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18, (1), 80-102.
- Habermas, Jurgen. (2010). *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Heywood, Andrew. (2013). *Siyasi İdeolojiler*. (Çeviren: Bekir Berat Bircan). Ankara: Adres yayınları.
- Kabasakal, Sinem. (2007). *Türkiye’de Kadının Siyasal Karar Alma Süreçlerine Katılımı: Celal Bayar Üniversitesinde Örnek Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Manisa.
- KA-DER (Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği). (2002). *Kadın Siyasetçinin El Kitabı*, İstanbul: KA-DER Genel Merkez Yayını.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü., <http://kadininstatusu.gov.tr/uygulamalar/turkiyede-kadin>, (E.T.: 13.02.2017).
- Kalav, Ayşe. (2012). Namus ve Toplumsal Cinsiyet. *Mediterranean Journal of Humanities*, (2), 147-161.
- Kalaycıoğlu, Ersin. (1983). *Karşılaştırmalı Siyasal Katılım: Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme* (1.Baskı), İstanbul: Güray Matbaası.
- Kalaycıoğlu, Ersin. (1984). *Çağdaş Siyasal Bilim*, İstanbul: Beta Basım Yayınları.
- Kaypak, Şafak. (2011). Katılımcı Yönetim Mekanizması Olarak Kent Konseyleri, Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, Bursa Kent Konseyi Bilimsel Yayınlar Dizisi, 1, 134-158.
- Keleş, Ruşen. (2000). *Yerinden Yönetim ve Siyaset* (4.Basım). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kılıç, Zeynep. (2000). *Eşitlik İçin Kota Politikaları*. Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi. Ankara.
- Kızılloluk, Hakkı. (1999). Cumhuriyet Döneminde Kadına Verilen Siyasal Haklar ve Bunun Siyasal Katılım Üzerindeki Etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (22), 211-226.
- KSSGM. (Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü). (2008). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013*. Ankara: KSSGM Yayınları.
- Kurnaz, Şefika. (1992). *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, <http://www.migm.gov.tr/istatistiki-bilgiler> , (E.T.: 14.02.2017)

- Marshall, Gordon. (1998). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çeviren: Derya Kömürcü), Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Menteşe, Sabit. (2014). Siyasette Kadının Yeri ve Önemine İlişkin Bir Araştırma: Tunceli İl Örneği. *Dokuz Eylül Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, (1), 83-113.
- Ortaylı, İlber. (2001). *Osmanlı Toplumunda Aile*, (4. Baskı), İstanbul: Pan Yayınları.
- Oruç, Tülay. (2013). *Yerel Siyasette Temsil ve Katılım: Kadın Aktörü*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ökten, Şevket. (2009). Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Toplumsal Cinsiyet Düzeni. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2, (8), 302-312.
- Örtlek, Muhammet ve Tekelioğlu Serhat. (2013). Türkiye’de Siyaset ve Kadın. *Sosyal ve Beşeri Dergisi*, 5, (2), 278-287.
- Özaydınlık, Kevser. (2014). Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitim. *Sosyal Politika Çalışma Dergisi*, 14, (33), 93-112.
- Özcan, Ayşegül. (2012). *Toplumsal Cinsiyet Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rol Tutumlarına Etkisi*, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Özdemir, Gülen. (2009). Türk Kadınının Toplumsal Konumunun Gelişim Süreci. *Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Metinleri*, 3, 1-20.
- Özkazanç, Alev. (2010). Bilim ve Toplumsal Cinsiyet. 2. *Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kongresi El Kitabı*, 16-23.
- Öztan, Ece. (2015). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Olumlu Ayrımcılık. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 59, (1), 203-235.
- Özveri, Derya. (2009). Feminist Teorinin Gelişim Sürecinde Uluslararası İlişkilere Bakışı Üzerine Kısa Bir Değerlendirme. (Editör: H. Çomak). *Uluslararası İlişkilere Giriş: Teorik Bakış*. (1.Basım). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Parlak, Bekir. (2014). Avrupa Birliği Perspektifinden Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim İlişkileri, *Tesam Akademi Dergisi*, 1, (1), 7-40.
- Sancar, Serpil, Acuner, Selma, Üstün İlknur. (2006). *Birde Buradan Bak*. Ankara: KADER Yayınları.
- Sancar, Serpil. (2008). Türkiye’de Kadınların Siyasal Kararlara Eşit Katılımı. *Toplum ve Demokrasi*, 2, (4), 173-184.
- Savcı, İlkay. (1999). Toplumsal Cinsiyet ve Teknoloji. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 54, (1), 123-142.
- Sayer, Handan. (2011). Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Erkeklerin Katılımı. Uzmanlık Tezi, T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.

- Sitembölükbaşı, Şaban. (2007). Kadınların Siyasal Hayata Katılımının Bir Aracı Olarak Seçimlerde Kota Uygulamaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12, (1), 13-36.
- Slattey, Martin. (2008). *Sosyolojide Temel Fikirler*, (Çeviren: Özlem Balkız), (2. Baskı), İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Sözen, Edibe. (2010). AK Parti'nin Kadın Siyaseti ve AK Partili Kadın Kimlikleri (Editör: Hakan Yavuz). *AK Parti- Toplumsal Değişimin Yeni Aktörleri*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Şahin, Funda. (2011). Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinlikleri ve Üye Profilleri. Uzmanlık Tezi, T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Şimşek, Ayşe. (2012). Sosyal Medyada Kamusal Alandaki Kadına Dair Söylemler: İtiraf.com. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4, (2), 51-61.
- Şimşek, Hasan ve Yıldırım, Ali. (2000). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (10. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2012). *Türkiye'de Kadın*, Ankara.
- Taş, Gün. (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi. Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, 163-175.
- Tekeli, Şirin. (1982). *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat*. İstanbul: Birikim.
- Tekeli, Şirin. (1991). *Kadınların Siyasetten Dışlanmışlıklarının 55 Yıllık Öyküsü, Kadınlar ve Siyasal Yaşam*.
- Terkan, Banu. (2010). Siyasi Partilerin Kadına İlişkin Söylem ve Politikaları. *Selçuk İletişim*, 6, (2), 115-136.
- Toksabay Esen, Aslı ve Memişoğlu, Oya. (2007). Siyasetin Cinsiyeti. *Politika Notu*, 5, (34), 1-18
- Tortop, Nuri. (1996). *Yerel Yönetimler Maliyesi*. (1.Basım). Ankara: TODAİE Yayınları.
- TUİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2012). *İstatistiklerle Kadın*, 170
- Turan, İlder. (1986). *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*. (3.Basım), İstanbul: Der Yayınları.
- Türel, Nesrin ve Çağlar Nedret. (2010). Yerel Yönetimde Kadın Temsili: Isparta İli Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 2, (1), 16-40.
- Üste, R. Bahar. (2017). Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili, *İşletme Fakültesi Dergisi*, 18, (1), 101-131.
- Vatandaş, Celalettin. (2011). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. 29-56. <http://dergipark.gov.tr/iusoskon/issue/9517/118909> (E.T:11.12.2017).

- Vefikuluçay, Duygu, Zeyneloğlu, Simge, Eroğlu, Kafiye, Taşkın, Lale. (2007). Kafkasya Üniversitesi Son Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Bakış Açıları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 26-38.
- Yaraman, Ayşegöl. (1999). *Bir Demokrasi Tartışması, Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili (1935-1999)*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Yaylı, Hasan ve Eroğlu, Gülçin. (2015). Yerel Katılım Bağlamında Türkiye’de Kadın Temsili. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 3, 504-524.
- Yaylı, Hasan ve Pustu, Yusuf. (2008). Yerel Demokrasinin İlkeleri, *Karadeniz Araştırmaları*, 16, 133-153.
- Yıldırım Uğur, Öner şerif, Aksu Hüseyin, Tatlı Melike, (2011). Yerel Temsil ve Katılım Bağlamında Belediye Meclisleri: Kahraman Maraş ve Sivas. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8, (15), 507-530.
- Yumuş, Akın. (2011). Kalkınma Planları Çerçevesinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Anlayışının Ekonomik, Toplumsal ve Siyasal Boyutları. Uzmanlık Tezi, T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.

EKLER:**BELEDİYE MECLİSİ KADIN ÜYELERİ İLE GÖRÜŞME
SORULARI**

Adı Soyadı: Betül AKYILDIZ

Yüksek Lisans Tez Konusu: YEREL YÖNETİMLERDE YER ALAN

KADINLARA TOPLUMSAL CİNSİYETİN YANSIMASI: KONYA İLİ ÖRNEĞİ

Yapmış olduğumuz bu görüşmedeki sorulara verdiğiniz cevaplar temel varsayımı kadınların yerel siyasette eşit temsil edilmedikleri olan araştırmamıza katkı sağlayacaktır. Tezimizin temel amacı sizin gibi yerel siyasette yer alabilmeyi başarmış olan kadın üyelerin toplumsal cinsiyetten ne ölçüde etkilendiklerini gözler önüne sermektir. Verdiğiniz bütün kişisel bilgiler gizli tutulacak ve yaptığımız konuşmalar kayıta alınarak ifadeleriniz hiçbir değişime uğratılmadan kullanılacaktır.

1. Demografik Bilgi Soruları

Adınız, Soyadınız?

Yaşınız?

Doğduğunuz il-ilçe?

Eğitim düzeyiniz?

Mesleğiniz?

Medeni durumunuz? Evliyseniz eşinizin mesleği?

Varsa çocuk sayınız? Çocukların yaşı?

İkamet ettiğiniz ilçe?- Yer aldığınız ilçe belediye meclisi?

2. Yerel Siyasete Nasıl Katıldıklarına Dair Sorular

1. Siyasete ilginiz ne zaman ve nasıl başladı?

2. Yerel siyasete katılımınız nasıl gerçekleşti? Belediye meclis üyeliğine giden süreç nasıl başladı?

3. Ailenizin ve yakın çevrenizin bakış açısı nasıl oldu? Bu konuda destek gördünüz mü?

4. Siyaset sizin için ne anlama gelmektedir? Kendinizi siyasetin neresinde görüyorsunuz?

5. Sizce belediye meclisleri kadınlara kapalı yapılar mıdır? Belediye meclislerindeki kadın üye oranı hakkında ne düşünüyorsunuz?

6. Sizce kadınlar siyasette(yerel-genel) neden düşük oranda temsil edilmektedir? Kadınların yerel düzeyde temsil edilememelerinin nedenleri neler olabilir?

7. Kadınların yerel siyasete katılımını artırmak için neler yapılabilir?

3.Yerel Siyasette Yer Alırken Toplumsal Cinsiyetin Yansımalarını Nasıl Yaşadıkları Hakkında Sorular

8. Sizce parlamentoya oranla yerel yönetimlerde kadın temsilinin çok daha düşük olmasının nedenleri nelerdir?

9. Yerel düzeyde kadın temsilinin artırılmasının önemi nedir?

10. Belediye meclisine üye olduktan sonra kendinize olan güveninizde veya çevrenizin size duyduğu saygıda bir artış söz konusu oldu mu?

11. Belediye meclislerinde yer alan kadınların kadın bakış açısını benimsediklerini düşünüyor musunuz? Sizce meclis çalışmalarına bu bakış açısı yansıyor mu?

12. Yerel siyasette ve belediye meclis üyeliğinde karşılaştığınız en önemli güçlükler nelerdir?

13. Göreviniz başında kadın olduğunuz için ikinci plana atıldığınız- görmezden gelindiğiniz oldu mu? Toplumsal cinsiyetin size yansımaları ne şekilde oluyor?

14. Kadınların siyasetten uzak durmalarının ana sebebi olarak, toplumsal cinsiyet rollerinin onlara yüklediği sorumlulukları görebilir miyiz? Bu durumu bir örnekle açıklayabilir misiniz?

15. Yerel siyasete dahil olabilmiş bir kadın olarak, hemcinslerinize yerel siyasete ve karar alma mekanizmalarına katılmaları için nasıl sebepler sunabilirsiniz?

16. Cinsiyetiniz nedeniyle evde, okulda, işte ve siyasal alanda adil olmayan muamele gördünüz mü?

17. Siyasal kariyerinizde erkeklerin ulusal ve yerel siyasetin yürütülmesinde kadınlara göre daha uygun doğaya sahip olduğuna dair ön yargıyla karşılaştınız mı? Erkek mesai arkadaşlarınızdan cinsiyetiniz sebebiyle siyaset yapmaya elverişli olmadığınız şeklinde düşünceler ve imalar alıyor musunuz?

18. Aynı eğitime ve tecrübeye sahip erkekler ile kıyaslandığında kadınların cinsiyetleri nedeniyle yerel siyasete katılım noktasında daha az fırsata sahip olduğunu düşünüyor musunuz?

19. Ulusal ve Yerel siyasetin benimsenmesinde kadınların cinsiyetleri nedeniyle daha az fırsata sahip olduğunu düşünüyor musunuz?

20. Partiniz için ve diğer siyasi partiler için yerel siyasete kadınların katılımı noktasında erkek egemen bir cinsiyetçi yaklaşım benimsediğini düşünüyor musunuz?

21. Kadınların yerel siyasete katılımıyla siyasette egemen olan değerlerde bir fark yaratacağını düşünüyor musunuz? Kadınlar hangi değerleri yerel siyasete taşıyabilir?

22. Kadınların yerel siyasete katılması için partilere kota getirilmesini destekler misiniz? Bu tür pozitif ayrımcılığı esas alan bir politika yerine kadınların siyasete katılımının kendiliğinden artmasını mı doğru bulursunuz?

İlçe Belediye Meclislerinden Büyükşehir Meclisine Seçilen Kadınlar İçin

1. Büyükşehir meclisine nasıl seçildiniz?

2. Büyükşehir meclisinde yer almak sizin için siyasi bir başarı niteliğinde mi? Burada kendinizi siyasetin daha çok içinde hissediyor musunuz?

3. Büyükşehir meclisinde yerel siyasete dair karar alma sürecindeki payınızı daha çok görüyor musunuz?

4. Büyükşehir meclisindeki kadın üye sayısı nasıl artırılabilir? Bu konuda kendi adınıza neler yapılabileceğini düşünüyorsunuz?

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öz Geçmiş

25 Eylül 1991’de Zonguldak’ta doğdu. İlk ve Orta öğretimini Dumlupınar İlköğretim Okulu’nda tamamladı. Lise öğrenimini Atatürk Lisesi’nde bitirdi. 2010 yılında Selçuk Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü’nde başladığı yüksek öğrenimini 2015 yılında tamamladı. 2016 yılının Ocak ayında Selçuk Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünde yüksek lisansa başladı. 2018 yılında yatay geçiş ile geçtiği Necmettin Erbakan Üniversitesinin aynı bölümünden 2019 yılı Ocak ayında mezun oldu.

